

የሚቆይበትን ጊዜ በማሰረዘም በ31ኛው ዓመት ቁጥር 5 በ"ሀ" ፊደል ታህሳስ 19 ቀን 1964 ዓ.ም በወጣው አዋጅ መሠረት ፖሊስ እየያዘ አስፈርዶ ቅጣታቸውን እንዲቀበሉ ያደርጋል።

- 7. አጥፊ ተማሪዎችን ፖሊስ እየሰበሰበ፣ ብዛታቸው ከፍ ያለ እንደሆነ በጦጥታ ማስከበሪያ አዋጅ መሠረት ለአገር ግዛት አቅርቦና አስወሰኖ ለጦር ሠራዊትና ለክብር ዘበኛ ያከፋፍላል።
- 8. ተማሪዎች በጥፋታቸው ሲቀጡ ለዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች የዩኒቨርሲቲ አስተዳደር ለሌሎችም ተማሪዎች የትምህርት ሚኒስትር ለምግብና ለሌላ ወጪ የሚሰጠውን ገንዘብ ተማሪዎች ለተሰሩበት ክፍል ይከፍላል። ከዩኒቨርሲቲና ከትምህርት ሚኒስትር የሚገኘው ተመላሽ ባይበቃ በተለየ ቀርቦ እንዲፈቀድ ይደረጋል።
- 9. እነዚህ ከዚህ በላይ የተመለከቱት ውሳኔዎች በአስራአራቱም ጠቅላይ ግዛቶች፣ አውራጃዎችና ወረዳዎች እንዲሰሩባቸው ስለተወሰነ ክፍሉን ጠቅላይ ገዥዎችና የጠቅላይ ግዛት እንደራሴዎች፣ የጠቅላይ ግዛት ፖሊስና ዋና አዛዦች፣ የክብር ዘበኛና የብሔራዊ ጦር አዛዦች፣ የጠቅላይ ግዛቱ የትምህርት ስራ መሪ፣ የአውራጃና የወረዳ ትምህርት ቤቶች ስራ መሪዎች በአገረገዥዎች ኃላፊነት እየተሰበሰቡ በጎብረት ፕላን በትእዛዝ እያወጡ ያፈፀሙን ውጤት በየጊዜው እንዲሰጡ ማድረግ ነው።

የሰብሳቢውና የአባሎች ፊርማ ያገር ግዛት ሚኒስትር ማሕተም

አንድ የህዝብ አመፅ የተነሳበት መንግስት እንዲህ አይነት ውሳኔ ከማሳለፍ የተሻለ ምርጫ ይኖረዋል ብሎ ማሰብ ቢከብድም፤ የወረዳና የአውራጃ ገዥዎች እንዲሁም ውሳኔውን ለማስፈፀም የተፈቀደላቸው ሹሞች ግን ከዚህ ጠንካራ ውሳኔ ያለፈ ተጨማሪ በደል በየግዛቱ መፈፀም ጀመሩ። የአመፀ ተባባሪ ያልሆኑ የተማሪ ወላጆችን በሌላ ቂም በቀል "ተባባሪ ናቸው፣ አነሳስተዋል..." እያሉ በመወንጀል ማሰር፣ ማንገላታት፣ መዝረፍ፣ መግደል ሆነ ስራቸው።

በውሳኔው ደስተኛ ያልነበሩ ተማሪዎች መኖራቸው ሳያንሱ፤ ይህ መሰሉ ተደራሲ ሕገወጥ የሹማምንቱ ዝርፊያ በመጨመሩም የአውራጃና የወረዳ የ2ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ተማሪዎች እና መምህራን የየግዛቱን

ሹማምንት ሕገወጥ "የአመፅ ቅጣት"ን ተቃውመው ወደ አደባባይ መውጣት ጀመሩ።

የከተማ ውስጡ ተመሳሳይ እርምጃም አመፀን የበለጠ የሚያጋግል እየሆነ ሄደ። አጠቃላይ የአመፅ እንቅስቃሴ ሁኔታ የሁሉንም የጎብረተሰብ ክፍል ትኩረት በመሳቡም ሁሉም የየራሱን ብሶት ይዞ ወደ አደባባይ እንዲወጣ የሚጋብዝ ነበር።

ይህ በእንዲህ እንዳለም የኢትዮጵያ መንግስት ከዓለም ባንክ በተሰጠው የገንዘብ እርዳታ 30 የውጭ አገር፣ 51 የአገር ውስጥ የትምህርት ባለሙያዎችና 69 የመንግስት ሠራተኞች በጋራ ሆነው ብዙሃኑ መምህራን ባላወቀው መንገድ በሚሰጥ አጥንተው ያቀረቡትና በ1967 ዓ.ም ሊተገበር የታሰበው አዲስ የትምህርት ፖሊሲ በመምህራን ማኅበር ዘንድ እንደተሰማ ተጨማሪ ክፍተኛ ቁጣ አሰነሳ።

- በ150 ባለሙያዎች ለሁለት ዓመታት ተጠንቶ የቀረበው አዲስ የትምህርት ፖሊሲ "ሴክተር ሪቪው" የተሰኘው ሲሆን፤ ዓላማውም ከ1934-1965 ዓ.ም ድረስ የነበረው የኢትዮጵያ የትምህርት ፖሊሲ ተደራሽነቱ አጥጋቢ አልነበረም፤ ለህዝቡ የሙያ ትምህርት በዝቅተኛ ደረጃ በስፋትና በብዛት ማዳረስ ያስፈልጋል" የሚል ነው።

ይህ ዓላማ ሊተገበር መሆኑን ዘግይተው የሰሙት መምህራን "ይህ አይነቱ ትምህርት አውሮፓውያን ለቅኝ ተገዥ አገራት ህዝቦች ያስተምሩት የነበረው ዝቅተኛ የሙያ ትምህርት ስለሆነ አያስፈልግም" በማለት የመንግስትን አቋም የሚያጣጥል የቅስቀሳ ዘመቻ ከፈቱ። የዚህ ዘመቻ መሪ የኢትዮጵያ መምህራን ማኅበር /ኢ.መ.ማ/ ሆነና፤ አዲሱን የትምህርት ስርዓት በመቃወምና የደመወዝ ጭማሪ ጥያቄን በጥምረት በማንሳት አገዛዙን ተፈታተኑት። የ1ኛና የ2ኛ ደረጃ ተማሪዎችም ከኢ.መ.ማ ጎን ተሰለፉ።

በ1941 ዓ.ም የተመሠረተው የኢትዮጵያ "መምህራን ጎብረት" የመጀመሪያው የሙያ ማኅበር የነበረና በ1958 ዓ.ም በመንግስት ዘንድ በይፋ ታውቆ የኢትዮጵያ መምህራን ማኅበር /ኢ.መ.ማ/ የሚል ስያሜ ይዞ የቀጠለ ማኅበር ነው።

ኢ.መ.ማ በብሔራዊ ደረጃ ከተደራጀ በኋላም እስከ 1964 ዓ.ም ድረስ የአባላቱን ቁጥር እና የገንዘብ አቅሙን እያዳበረ ሄዶ በ14ቱም ጠቅላይ ግዛቶች ቅርንጫፍ ማኅበራት ያሉት ግዙፍ ድርጅት ሆኖ ነበር። የመምህራን የመረዳጃ ድርጅት እስከመመስረትም ደርሷል። የአገሪቱን የፖለቲካ ጉዳይም በየዓመቱ በሚያካሂዱት ጉባዔ ላይ እያነሱ ሲወያዩበት ቆይተዋል።

ኢ.መ.ማ በመስከረም ወር 1966 ዓ.ም በአርባ ምንጭ ከተማ ባካሄደው በ8ኛው ዓመታዊ መደበኛ ጉባዔ ላይ የ"ሴክተር ሪቪው"ን ጉዳይ

በመቃወምና የደመወዝ ጭማሪን በማመላከት ተወያይተው ያሳለፉት ውሳኔ፤

“1. የእያንዳንዱ መምህር ደመወዝ አስር በመቶ እንዲያድግ፤ 2. መምህራን ከሰራቸው በጡረታ እስኪገለሉ ድረስ በደሞዛቸው እድገት የጣራ ወሰን እንዳይደረግ፤ 3. በደሞዝ ጭማሪ ጉዳይ ለቀረበው ጥያቄ መንግስት እስከ ህዳር 30 ቀን 1966 ዓ.ም ድረስ ተገቢውን የሰምምነት መልስ እንዲሰጥ” የሚል ጠንካራ ጥያቄ ሲያቀርቡና ሲያሳስቡ፤ የትምህርት ስርዓቱን በሚመለከት ደግሞ፤

“1. የሰርዓተ ትምህርቱ “ብሔራዊ ፍልስፍናው” በቅድሚያ ሳይገለፅ፤ 2. የሰርዓተ ትምህርቱ ትምህርታዊ ጽሁፎችና መሣሪያዎች በደንብ ሳይዘጋጁ፤ 3. የግል ትምህርት ቤቶች በአዲሱ ስርዓተ ትምህርት መሠረት የሚሰሩ መሆናቸው በቅድሚያ ሳይታወቅ፤ 4. በአዲሱ ስርዓተ ትምህርት የከፍተኛ ደረጃ ትምህርት እንዲከፈልበት መጠየቁ የማይገባ በመሆኑ እንዲሰረዝ፤ 5. በአዲሱ ስርዓተ ትምህርት ለመምህራኑ የሰራ ዋጋ የተመደበው 153 ብር ካለው ሁኔታ ጋር የማይመጣጠን በመሆኑ “እስኪለወጥ ድረስ” የሰርዓተ ትምህርቱን በሥራ ላይ መዋል በጥብቅ እንቃወማለን” በማለት ኢመማ አስጠነቀቀ።

መንግስት የደሞዝ ጥያቄውን በሚመለከት በህዳር 30 ቀን 1966 ዓ.ም የሰጠውን መልስ የኢመማ አመራርና አባላት “ጥያቄያችን በከፊል እንጂ ሙሉ ለሙሉ ያልመለሰ ሆኖ ስላገኘነው ውድቅ አድርገናል” አሉ። ሲቀጥሉም፤ “ከታህሳስ እስከ የካቲት ድረስ ባሉት ሁለት ወራት ውስጥ የመምህራኑ የተስተካከለ የደሞዝ ጭማሪ ባይደረግ በፋሽዝም ሰማዕታት የዋዜማ በዓል ላይ የካቲት 11 ቀን 1966 ዓ.ም የአገሪቱ መምህራን በአገር አቀፍ ደረጃ ስራ እንደሚቆሙ” ወሰነው ተለያዩ። (የበዓሉ ዋዜማ ያሉት በየካቲት 12 ቀን በኢጣሊያ የተጨፈጨፉትን ሰማዕታት የመታሰቢያ እለት ማለታቸው ነው)

ኢመማ ታህሳስ 12 ቀን ያየነውን ውሳኔ ካሳለፈ በኋላ የትምህርት ሚኒስትር ጥያቄያቸውን ሳይመልስ አንድ ወር አለፈ።

በእርግጥም አንዲት በሙስና ስትብዘበዝ የኖረችና እርቃኗን የቀረች አገር ይህን መሰሉን ጥያቄ ለመመለስ የሚያስችል አቅም አልነበራትም።

አንድ አያምጣው ነውና በዚህ ወቅት ደግሞ በወሎ የተከሰተውና ሊደበቅ የታሰበው ረሃብ በህዝቡ ዘንድ ታውቆ ሌላውን ኅብረተሰብ አስቆጣ። በዚህ በታህሳስ ወርም የነዳጅ ዘይት ዋጋ በዓለም አቀፍ ደረጃ በመጨመሩ የንግድና ኢንዱስትሪ ሚኒስትር ታህሳስ 30 ቀን 1966 ዓ.ም የ50 በመቶ ጭማሪ መደረጉን በዜና አውታሮች ሲያስታውቅ ህዝቡ እሪታው እየጎላ ሄደ። በጥቅሉ የአገሪቱ የኢኮኖሚ ሁኔታ ከነበረው

የፖለቲካ ችግር ጋር ተዳምሮ ከቁጥጥር ውጭ ሆነ። ይህ የነዳጅ ጉዳይ ፃረሮችና እስራኤል ጦርነት በማድረጋቸውና የሰዊዝ ቦይ እንዲዘጋ በመደረጉ በድንገት 45 ሣንቲም የነበረው አንድ ሌትር ነዳጅ 65 ሣንቲም እንደገባ በመገለፁ ሁሉንም የኅብረተሰብ ክፍል ስለሚነካ፤ የሸቀጦች ዋጋ ጋርም ስለሚነካ የእያንዳንዱን ቤት ለከፋ ችግር ማጋለጡ ግልፅ ነበር። ወዲያውም “የምንበላው እህልና የምንጠጣው ውሃ ከአፈር ጋር እየተቀላቀለ ተቸግረናል” በማለት ጥር 4 ቀን የአራተኛው ብርጌድ ወታደሮች በነገሌ ቦረና ያሉት በኑሮ ችግር ምክንያት ተማርረው በማመፅ የብርጌድ አዛዥን ጨምሮ ሁሉንም አለቆቻቸውን አሰሩ የሚል ወሬ ተሰማ። ጉዳዩን ለማጣራት ከአዲስ አበባ የተላኩት የምድር ጦር አዛዥ ጄኔራል ድረሴ ዱባለ ወደ ቦታው ሲሄድ እሳቸውንም አሰረው የተበላሸውን እህል ውሃ እንዲበሉ አደረጉቸው። የሄደው ሁሉ እየታሰረ መቅረቱን ያዩት ጃንሆይ በመጨረሻ የአየር ኃይሉን አዛዥ ብ/ጄ/ል አበራን ላኩ። ጄ/ሉ ጥያቄያቸው ሁሉ እንደሚመለስ የተላከውን መልዕክት ለጦሩ አንብበው ታጋቾቹን አስፈትተው ተመለሱ። የነገሌው ጦር ይህን ጥያቄ ደጋግሞ አመልክቶ የነበረ ቢሆንም፤ ጥያቄው ወደ መሀል አገር ሳይደርስ በአዛዦች ታፍኖ ቆይቶ ነበር። በእነዚህ ችግሮች ላይ ነው እንግዲህ የአዲስ አበባ ተማሪዎችና መምህራን ልዩ ልዩ ወረቀቶች አትመው እያሰራጩ ህዝቡ በአገዛዙ ላይ እንዲነሳ መቀስቀሳቸውን የቀጠሉት።

የቅስቀሳ ጽሁፎች በኢመማ ጽ/ቤት እየታተሙ በየጎዳናው ለህዝቡ መድረሳቸውን ያስተዋሉት የፀጥታ ጠባቂዎች በፖሊስ ሠራዊት አዛዥ አቅራቢነት የኢመማ ፕሬዝዳንት ወደ ጃንሆይ ቀርበው ጉዳያቸውን በቀጥታ እንዲያመለክቱ ተደረገ።

ለፀረ-መንግስት እንቅስቃሴው ዋና ማዕከል የሆነው ኢመማ ነው የሚባለው ሐሰት እንደሆነና፤ የኢመማ ጥያቄ የደመወዝና የአዲሱን ስርዓተ ትምህርት የሚመለከት ብቻ መሆኑን ፕሬዝዳንቱ ለጃንሆይ ገለፁ።

ጃንሆይም ከሹማምንቱ የሰሙትና የኢመማ ፕሬዝዳንት ያሰረዳው የተለያየ ሲሆንባቸው “የተባለውን ችግር በሚመለከት አስፈላጊውን ማሰረጃ ይዘህ በማግስቱ ጥር 28 ቀን ከጠዋቱ 4 ሰዓት ወደ ታላቁ ቤተ-መንግስት እንድትቀርብ” አሉት ባረጁው አንደበታቸው።

በማግስቱ ከጃንሆይ ጋር ጠቅላይ ሚኒስትሩ፤ የአገር ግዛትና የትምህርት ሚኒስትሮች፤ የዘውድ ምክር ቤት ፕሬዝዳንት፤ የአልፍኝ ዋና አስከፊካይ፤ የክብር ዘበኛና የፖሊስ ዋና አዛዥ፤ የህዝብ ፀጥታ ጥበቃ ሹም በተገኙበት የኢመማ ተወካዮች ችግራቸውንና ጥያቄያቸውን አሰረዱ። በእለቱ የትምህርት ሚኒስትር “የኢመማ ጥያቄ መሠረተ ቢሰ” መሆኑን ሲገልፅ፤ ጠቅላይ ሚኒስትሩ ደግሞ “የየካቲት 11ዱ ስራ የማቆም አድማ

ካልቀረ ተጠያቂዎቹ እናንተ የኢ.መ.ማ አመራሮች ናችሁ" ብሎ ዛተ። የፖሊስ ሠራዊትና የክብር ዘበኛ አዛዦች ግን "ችግሩ ወደ ኅብረተሰቡም ተዛምዷልና ጥያቄአቸው አፋጣኝ መፍትሄ ማግኘት አለበት" በማለት የጠቅላይ ሚኒስትሩንና የትምህርት ሚኒስትሩን አካሄድ ተቃወሙ። ኢ.መ.ማዎች በበኩላቸው "የኢ.መ.ማ አመራር ኮሚቴ ብቻውን አቋሙን ለመለወጥ የሚያስችል ስልጣን የለውም" ብለው ገለጹ። ጃንሆይ "መምህራኑ ስራ እንዳያቆሙ የሚያደርግ ሌላ ውሳኔ አላልፍልንና በአጭር ጊዜ ውስጥ መፍትሄ እንፈልጋለን" አሉና ስብሰባው ተበተነ።

ከሁለት ቀናት በኋላ የኢ.መ.ማ የየግዛቱ ቅርንጫፍ ማገባራት ተወካዮች ወደ አዲስ አበባ መጡ። በትምህርት ሚኒስትር እና በኢ.መ.ማ መካከል ጥብቅ ክርክር የካቲት 2 ቀን ተካሄደ ለውጥ የለም። በመጨረሻ የኢ.መ.ማ አመራርና የክፍለ አገር ተወካዮች በጽሁፍና በቃል ያንኑ ጥያቄዎቻቸውን በኢ.ዮ.ቤ.ል.ዩ ቤተ-መንግስት ለጃንሆይ በይበልጥ አስረዱ።

ጃንሆይም "ይህ በንባብ ያቀረባችሁት ነገር እውነት ከሆነ ለሚኒስትሮች ጋር በአንድነት ምክሩበትና ውጤቱን እንድናውቀው ይሁን" የሚል ትዕዛዝ ሰጥተው ሽማግሌው ንጉሠነገስት በማግስቱ ለአንድ ሳምንት ጉብኝት ወደ ኤርትራ ሄዱ። በንጉሠነገስቱ ትዕዛዝ መሠረት ከየካቲት 4 ቀን ጀምሮ ለተከታታይ ሦስት ቀናት በያሬድ የሙዚቃ ትምህርት ቤት የኢ.መ.ማ ተወካዮችና የትምህርት ሚኒስትር ከመንግስት ሠራተኞች አስተዳደር ኮሚሽን ባለሥልጣኖች ጋር ሆነው ያካሄዱት ስብሰባ ሁሉ ውጤት አልባ ሆነ።

የባለሥልጣናቱ ትኩረት በጥያቄዎችና በሚቀርቡ የመፍትሄ ሀሳቦች ላይ ሳይሆን የየካቲት 11ን አድማ በተፅዕኖ ማስቀረቱ ላይ ያተኮረ ነበር። የኢ.መ.ማ ተወካዮች የባለስልጣናቱን ተፅዕኖ ተቋቁመው ሲገገቱ ሙግቱን ይከታተሉ የነበሩ የአዲስ አበባ ተማሪዎች በሚበትኑት ጽሁፍ የኢ.መ.ማ አካሄድ ትክክል መሆኑን እየገለጹ ህዝቡን ይቀሰቅሱ ነበር። ከዚህም ባለፈ የመንግስትን የተደበቁ ገመናዎች ማጋለጥ ተጨማሪ ስራ አድርገው ያዙት።

የካቲት 5 ቀን የደብረዘይት የአየር ኃይል አባሎች በአመፅ አዛዥ መኮንኖችን በቁጥጥር ስር አውለው የራሳቸውን የኑሮ ችግር ሲገልጹ ለመንግስት ሌላ ተፅዕኖ ሲሆን፤ ለኢ.መ.ማ ግን ጥሩ እድል ሆኖ ተገኘ።

የካቲት 7 ቀን የአዲስ አበባ ተማሪዎች ከኢ.መ.ማ ጎን በመሰለፍ በጎዳናው ላይ በሚዘዋወሩ የመንግስት መኪኖች ላይ የድንጋይ ናዳ አወረዱ። ኢ.መ.ማ የበለጠ የልብ ልብ ተሰማው። በዚህ እለት በአዲስ ዘመን ጋዜጣ ላይ የትምህርት ሚኒስትር ተከታቱን ጽሁፍ አትሞ አወጣ።

"አዲሱን የትምህርት ስርዓት አጠቃላይ መንፈስ በሚገባ ያልተገነዘቡ አንዳንድ ሰዎች ይኖሩ ይሆናል፤ አያስገርምም። ማንኛውም

አዲስ ሀሳብ ለጊዜው ግራ የሚያጋባ መሆኑ የታወቀ ነው። አዲሱ የትምህርት አጠቃላይ ጥናት መንፈስና አላማ ዛሬ ያልገባቸው አንዳንድ ሰዎች ቢኖሩ ነገ ከፀፀት ላይ ይወድቁ ይሆናል። ዋናው ቁም ነገር ግን ካለግወቅ ለኢትዮጵያ የትምህርት እርምጃ እንቅፋት ከመሆን መቆጠብ ነው። በታሪክ ምዕራፍ ላይ ጥቁር ነጥብ ከጣሉ በኋላ መፀፀት ውጤት አያስገኝም። ትምህርትን ለማዳረስ የወጣውን እጅግ የሚያንጎ እቅድ ስራ ላይ ለማዋል እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ከፍተኛ መስዋዕት እንዲያደርግ የሚጠበቅበት ጊዜ ነው።" (ሪቡዕ የካቲት 7 ቀን 1966 ዓ.ም አዲስ ዘመን)

ሐሙስ የካቲት 8 ቀን የትምህርት ሚኒስትር ለኢ.መ.ማ አመራር ኮሚቴ "የመምህራን ደመወዝና የሰርዓተ ትምህርት ጥያቄዎችን በሚመለከት የሚወሰደው እርምጃ ከላይ ውሳኔ ሲሰጥበት በኢ.መ.ማ በኩል ለመምህራን ይገለጻል" የሚል ደብዳቤ ልኮ ጉዳዩን ዘጋ።

ኢ.መ.ማ የትምህርት ሚኒስትሩን ውሳኔ በመቃወም ለጠቅላይ ሚኒስትሩ አስረዳ። ጠቅላይ ሚኒስትሩም "ጉዳዩ በትምህርት ሚኒስትር በኩል መልስ ካላገኘ ለግርማዊ ጃንሆይ ቀርቦ ተጠንቶ አንድ ወር ባልሞላ ጊዜ ውስጥ ውሳኔ ይሰጥበታል። ይህንንም ኢ.መ.ማ ለሁሉም መምህራን "ይገለፅ" ሲል የሰርዓተ ትምህርቱን ጉዳይ ደግሞ "የትምህርት አጠቃላይ ጥናቱ እንደ ጥላን የሚቆጠር ስለሆነ በየጊዜው አስፈላጊ ማሻሻያ እየተደረገለት በስራ ላይ ይውላል እንጂ አይቀርም..." የሚል መልስ ሰጥቶ ነበር።

ከዚያም የኢ.መ.ማ ተወካዮች በጥበቃ ኃይሎች ተከበው 24 ሰዓት የፈጀ ስብሰባ አድርገው ተገደው ያሳለፉት ውሳኔ "የስራ ማቆም አድማው ቀርቷል" የሚል የነበረ ይሁን እንጂ፤ ጎን ለጎን ግን "ውሳኔው እንዳልቀረና ተገደን የተናገርነው ነው" የሚል መልዕክት በማስተላለፍና በኩድ መልዕክቶች በመጠቀም የየካቲት 11ዱን ቀጠሮ እውን አደረጉት። የመንግስት ባለሥልጣኖች ውሳኔውን ያስቀሩት መሰላቸው ተረጋግተው ነበር።

ዕለተ ማክሰኞ የካቲት 11 ቀን የኢ.መ.ማ መላው አባላት የስራ ማቆም አድማውን ተገብሩት። በዚያው እለት የአዲስ አበባ ታክሲ ሾፊሮች አገልግሎታቸውን አቆሙ። ከዚህች እለት ጀምሮ ምሁሩ፣ ነጋዴው፣ ሹፊሩ፣ ወታደሩ፣ ወዛደሩ ... ሁሉም የኅብረተሰብ ክፍል ማለት ይቻላል ለተከታታይ ቀናት አገዛዙን እየተቃወመ ቀጠለ።

ጃንሆይ "የደሃ ልጆችን ያገላልና ይህ የትምህርት ፖሊሲ (ሴክተር ሪቪው) መታጠፍ አለበት" የሚለውን የኢ.መ.ማን ጥያቄ አመፀን ለመግታት ሲሉ አጠፉት። ቀጥለው የነዳጅ ዋጋ ጭማሪውን እንዲነሳ አስደረጉት። የደመወዝ ጭማሪውን እንደሚያጠኑት ቃል ገቡ። ግን ለውጥ የለም። የነገሌውን ጦር ጥያቄ አዎንታዊ ምላሽ ሰጡ፣ ለውጥ

የለም። ይልቁንም የንጉሠ “እሽ እሽ” ባይነት ዓላማው አመፁን ለማርገብ የተወሰደ እርምጃ አድርጎ ከማሰብ ይልቅ፤ እንደ ፍርሃት እየተቆጠረ ቀጠለና። ቀደም ሲል ከተማሪዎችና ከጅብሃ በስተቀር አንድም ፖለቲካዊ ጥያቄ ያላነሱትና ጥያቄያቸው ማህበራዊ ጉዳዮችን ማለትም የኑሮ ችግር እንዲቃለል፤ ደመወዝ እንዲጨመር፤ አስፈላጊ ቁሳቁሶች እንዲገኙ ይጠይቁ የነበሩት ሁሉ በተለይ ጦር ሠራዊቱ ቀስ በቀስ ጥያቄያቸውን ፖለቲካዊ ወደማድረግ አመሩ።

የካቲት 18 ቀን 1966 ዓ.ም በኤርትራ አስመራ የነበረው የሁለተኛው ክፍለ ጦር አባላት የነገሌ ቦረናው ጦር በቀደደው ፈር በመጓዝ ጠንክር ያለ ጥያቄ ይዘው ተነሱ። ሁሉም ባለማዕረጎች ማዕረጋቸውን አውልቀው (በጦር ሠራዊት ሕግ መሠረት ጦሩ ሲያምፅ ከተገኘ ከተራ ወታደሩ ይልቅ መሪ መኮንኖች ከባድ ቅጣት ስለሚወሰንባቸው) ሁሉም ተራ መሰለው ታጥቀው ወደ ከተማ በመውጣት የአስመራን የአየር ጣቢያ፣ የሬዲዮ ማሰራጨ ጣቢያና ሌሎች ወሣኝ ቦታዎችን በቁጥጥር ስር በማድረግ የከፍተኛ መኮንኖችንና የሲቪል ባለሥልጣናትን እንቅስቃሴ በመግታት ጥያቄአቸውን በሬዲዮ ለንጉሠ አቀረቡ። ይህም እንደነገረው የሠራዊቱን ብሶቶችና የኑሮ ችግሮችን የሚመለከት ጥያቄ ነበር።

የጃንሆይ መንግስት አሁንም ለጦሩ ጥያቄ ፈጣን አዎንታዊ ምላሽ በእለቱ ሰጠ። ምክንያቱም በኤርትራ ያለው ጦር አመፀ ማለት ወይም የማይሆን እርምጃ ተወስደበት ማለት የአካባቢውን የጅብሃ የትጥቅ ትግል አጎልብቶ ኢትዮጵያን አደጋ ላይ መጣል ማለት ነበርና ጃንሆይ አላንገራገሩም። ያመፀው ጦር ግን መሸቶ እንደነጋ የካቲት 19 ቀን የሚከተለውን አጀንዳ ለመንግስት በሬዲዮ አስተላለፈ፤ “1. የፖለቲካ ፓርቲ የማቋቋም ነፃነት፣ 2. የጠቅላይ ግዛት ገዥዎች በዲሞክራሲያዊ መንገድ በአካባቢው ነዋሪ ህዝብ እንዲመረጡ፣ 3. የተባባሰውን የዋጋ ግሽበት የሚቆጣጠር ደንብ እንዲወጣ፣ 4. የመሬት ይዞታ ለህዝብ በሚጠቅም መልኩ ተሻሽሎ እንዲወጣ፣ 5. ለመለዩ ለባሹ፣ ለመንግስትና ለፋብሪካ ሠራተኞች ወቅታዊውን የኑሮ ውድነት መቋቋም የሚያስችል የደመወዝ ጭማሪ እንዲደረግ፣ 6. የህዝብ ገንዘብ ያባከኑ ባለሥልጣናት በቁጥጥር ስር ውለው ለፍርድ እንዲቀርቡ፣ 7. እነዚህ ጥያቄዎች ተገቢ መልስ እንዲያገኙ ተከታትሎ የሚያስፈፅም ከመንግስትና ከጦሩ የተውጣጡ አባላት የሚገኙበት የጋራ ኮሚቴ እንዲቋቋም...” የሚሉ የንጉሣዊ አገዛዙን የሚፈታተኑ ጥያቄዎች ቀረቡ።

ይህ በሆነ በሁለተኛው ቀን የወቅቱ ጠቅላይ ሚኒስትር አክሊሉ ሐብተወልድ በድንገት የሰራ መልቀቂያ ደብዳቤ ለጃንሆይ አቀረቡ። ጃንሆይም የአክሊሉን ጥያቄ ተቀብለው ካቢኔውን አሰናቡቱ።

የሁለተኛ ክፍለ ጦር አባላት በመጀመሪያው ቀን 23 ያህል ጥያቄዎችን በሬዲዮ ለንጉሠ ሲገልፁ አንድም ፖለቲካዊ ጥያቄ አላቀረቡም ነበር። ከደመወዝ ጀምሮ እስከጡረታ ... ወዘተ የሚያትቱ ብቻ ነበር። ይህንንም “እሽ” ተብለው ሳለ በፍጥነት አገዛዙን የሚፈትን ከባድ ፖለቲካዊ ጥያቄ በማግስቱ ያስከተሉት ግን በጦሩ ብሶት ተከለለው የራሳቸውን ዙፋን የመንጠቅ (የመተካት) እቅድ የነበራቸው የንጉሠ የቦታች ሹማምንት የሆኑ መሣፍንት ሰለገፋፏቸው ነበር።

በአንድ በኩል የግራ ክንፎች ሹማምንት ስር ነቀል ለውጥ የሚፈልጉ፤ በሌላ በኩል የቀኝ ክንፎች ጃንሆይን ከሰልጣን አውርደው ሌላ ንጉሥ ለመተካት የሚያስቡት ናቸው።

የጦሩ አመፅ ተጠናክሮ እንዲቀጥል ከፈለጉት መሣፍንት ውስጥ ዋናው አስተባባሪ ቀደም ሲል የኤርትራ ጠቅላይ ግዛት እንደራሴ የነበሩት ልዑል ራስ አስራተ ካሣ ነበሩ። (ምስክርነት 2001 ዓ.ም)

የጦሩን ቅፅበታዊ የጥያቄ ለውጥና የጥያቄዎችን ይዘትና ጥልቀት የመረመሩ ምሁራንም የመሳፍንቱ ግፊት እንደነበረበት ያምናሉ። ይህ የውስጥ ለውስጥ የመሳፍንቱ የፖለቲካ ደባም ጠቅላይ ሚኒስትር አክሊሉ ሐብተወልድ ሰልጣን ሲለቁ በምትካቸው ልጅ እንዳልካቸው መኮንን ጠቅላይ ሚኒስትር ሆነው እንዲሾሙና አዲሱ ካቢኔ ተቋቁሞ፣ አዲስ ሹም ሽር ተደርጎ 19 እዳዲስ ሚኒስትሮች በየካቲት ማለቂያ ከጃንሆይ ፊት ቀርበው ቃለ-መሀላ ፈጽመው ስራቸውን እንዲጀምሩ አድርጓል።

ምንም እንኳን ጃንሆይ ከዚህ ሹም ሽር በፊት ጄኔራል አብይ አበበን አዲስ ካቢኔ እንዲመሰርት አዘውት የነበረ ቢሆንም፣ የጄኔራል አቢይ ካቢኔ ገና ሳይመሠረት ተቃውሞ ስለገጠመው እንዲቀር ሆኗል።

በመሆኑም የልጅ እንዳልካቸው መኮንን ጠቅላይ ሚኒስትር ሆኖ መሾም በመሳፍንቱና በመኳንንቱ መካከል የነበረው የሰልጣን ትግል መሳፍንቱ አሸንፈው በድል የተወጡበት ሆኖ ታዩ። የቀድሞው ጠቅላይ ሚኒስትር አክሊሉ ሐብተወልድ ከመሳፍንት ወገን ያልሆኑና ከታችኛው መደብ የተገኙ ነበሩና።

ሆኖም ልጅ እንዳልካቸው ከልዑል ራስ አስራተ ካሣ ጋር ሽርክ ነው የሚለው ጉዳይ መሣፍንቱን ረፍት ሊሰጣቸው አልቻለም። በሌላ በኩልም የእነ ልዑል አስራተ ካሣ ተቀናቃኝ ሆነው በጦሩ ብሶት የራሳቸውን የሰልጣን ጥም ለማርካት የሚሻኩቱት በአዲሱ ካቢኔ የግቢ ሚኒስትር ሆነው የተሾሙት የጃንሆይ የረጅም ጊዜ ታማኝ አገልጋይ ደጃዝማች ከበደ ተሠማ ነበሩ።

ከመኳንንት ወገን ደጃዝማች ከበደ፣ ከመሳፍንት ወገን ልዑል ራስ አስራተ ካሣ ሆነው የሰልጣን ገመድ ሲጓጉቱ፣ ፍፁም እምነት የጣሉባቸውንና ለረጅም ዓመታት ያገለገሏቸውን፣ ያልበደሏቸውን

የጃንሆይን ጉዳይ እርግፍ አድርገው ትተዋል። በዚህ መካከል የህዝቡ አመፅ ጋብ ሊል ቀርቶ ይብሱት “ጉልቻ ቢቀያየር ወጥ አያጣፍጥም” እየተባለ ተባብሶ ቀጥሏል። ድምፁ ተሰምቶ የማያውቀው የኢትዮጵያ ሠራተኞች ማኅበር ከንፈዴሬሽን ውጤታማ የተባለውን ለተከታታይ አራት ቀናት የቆየ አጠቃላይ የስራ ማቆም አድማ አደረገ። ጥያቄያቸውም “የሠራተኛና አሠሪ ሕግ እንዲደነገገና በነፃነት የመደራጀት መብት እንዲከበር፤ እንዲሁም ደሞዝ እንዲጨመር” የሚል ነበር።

አዲሱ ጠቅላይ ሚኒስትር “ፋታ ይሰጠኝ ሁሉንም ነገር አስተካክላለሁ” ቢሉም ሰሚ አጡ፣ ተዋክቡ። አዲሱ ካቢኔ ግን ተገቢ ሰራዎችን በፍጥነት እያከናወነ ነበር። ለምሳሌ ካቢኔው ስራ በጀመረ በቀናት ውስጥ በጃንሆይ ትዕዛዝ ሕገመንግስቱን ለማሻሻል እቅድ ነደፈ። በመጋቢት ወር መጀመሪያ የመንግስት ሹማምንትን አለአግባብ መበልፀግ አጣርቶ ለፍርድ የሚያቀርብ የምርመራ ኮሚሽን ተቋቋመ፤ ቀጥሎ የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ችግሮችን የሚያብራራና ወደመፍትሄው የሚያደርሰውን መንገድ የሚያሳየውን የእንግሊዝ አገር ፖሊሲን የተከተለውን ጳይት ፔፐር (ነጭ ሠነድ) የተሰኘውን መመሪያ ይፋ አደረገ። ነገር ግን “ጅብ ከሄደ ውሻ ጮኸ” ተብሎ ተጮኸ። እነዚያን የመሳሰሉ ወሣኝ ወሳኝ ተግባራት የሚያዩ ኢትዮጵያዊ ዓይኖች የሉም። ረፍዷል። በዚያም ላይ የካቢኔው ሹማምንት የዚያው አገዛዝ ባለሥልጣን የነበሩ ስለሆኑ ከስራቸው ይልቅ የቀድሞ ታሪካቸው ነውና የሚታየው ስር ነቀል ለውጥ ለሚፈልግ ህዝብ ትኩረት ቢነፈጋቸው አይገርምም።

ተቃውሞው ሂደ ሂደ ሚያዚያ 10 ቀን ከመቶ ሺ በላይ የሚገመት ህዝብ የተሳተፈበት ግዙፍ ሠላማዊ ሰልፍ ተካሂዷል። በእለቱ የወጣው ህዝብ ከሁሉም ዓይነት የኅብረተሰብ ክፍል የተውጣጣ ሲሆን፤ የቤተ-ክህነትና የቤተ-መንግስት ቁርኝት እንዲቀር ከመጠየቅ ጀምሮ ባለሥልጣናትን በየቢሮአቸው እየቆለፉ ለቀናት ታሸገው እንዲቆዩ እስከማድረግ የደረሰ ነበር። ይህን ህዝባዊ ማዕበል መግታት የማይሞክር ሆነ። ያልተነሳ ጥያቄ አለ ማለት አይቻልም። በአጭሩ ሁሉንም ጥያቄዎች መመለስ ማለት ንጉሣዊ አገዛዙ ያብቃ የሚል የማያሻማ ትርጉም ያለው መሆኑ ግልፅ ነበር።

አዲሱ ካቢኔ ግራ ሲጋባ በሚያዚያ 22 “ብሔራዊ የፀጥታ ኮሚሽን” አቋቁሞ ሰላምና ኃይልን ያጣመረ የአመፅ መግቻ ዘዴን ተግባራዊ በማድረግ ሠራዊቱን ከካቢኔው ጎን ለማሰለፍ ሞከረ። ይህም ያስገኘው ውጤት የቀድሞው ካቢኔ ሚኒስትሮችንና ሌሎች ከፍተኛ የመንግስት ባለሥልጣናትን በሌላ አገላለፅ የልጅ እንዳልካቸውን ተቃዋሚዎች በኮሎኔል ዓለምዘውድ ተሠማ አማካኝነት (በኮሚቴው ውስጥ የመሪነት ስልጣን ተሰጥቶት ስለነበር) በቁጥጥር ስር እንዲውሉ ማድረግን

ነበር።ልጅ እንዳልካቸው በስተመጨረሻ ራሳቸውም ላይቀርላቸው በዙሪያቸው የነበሩ ተቃዋሚዎቻቸውን ሲያስለቅሙም የጃንሆይን ፈቃድ በመጠየቅ የነበረ ሲሆን፤ ንጉሡም “ይሁን ብያለሁ” ባይ ነበሩ።

ከየካቲት ወር ጀምሮ እስከ ግንቦት ድረስ በነበረው ጊዜ የጦር ሠራዊቱ ጥያቄ በተለይም የደሞዝ ጭማሪው ተደርጎለት ጥያቄዎቹም ተመልሰውለት ነበርና ስቪሉ ኅብረተሰብ “ወታደሩ የራሱን ጥቅም ብቻ አስከብሮ የህዝቡን እርዳታ አያገባኝም ያለ ከሃዲ ነው” እየተባለ መወረፍ ጀመረ። የዚህ ትችት አስራጮች ለውጥ ፈላጊ ነን ያሉ ምሁራን ናቸው። በዚህም መለዩ ለባሹን ላሳሰበውና ላልፈለገው ስልጣን መንገድ ጠረጉለት። ከምሁራኑ ባለፈም ቀደም ሲል ያየናቸው የግራና የቀኝ የቀድሞ የጃንሆይ ታማኝ ሹማምንት “ውሻ በቀደደው ጅብ ይገባል”ን መርህ አድርገው በወታደሩ አመፅ ሳቢያ ጃንሆይ ሲወርዱ ለመተካት አሰፍሰፈውና የየራሳቸውን ስልጣን የመያዝ እቅድ ከግብ ለማድረስ ሲሉ አመፁ እንዲቀጣጠል እንጂ እንዲረግብ የወሰዱት ይህ ነው የሚባል ቀና እርምጃ አልነበረም። እውነታውን እያወቁትም ለጃንሆይ “አይዘዎት፤ ህዝቡም ጡሩም ለእርስዎ ያለው ታማኝነት ጽኑ ነው፤ የጠላው አንዳንድ ባለሥልጣናትን ነው፤ እነዚያ ባለሥልጣናት ከተሻሩ አመፁ ይቆማል” እያሉ ይደልጋቸው ነበር። በተለይ የግቢ ሚኒስትሩ ደጃዝማች ከበደ ተሰማ ታማኝም ስለነበሩ ለዚህ መሰሉ የማዘናጋት ተግባር በብርቱ ጥረዋል።

ምሁራኑም ሆኑ መሣፍንቱ እንዲሁም መኳንንቱ በመለዩ ለባሹ ትግል ስልጣን ለመያዝ ሲያቅዱ፤ “ራሱ ጡሩ ስልጣንን ቢይዘውስ?” ብለው ለማሰብ የሞከሩበት ሁኔታ የለም። ምናልባትም ያው ያደጉበትና ያረጁበት ራሱን በዘር ሐረግ ከፍ አድርጎ የማየት አስተሳሰባቸው ወታደሩን እንዲንቁትና “ስልጣን ለእኔ አልተፈቀደም፤ አይገባኝም” ብሎ ያሰባል ብለው ካላመኑ በቀር ይህን መጠርጠር ነበረባቸው። ከዚህ አንጻር የነሱ መነሻ ብዙ ላይገርም ይችላል። ነገር ግን ለዘመናት የፖለቲካ ትግል ሲያደርጉና “ስር ነቀል ለውጥ” እያሉ ሲያቀናቅኑ የኖሩት፤ የትኛው ርዕዮተ ለኢትዮጵያ እንደሚሻላት ቀድመው ሲገልፁ የቆዩት ምሁራንና ምሁር ነን ባዮች፤ ስለ አብዮትም ብዙ ያነበቡት ሁሉ ያንን የመሰለ የህዝብ አመፅ ሲያስተውሉ ቢያንስ ተከታዩን ተግባር አውቀው አንዳችም ቅድመ ዝግጅት አለማድረጋቸው ያስገርማል።

የዚያ ወቅት ምሁራንም ሆኑ ስልጣን ፈላጊዎች ያንን አመፅ ሲያጋግሉ አንድ አይነት ግብ ነበራቸው። “ጡሩ ንጉሡን በአመፅ ያወርዳል፤ ምክንያቱም ታጥቋልና። ከዚያ በኋላ ወታደር አገር መምራት ስለማይችል ጡሩ ወደ ክፍሉ ይመለሳል እኛ ስልጣን እንጨብጣለን” የሚል ነው። ቢያንስ የጎረቤት አገሯን የግብፅን የቅርብ አብዮት ማሰብ

አልፏል። እንደተባለውም ያንን አብዮተኛ የህዝብ ግዕዝ የሚያስተባብር አንድም አካል፣ አንድም የተደራጀ ቡድን ስላልነበረ የግድ ህዝቡን የሚያስተባብር አካል አስፈለገ። እርግጥ ነው ወቅቱም ሕጉም የፖለቲካ ፓርቲ መመስረትና መንቀሳቀስ የሚቻልበት አልነበረም። ነገር ግን በአደባባይ ግመፅ የቻለና ለውጥ የፈለገ ምሁር እንዳደረጉት ከአብዮት በኋላ ሳይሆን ከአብዮቱ በፊት ቢያንስ በጦሩ እየታገዘ መፈፀም የነበረበት የቤት ስራ መኖር ነበረበት። አልሆነም።

ሁኔታው ያለቀለት መሆኑ ገሃድ ወጣ። አብዮቱ መያዝ ከሚገባው ትንፋሽ በላይ የያዘ የልጆች ፊኛ መስሎ ተወጥሯል። እንዳያስተነፍሱት በማይፈታ አስተሳሰር ከሜፍ ታስሯል። የቀረው መፈንዳት ነው፤ ለዚህ ደግሞ ቅንጣት ምክንያት ብቻ በቂ ነበር። ያላቸውን ኃይል ተጠቅመው ያሳበጡት በውጭ አገር ያሉት ለሥልጣን ሲባሉ ይህን የሚያስቡበት ጊዜ አው፤ በቅርብ ያሉትም ከፈነዳ በኋላ ስለሚነፉት አዲስ የልጆች ፊኛ ሲያውጡበት ነበር። በመሆኑም አገሪቱ በአስር አለቆች መመራትና ብዙ እልቂት መድረስ ነበረበት። በሌሎች ይሁንታ ያበጠውን አብዮት ማፈንዳት ለወታደሩ ቀላል ነበር። እናም “ለማስተባበር” በሚል መነሻ ከየጦር ክፍሉ ተውጣጥተው እንደቀልድ በላንድሮቨር መኪና ለስብሰባ መጡ፤ በዚያው ተባብረው፣ አስተባብረው፣ በዚያው ስልጣን ይዘው፣ ባላሰቡት መንገድ አገር መርተው፣ በዚያው ቀሩ። ለማንኛውም ባየነው መልኩ የኢትዮጵያ አብዮት አበጠ።

አንበሳ አገራዊ ጽንሆይ

የደርግ ውልደትና እድገት

በየካቲት ወር 1966 ዓ.ም ህዝባዊ አመፅ ሲቀጣጠል የተቋቋመ የጦር ኃይሉ አባላት የተሰባሰቡባቸው ኮሚቴዎች ነበሩ። የመጀመሪያው ኮሚቴ የደመወዝ ጭማሪ እንዲደረግለት ለጃንሆይ ጥያቄ ባቀረበበት ወቅት የተቋቋመ ነበር። ይህ ኮሚቴ ወደ 200 የሚጠጉ

ባለሥልጣናትን በቁጥጥር ስር አድርጎ የነበረ ሲሆን፤ ጃንሆይ የጦሩን ጥያቄ ምላሽ ሲሰጡት የታሰሩትን ከፍተኛ ባለሥልጣናት ፈትቶ ተበተነ።

ሁለተኛው ኮሚቴም በተመሳሳይ ይሰበሰብና ኮሎኔል የዓለምዘውድ ተሠማን ሊቀመንበሩ አድርጎ ይመርጣል። በመኮንኖች ክብብ የሁተለኛው ኮሚቴ ሰብሰባ ሲካሄድ ከዓለምዘውድ ሌላ ኮሎኔል ይገዙ ይመኑ፤ ሻለቃ አጥናፉ አባተና ሻምበል እንዳለ ተሠማ ተመርጠው ነበር። ልጅ እንዳልካቸው መኮንን ይህንን ኮሚቴ በዘመዳቸው በኮሎኔል የዓለምዘውድ መዳፍ ውስጥ በመሆኑ 20 ከፍተኛ ባለሥልጣናትን አስለቅመው ጎፋ ሰፈር እንዲታሰር ያደረጉት በዚህ በሁለተኛው ኮሚቴ አባላት አማካኝነት ነው። ልጅ እንዳልካቸው የኮሎኔል የዓለምዘውድን ኮሚቴ በዚህ አይነት ከተጠቀሙበት በኋላ፣ በጎን ያሴሩና በጄኔራል ወልደስላሴ በረካ አማካኝነት የኮሎኔል የዓለምዘውድን ኮሚቴ እራሳቸው ልጅ እንዳልካቸው ያስበትነታል። ሁለቱ ኮሚቴዎች በዚህ ዓይነት ከተበተኑ በኋላ አንድ ወር ያህል ቆይቶ ሰኔ 20 ቀን አንድ ነገር ይከሰታል።

ይህም ኮንጎና ኮርያ ዘምተው የተመለሱ የሠራዊቱ አባላት ያቀረቡት አቤቱታ ነው። እነዚህ 80 የሚሆኑ የኮንጎ ዘማች የበታች ሹሞች ሰኔ 20 ቀን 1966 ዓ.ም በቀጥታ ወደ ቤተመንግስት ይሄዱና ከንጉሠነሱ ፊት ቀርበው፤ “ጃንሆይ ከፊትዎ ዛሬ የቀረብነው የደከምንበት፣ ላብና ደማችን የፈሰሰበት፣ ከተባበሩት መንግስታት የተከፈለን ገንዘብ እንዲሰጠን ለግርማዊ ጃንሆይ ለማመልከት ነው” በማለት አቤቱታ አቀረቡ።

ጃንሆይ በጣም ተበሳጭተው “እናንተ ምቀኞች፣ ተንኮለኞች፣ የሠላም ፀርኾ! ማዘጋጃ ቤቱም የተሰራው በእኛ ገንዘብ ነው ትላላችሁ! ለመሆኑ ይህን ህንፃ ለመስራት ኢትዮጵያ ገንዘብ አጥታ የናንተን ገንዘብ ወሰደች? እናንተ እርጉሞች! ገንዘቡን ብታገኙ እንኳን ልትጠጡበትና ልትሰክሩበት እንጂ ቁም ነገር አትሰሩበትም” የሚል መልስ ሲሰጧቸው፤ ከመካከላቸው አንዱ ሃምሳ አለቃ እሸቱ አያሌው “ጃንሆይ! ገንዘቡን የፈለግነው ከሐብታም ኩሽና ለመውጣት እንጂ ልንሰክርበት አይደለም” የሚል ምላሽ በመስጠት ሲሞግት ጃንሆይ “ቀጣሬ ዝም በል!” እንዳሉትና በሙግቱ መሐል ሌተናል ጄኔራል አቢይ አበበ ድንገት ሲደርሱ አቤቱታ አቅራቢዎች ሙግቱን ትተው እንደወጡና ጃንሆይም ሰድበው እንዳባረሯቸው ከአቤቱታ አቅራቢዎች አንዱ የነበረው ለሻምበል ተስፋዬ ርስቱ በእስር ቤት ውስጥ ገልጸላቸው በመፃሀፋቸው አካተውት ይገኛል።

እነዚህ ወታደሮች ከወጡ በኋላ ብንበታተን እየለቀሙ ያሰሩናል በሚል ስጋት ጥያቄያቸው ምላሽ እስኪያገኝ ድረስ መበተን እንደሌለባቸው ይወስኑና የዚያኑ ዕለት በጋራ ወደ ጠቅላይ ሚኒስትር እንዳልካቸው ቢሮ በመሄድ ጥያቄያቸውን ለጃንሆይ እንዳቀረቡና ጃንሆይም አዋርደው

እንዳባረሯቸው በመግለፅ እኩቱታቸውን ያሰማሉ። ጠቅላይ ሚኒስትሩም የወታደሮቹን ቁጣ አብርደው፣ ከንጉሡ ጋር ተመካክረው ለጥያቄያቸው አፋጣኝ ምላሽ እንደሚሰጡ ቃል ገብተው ያሰናብቷቸዋል።

ከዚያ ወጥተውም መበታተኑን አልፈለጉምና ወታደራዊ እንቅስቃሴ ለማድረግ መነጋገር እንዳለባቸው ወሰነው በቀጥታ ወደ አራተኛ ክፍለ ጦር ጠቅላይ መምሪያ ሂዱ። ዘማቾቹ 4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ ውስጥ ተሰብስበው ሲነጋገሩ በመምሪያው ውስጥ የነበሩ የክፍለ ጦሩ አባላትም ተጨምረው “ለውጥ ማምጣት አለብን!” እያሉ ማጋጋል ያዙ።

ከዚህ በፊት የነበረው ሁለተኛው የዓለምዘውድ ኮሚቴ ሲበተን ቅር የተሰኙ የነበሩት ሻለቃ አጥናፉ አባተ ይመኙት የነበረውን ለውጥ የማምጣት ሀሳብ በራሳቸው ክፍለ ጦር ጊቢ ውስጥ የሚጀምሩበትን አዲስ እድል አገኙ። ያ ኮሚቴ ከተበተነ በኋላም እነ ሻለቃ አጥናፉ ውስጥ ውስጡን በድብቅ እየተገናኙ ይደልቱ ነበር።

ሰለዚህ ሻለቃ አጥናፉ አባተ፣ ሻምበል እንዳለ ተሠማ፣ ሃምሳ አለቃ ዓሊ ሙሣ፣ ሻምበል ወንድወሰን ብርሃኑ የተባሉ መኮንኖች ወደ እንግዶች ስብሰባ ተቀላቀሉ። የኮንጎ ዘማቾች የለውጥ ማምጣት ሀሳብ ካነሱ በኋላ ስብሰባቸው መልክ ይኖረው ዘንድ መሪ መምረጥ እንዳለባቸው ይወስናሉ። ተከታዩ ጥያቄ የሚመረጠው መሪ መኮንን ይሁን ወይስ የበታች ሹም? የሚል ነበርና ውይይቱ ቀጥሎ የጦሩ ሙሉ ድጋፍ እንደሚያስፈልግ፣ የጦሩን አባላት አስተባብሮ ለመምራት ደግሞ የግድ መኮንን የሆነ መሪ እንደሚሻል፣ ነገር ግን ከፍተኛ መኮንን እንደማያስፈልግና ማዕረጉ ከሻለቃ መብለጥ እንደሌለበት ተስማሙ።

ምክንያቱም ከፍተኛ መኮንኖች መሪ ከሆኑ የራሳቸውን ጥቅም አስከብረው የበታቸውን ጥያቄ ቀብረው ያስቀሩት ስለነበር ነው፤ ከሻለቃ መብለጥ የለበትም የተባለው። በውሳኔው መሠረት ሻለቃ አጥናፉ አባተ የስብሰባው መሪ፣ ሃምሳ አለቃ አበራ አጋ ከፖሊስ ሠራዊት፣ ጄኔር ቴክኒሻንን ዮሐንስ ፍትዊ ከምድር ጦር አቪዬሽን ለኮሚቴው አባልነት ተሰየሙና ተሰብሳቢዎቹ በሻለቃ አጥናፉ መሪነት ወደ ስብሰባ አዳራሽ ተዛወሩ።

ይህ ሦስተኛው ኮሚቴ የመጨረሻው መጀመሪያ ሊባል ይችላል። በእለቱ ከተሰብሳቢዎች ውስጥ ብዙዎቹ የ4ኛ ክፍለ ጦር አባላት ስለነበሩ እንዲቀነሱ ተደረገ። በስብሰባው የተለያዩ ሀሳቦችን እያነሱ እየጣሉ ቆይተው በመጨረሻ የደረሱበት ውሳኔ “1. የምድር ጦር ልዩ ልዩ ክፍሎች የአየርና ባህር ኃይል እንዲሁም የፖሊስ ሠራዊት የየራሳቸውን ወኪል መርጠው እንዲልኩ፣ 2. በአዲስ አበባ ያሉት የራዲዮና የቴሌቪዥን ጣቢያዎችን፣ እንዲሁም ልዩ ልዩ ቁልፍ ቦታዎችን በጦሩ እንዲጠበቁ ማድረግ፣ 3. የሰጋት ምንጭ ይሆናሉ ተብለው የሚገመቱ የሲቪልና የጦር

አለቆችን በቁጥጥር ስል ማዋል፣ 4. ለመለዩ ለባሹ ሁሉ ለተጀመረው እንቅስቃሴ ድጋፍ እንዲሰጡ ጥሪ ማቅረብ፣ በተለይ ለኮሚቴው አባልነት አዲስ አበባ፣ አስመራና ሐረር ከሚገኙ ልዩ ልዩ የጦር ክፍሎች ማስመረጥና ማሳተፍ...” የሚሉ ሲሆን፣ ተወካዮች ከተላኩላቸው በኋላም ሁኔታዎችን የሚከታተል፣ የሚያስተባብርና ድጋፍ የሚያሰባሰብ፣ ለንጉሡ ታማኝነትን የሚገልፅ ኮሚቴ እንደሚሰይሙ ተወያይተው ተስማሙ። እነዚህ በ4ኛ ክፍለ ጦር የተሰባሰቡት 31 መለዩ ለባሾች በምርጫ ያልተወከሉ የመጀመሪያ የደርግ እንቅስቃሴዎች ናቸው። እነዚህን እቅዶች መርጠው ያስቀመጡትና በፍጥነትም በተግባር እንዲተረጎም ያደረጉት ሻለቃ አጥናፉ አባተ ሲሆኑ፣ ከመኮንንነታቸው ባለፈ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ቢዝነስ አድሚንስትሬሽን ተምረዋል።

የዚያኑ ዕለት ምሽት ሁለት ሠዓት ከ4ኛ ክፍለ ጦር በተውጣጡ ወታደሮች አቡነ ጳጥሮስ ሐውልት አጠገብ ይገኝ የነበረውን የኢትዮጵያ ሬዲዮ ጣቢያ፣ ማዘጋጃ ቤት ህንፃ ውስጥ የሚገኘውን የቴሌቪዥን ማሰራጫ ጣቢያ፣ ጌጃ ሠፈር የሚገኘውን የብስራተውንጌል ሬዲዮ ጣቢያ፣ የቴሌኮሙኒኬሽንን መሰሪያ ቤት፣ የመብራትና የውሃ አገልግሎት ማሰራጫዎችንና የአዲስ አበባ ከተማ መግቢያ መውጫ መንገዶችን በወታደሮ ጥበቃ ስር እንዲሆኑ አደረጉ። ለዚህም ከሻለቃ አጥናፉ ጋር የፖሊስ ሠራዊት አባሉ ሻለቃ እንደተፈረደ (ለደርግ ምስረታ አስተዋፅኦ ቢያደርጉም ሻለቃ ፈረደ የደርግ አባል ግን አልሆኑም) ጦሩን በማንቀሳቀስና ለጥበቃ በመመደብ ተባብረዋል።

ለመገናኛ ብዙሃኑም ሻለቃ አጥናፉ ከምሽቱ ሦስት ሰዓት ጀምሮ 4ኛ ክፍለ ጦር ከተመሠረተው ኮሚቴ የሚሰጠውን ትዕዛዝ መፈፀም ተግባራቸው መሆኑን ለተረኛ ሹሞች ገለፁ። ወቅቱ ወታደራዊ ዲሲፒሊንም ሆነ የአዛዥና ታዛዥ ግንኙነት ቅጥ ያጣበት ነበርና እቅዱን ለማሳካት እንቅፋት አልነበረም። በመሆኑም ጦሩ በመስክ ሬዲዮ ያለገደብ እየተገናኘ መልዕክት እንደልቡ ይለዋወጥ ነበር። በኮሚቴው እቅድ መሠረትም በአገሪቱ ካሉት 40 ያህል ልዩ ልዩ የጦር ክፍሎች 3 አባላት መርጠውና ወክለው ወደ አዲስ አበባ 4ኛ ክፍለ ጦር ጠቅላይ መምሪያ ጊቢ እንዲልኩ መልዕክት ደረሳቸው። ከአራቱም ክፍለ ጦሮችና በክፍለ ጦሩ ስር ካሉ ልዩ ልዩ ክፍሎች ፖሊስ ሠራዊትን ጨምሮ ተመርጠው የተላኩ አባላት ፈጥነው ደረሱ። ገሚሱ “ሂድ እስቲ የሚባለውን ስማ” ተብሎ የመጣ ነበር እንጂ ለጉዳዩ ብዙዎች ትኩረት የሰጡ አልነበሩም። ብቻ ግን እንቅስቃሴው ሂደቱን ቀጥሎ ወደ ስኬት እያመራ ነው። ነገር ግን የደርግ አባላቱ በመጀመሪያ ተጠራርተው በ4ኛ ክፍለ ጦር ሲበሰቡ ሹፈሩም ምኑም ተጠራቅሞ ስለነበር 170 ነበሩ። ቆይቶ ሻለቃ መንግስቱ ስብሳቢ ሆነው ከተመረጡ በኋላ የየክፍሉ ተወካይ አባላት በአግባቡ ስም

ዝርዝርራቸው እንዲመዘገብ ስለተደረገ 50ዎቹ ወደየክፍላቸው እንዲመለሱ ተደርጎ 120 ሆኑ። ሆኖም ቀስ በቀስ በመኪና አደጋ ከሞተው አንድ አባል በስተቀር 10 ያህሉ ገና ከጅምሩ መዝረፍ፣ መስከር፣ ቁማር መጫወት፣ አስገደዶ መድፈር፣ በሆነ ባልሆነው ታሳሪዎችን በእሳት እየለበሱ በማሰቃየትና በሌሎች ወንጀሎች የደርግን ስም እያከፉት በመሄዳቸው የተገደሉ ናቸው። (ምስክርነት 2001 ዓ.ም)

በመሆኑም 109 አባላት ረዥም ጉዞ ተጉዘዋል።

በሻለቃ አጥናፋ የሚመራው አስተባባሪ ኮሚቴ ሰኔ 21 ቀን 1966 በ4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ ውስጥ መቋቋሙን በሬዲዮ ይፋ አደረገ። ከዚህ ጊዜ ጀምሮ ስብሰባዎች መካሄድ ቢጀምሩም፤ አባላቱ ተጠቃለው ለመግባት የቀናት እድሜ ወስደዋቸዋል። እነዚህ በጥሪ የመጡ አባላት አብረዋቸው ከመጡ አባላት ውጪ አይተዋወቁም። ለምን እንደመጡ፣ አላማቸው ምን እንደሆነ በውል የተረዱ አልነበሩም።

ስብሰባው ሻለቃ አጥናፋ ስብሰባውን ሲከፍቱ በጦሩ ውስጥ ሰላለው ያስተዳደር ጉድለት፣ በስልጣን የባለጉ ሹሞች መበርከታቸው፣ ስልጣንን ተገን እድርገው በሙሰና የተሰማሩ በዝባዦች አገሪቱን እያራቁቷት እንደሆነ መተንተን ጀመሩ። ተሰብሳቢውም አገዛዙን እየወነጀለ የመሰለውን ይናገራል። ምን መደረግ አለበት? የሚለውን ግን የሚያስረዳ ጠፋ።

እርግጥ ነው አስተባባሪ ኮሚቴው ምስረታውን በሬዲዮ ይፋ ሲያደርግ ህዝቡ “ጀግና! በርቱ!” የሚል ምላሽ ሰጥቷል። ኮሚቴውም ዓላማዬ ብሎ ያቀረበው ማጉፊስቶ የመሰለ መግለጫው “የሠራዊቱን አባላት ደመወዝ ማስጨመር፣ የድርጅትና የትጥቅ መሟላትንና የአስተዳደር በደል እንዲወገድ፣ መለዩ ለባሹ ሲጠይቀው የቆየውን ልዩ ልዩ ጥቅማ ጥቅሞች እንዲሟሉና በአገሪቱ መሠረታዊ ለውጥ እንዲከሰት መጣር የኮሚቴው ዓላማ ነው” ብሏል።

ነገር ግን በምን መልኩ? የሚለው አንኳር ጥያቄ አልተብራራም። ስለዚህም ከሰኔ 22 ጀምሮ ለ4 ቀናት ያህል ጥቂት የቀድሞው ባለሥልጣናትን እየመረጠ በ4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ ውስጥ ሲያሰር ቆዩ። ኮሚቴው ሀሳቦችን ሲያነሳ ሲጥል ሠንብቶ ሰኔ 26 ቀን ከምስራቅ አንበሳው ክፍለ ጦር ተውጣጥተው ተመርጠው የተላኩ የ3ኛ ክፍለ ጦር አባላት ደረሱ። ከምስራቅ ክፍል ከመጡት 10 አባላት ውስጥ አንዱ ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም ነበሩ።

የደረሱት ስብሰባው ላይ ነው። ሻለቃ መንግስቱ ስብሰባውን በፀጥታ ሲከታተሉ ቆይተው ግራ ተጋቡ። ሀሳቦች እየተነሱ እየተጣሉ፣ ማን ይታሰር፣ ማን ምን ይደረግ? ሲባባሉ አምሸተው ተለያዩ። በተከታዩ ቀን ሁሉም አባላት ተጠቃለው ገብተው የተለመደው ስብሰባ ተጀመረ።

የሚባለውን በፀጥታ ሲያዳምጡ የቆዩት ሻለቃ መንግስቱ እጃቸውን አወጡ። ሻለቃ አጥናፋ እንዲናገሩ ፈቀዱላቸው። “... ለመሆኑ መለዩ ለባሹ ተወካዮቹን ወደ 4ኛ ክፍለ ጦር እንዲልክና ለምታደርጉትም እንቅስቃሴ ድጋፍ እንዲሰጥ ስትጠይቁት ምን እቅድ ይዛችሁ ነው? ምን ለመስራት ነው ዓላማችሁ?” የሚል ጥያቄ አነሱ። ፀጥታ ሰፍኖ ቆዩ። ከዚያም ሻለቃ አጥናፋ መልስ መስጠት ነበረባቸውና “እኛ ጥሪ ስናስተላልፍ የተጠናና የታቀደ ይህ ነው የምንለው የተለየ እቅድ ይዘን አይደለም። ሰቃይና መከራ ላንገላታው ርሐብና እርዛት ዕጣፈንታው ለሆነው ለኢትዮጵያ ህዝብ ተስፋ የሚሰጥ ለውጥ ለማምጣት ግን እንፈልጋለን። የአገርን ዳር ድንበር ለማስከበር የተሰማራው መለዩ ለባሽ ጎስቋላ ህይወትም ያሳስበናል። ተወካዮችሁ የመጣችሁት መለዩ ለባሾች ምን እናድርግ? እንዴት እናድርግ? ዓላማችንን ምን ይሁን? ምን መርህ እንከተል? ለሚሉት ጥያቄዎች በጋራ ተወያይታችሁ ከውሣኔ እንደሚደረስ ተስፋ አለን። ለአሁኑ ግን በጎ ምኞት እንጂ ይህ ነው የምንለው ልዩ እቅድ የለንም” ብለው መለሱ።

በዚህ ጊዜ ሻለቃ መንግስቱ፤ “... ከምስራቅ መርቼ ያመጣኋቸው መለዩ ለባሾችና እኔ መሰብሰቡን የምንቀበለው አንድ እቅድ ኖሮ፣ ለህዝብ መሠረታዊ ለውጥ ለማስገኘት ዝግጅት ያለ እንደሆነ ብቻ ነው። መለዩ ለባሹ ከግምጃ ቤት መሣሪያ እያወጣ ጥቃቅን ብሶቶችን እያወሳ ዘላቂነት የሌላቸው መልሶችን እየተቸረ ወደ ጦር ሠፈሩ መመለሱን አይደለም አሁን መመልከት ያለብን። ይህ አይነቱን ተግባር ለመፈፀም ከሆነ ከቡድኔ ጋር ወደ አንበሳው ክፍለ ጦር ሰፈር ሐረርጌ እመለሳለሁ። በጎ ምኞት ብቻ አይበቃም፤ መርህ ያስፈልጋል፤ ወደተግባር የሚለወጥ እቅድ ያስፈልጋል” በማለት የተናገሩት ንግግር በሁሉም ተሰብሳቢዎች ዘንድ ትኩረትን አስገኘላቸው።

ስብሰባው ቀጠለ። በወቅቱ የነበሩት አባላት የዚያን ጊዜውን የመንግስቱን አንደበተርቱዕነት በመገረም ያስታውሱታል። በገነት እየለ “የመንግስቱ ትዝታዎች ቁጥር 1” ላይ ቃላቸውን ከሰጡት አባላት ውስጥ አንዱ “... ሁላችንም በንግግር ችሎታውና በሀሳቦቹ ጥልቀት ተደነቅን። ይህ ሰው የሚናገረውን የሚያውቅ መሆኑን ተረዳን።...” ሲል፤ ሌላው ጎድ “...መንግስቱ ሰማርት ነበር። ተራ ተሰጥቶት መናገር ሲጀምር ተሰብሳቢዎችን በመጠየቅ ነበር የጀመረው። ምንድን ነው ዓላማችን? ምን ማድረግ ነው የምንፈልገው? ግባችን ምንድነው? ሲል እርስ በርሳችን መተያየት ጀመርን። ብዙዎቻችን ይህን መሠረታዊና ዋና ጥያቄ አላጤንነውም። የመለሰም አልነበረም። መንጌ ቀጠለና “ይህን ግልፅ ካላደረግን ብዙም ወደፊት ልንራመድ አንችልም ሲል አንዳንዶች በጦሩ የተመረጡ ተወካዮች መሆናቸውን አመለከቱ። ቢሆንስ? So what? ነበረ

መልሱ። ... እያለ ሁላችንም እንድናደንቀው ያደረገ ንግግር ተናገረ። ብዙዎቻችን ይህ ሰው ሊመራን ይችላል ብለን ሳንል አልቀረንም..." በማለት ያስታውሳሉ። ወዲያው ሻለቃ አጥናፋ "ለምን ከአሁኑ ሰዓት ጀምሮ ተወያይተን ውሳኔ ላይ አንደርስም? የኢትዮጵያ ህዝብ ግፍና መከራ ተሸካሚ ሆኗል፤ ለውጥ ይፈልጋል፤ የተሻለ ህይወት ይመኛል፤ ከስቃይና መከራ የሚያወጣው ይሻል። ስለዚህ እንወያይና ከአንድ ውሳኔ ላይ እንድረስ" ወደማለት አመሩ።

እንደበተርቱው ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም ንግግራቸውን ካንበለበሉት በኋላ ሌሎች ተወካዮችም እየተነሱ ሀሳባቸውን መግለፅ ሲጀምሩ መንግስቱ ብድግ ብለው ግድግዳ ላይ ወደተሰቀለው ጥቁር ሰሌዳ አመሩና የአባላቱን ፍሬ ሀሳቦች ማስፈር ጀመሩ። የተለያዩ ሀሳቦች ካቀረቡ በኋላ፤ ለኢትዮጵያ የሚበጃትን የመንግስት ዓይነት በሚመለከት 1. ሕገ-መንግስታዊ የዘውድ አገዛዝ፤ 2. ዲሞክራሲያዊ የሲቪል መንግስት፤ 3. ወታደራዊ መንግስት የሚሉ ነጥቦች ተመርጠው ተቀመጡ። ለብዙ ሺ ዓመታት ዘውዳዊ አስተዳደር ላራመደች አገር የቱ ተመራጭ እንደሚሆን ግልፅ ከመሆኑም በላይ፤ ዘውዱን ማስወገድ ለእነዚህ መለዩ ለባሾች ፈጽሞ በዚያ ወቅት የሚታሰብ አልነበረም። "ሀሳቡ ራሱ ያስፈራ ነበር" ይላሉ አባላቱ።

ስለዚህ ሻለቃ መንግስቱ "ሕገ-መንግስታዊ የዘውድ አገዛዝ" የሚለውን በጠመኔ አክብሮትና ተቀመጡ። ሁሉም ተሰማማ። ከ15 ደቂቃ ዕረፍት በኋላ ወይይቱ ሲቀጥል ከአባላቱ ውስጥ "አዲስ ፕሮግራምና መመሪያ የምናወጣ ከሆነ ለምን አዲስ ሊቀመንበር አንመርጥም?" የሚል ሀሳብ ተነሳ። ሻለቃ አጥናፋ አልተቃወሙም። በቅንነታቸው ብቻም ሳይሆን ሙሉ አባላቱ ከተሰባሰቡ በኋላ ሌላ የጋራ ምርጫ መደረጉ አግባብ ነበር።

"ሻለቃ መንግስቱ" አለ አንዱ አባል። የሁሉንም ቀልብ የሳቡ መንግስቱ መሆናቸው ይታወቃል። ሻለቃ አጥናፋ ራሳቸው በመንግስቱ ብቃት የተደነቁ ናቸው። ስለዚህ ያለአንዳች ተቃውሞ በሙሉ ድምፅ ሻለቃ መንግስቱ ሊቀመንበር፤ ሻለቃ አጥናፋ ምክትል ሊቀመንበር ሆነው ተመረጡ። ቀጥሎ ዋና ፀሐፊ ሊመርጡ ሲሉ መንግስቱ ተቃወሙና፤ "ሊቀመንበር እንድሆን እምነት ጥላችሁብኝ ከመረጣችሁኝ ዋና ፀሐፊውን የምመርጠው እኔ መሆን አለብኝ" አሉ። በዚያ አዳራሽ ውስጥ የመንግስቱን ሀሳብ የሚቃወም ቢኖር እንደ ጅል በተቆጠረ ነበር። ማንም አልተቃወመም። መንግስቱ ንደኛቸውን /ኮርስ ሚታቸውን/ ገብረየስ ወልደሃናን መረጡ። ሻለቃ ብርሃኑ ባየህንም የእቅድ ኮሚቴው አባል እንዲሆን አደረጉ።

ሻለቃ መንግስቱ በአንደበት ብቻ የአጥናፉን ቦታ ያለችግር ነጥቀው ሊቀመንበር /በዚያ ሰዓት በመሠረቱ ሊቀመንበር ሳይሆን ሰብሳቢ ነው ሊባል የሚችለው/ ከመሆናቸው ባለፈ ሁለት ንደኞቻቸውን ፀሐፊና የእቅድ አውጪ ኮሚቴ አባል ማድረጋቸው ላዕላዩንም ታህታዩንም መዋቅር በራሳቸው እቅድና መንገድ የማስቀጠል እድላቸውን አመቻችተዋል። ይህ ኮሚቴ "የጦር ኃይሎች፣ የፖሊስና የህዝባዊ ጦር አስተባባሪ ኮሚቴ" በሚል ራሱን ይፋ አድርጓል። ከየጦር ክፍሉ ተመርጠው የተላኩ አባላቱን መዝግቦ ጨርሷል። ስራውንም ንዑስ ኮሚቴዎችን በማቋቋም ሲጀምር 1. የፖለቲካና የውጭ ጉዳይ ኮሚቴ፤ 2. የኢኮኖሚ ኮሚቴ፤ 3. የመከላከያ ኮሚቴ፤ 4. የሰሻል ጉዳይ ኮሚቴ፤ 5. የህዝብና ደህንነት ኮሚቴ፤ 6. የአስተዳደርና ሕግ ኮሚቴ፤ 7. የእስረኞች አስተዳደር ጉዳይ ኮሚቴ፤ 8. የሰራ መቆጣጠሪያ ኮሚቴ፤ 9. የጽሀፈት አገልግሎት ኮሚቴ የሚባሉትን አቋቋመ።

ሻለቃ መንግስቱ የአስተባባሪው ኮሚቴ መሪ ስለሆኑ የእቅድ አውጪ ኮሚቴውን ሰብስበው ተከታዮቹን እቅድ አቀረቡ።

1. የመለዩ ለባሾን አስተባብሮ ለለውጥ ማዘጋጀት፤ 2. ለውጥ ፈላጊውን ህብረተሰብ በተለይም ምሁራንን ከጎኑ አስልፎ ረዳቱ ማድረግ፤ 3. ከጠቅላይ ሚኒስትር እንዳልካቸው መኮንን መንግስት ጋር ተባብሮ እንደሚሰራ መግለጫ እንዲያወጣ ማድረግና በአገሪቱ መሠረታዊ ለውጥ ማምጣት፤ 4. ለንጉሡ በተመረጡ አባሎች አማካኝነት ታማኝነትን መግለፅ የሚሉ ናቸው። በተጨማሪም ከህዝቡ አስተያየቶችን መሰብሰብ የሚችሉበት የሀሳብ መስጫ ሳጥኖችን በየአደባባዩ ማዘጋጀት በሚሉት ነጥቦች ተወያይተው ኮሚቴው ይህንንም በሙሉ ድምፅ ተቀበለው።

ቀጣዩ ጥያቄ "መርሃችንስ ምን ይሁን?" የሚል ነበር። ፈጣኑ መንግስቱ በቅፅበት "ኢትዮጵያ ትቅደም!" አሉ። ማንም አልተቃወመም። በእርግጥ ይህኛ መፈክር የአዶልፍ ሂትለር "ጀርመን ትቅደም" ናት። በኢትዮጵያ ምድር ግን የመንገድ ሆናለች። "እንዲያውም" ብለው ቀጠሉ መንግስቱ "ያለምንም ደም ኢትዮጵያ ትቅደም!" የአድናቆት ጭብጨባውን ተከትሎ ፀደቀ።

ይህ አስተባባሪ ኮሚቴ ከእርሱ በፊት ከነበሩት ሁለት ኢምንት አስተባባሪ ኮሚቴዎች የበለጠ ሆኖ በጠንካራ መሠረት ላይ ቆመ። ወዲያውም ከተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች አስተያየት ሲሰነዘርለት እንደ ግለሰብ የገዕዙን ቃል አጣቅሰው "ደርግ" የሚለውን ስያሜ አቀበሉ። የአማርኛ ትርጉሙ ያው ኮሚቴ ማለት ነው። እናም "የጦር ኃይሎች፣ የፖሊስና የህዝባዊ ጦር አስተባባሪ ኮሚቴ" የሚለው ቀርቶ "ደርግ" የሚለው መጠሪያው ሆኖ ቀረ። የየጦር ክፍሉ ዋና አዛዦችም

ተወካዮቻቸው ተሳታፊ ስለነበሩ ከበስተጀርባ ሆነው ድጋፍ ይሰጧቸው ነበር።

ደርግን በፓርላማ አይነት አወቃቀር ልንመሰለው እንችላለን። ልዩነቱ የጦር ክፍሎች ለደርግ አባልነት ተወካዮቻቸውን መርጠው ከላኩ በኋላ ድጋሚ መሻር አለመቻላቸው ነው። ይህንን ቀድሞ ለማሰብም መሠረታዊ መነሻ አልነበራቸውም፤ ሊኖራቸውም አይችሉም። “ተወካይ ላኩ” ተባሉ ላኩ። እበቃ። አባላቱ በዚያው ጭልጥ ብለው ባልተጠበቀ ሁኔታና ፍጥነት ስር ሰደዱ። መልሶ የመሻሩ ጉዳይ የሚጠበቅ ባይሆንም፤ በሃይልና በማሰገደድ ሊሞክር ይችላል። ለዚህም ነው ከአብዮቱ በኋላ ብዙም ሳይቆይ መንግስቱ ኃይለማርያምን የያዙት አንባገናዊ ሂደት ያልጣጣቸው የሦስተኛ ክፍለ ጦር አዛዦች “ወደ ክፍልህ ተመለሰ” ሲሏቸው “አብዮቱን አደጋ ላይ ጥይ አልመጣም፤ ይህ የህዝብ አደራ ነው” ብለው ድርቅ ያሉት። ቢለመኑ ቢለመኑ አሻፈረኝ በማለታቸውም የመጡበት ክፍል አዛዦች የመንግስቱ ኃይለማርያምን ቤተሰቦች አገቱ። “በጭራሽ” አሉ መንገድ። ጦሩ ግን አማራጭ ሲያጣ የታገቱትን ቤተሰቦቻቸውን ለቀቀ። በዚህ መሰሉ አካሄድ ከፓርላማ ሲለይ፤ በተጨማሪም፤ ፓርላማ ሕግን ተከትሎ ሲሰራ ደርግ ግን አንዳንድ ጊዜ ምናልባትም ብዙ ጊዜ ከሕግ ውጪ በሰብሰባና በጭብጨባ ብቻ አንኳር አንኳር ጉዳዮችን የሚመለከቱ ውሳኔዎች ያባልፋል።

ደርግ ቀደም ሲል ያየናቸውን እቅዶች በፍጥነት ተግባራዊ ወደማድረጉ አመራ። ከተለያዩ ወገኖችም ትኩረት አገኘ። በዋናነት የስልጣን ጥም ያለባቸውንና ለሰው ስንታገል ኖረናል የሚሉት ምሁራን ያቺን የበቃላትን ወንበር ለመቅለብ ከደርግ ለመጣበቅ ሲጥሩ፤ በሌላ በኩል ልዑል ራስ አስራተ ካሣ እንዲሁም የመንግስቱ ስጋ ዘመድ ደጃዝማች ከበደ ለመንግስቱ ድጋፍና ሽር ጉድ ማድረግ ጀመሩ። ይህ ሽኩቻ ለደርግ ልዩ ጥቅም ነበረው። ሌሎች የደርግን ስር እየሠደደ መሄድ ያዩ ምሁራንም ኮሚቴው ስር ነቀል ለውጥ እንደሚያመጣ ቀድመው በመገመት ብቻም ሳይሆን በደርግ እቅድ መሠረት በሰደት ውጭ አገር ያሉ ምሁራን ተጠርተው ስለነበር ተንጋግተው መጥተው የየራሳቸውን ጠንካራ ድርጅት ማቀቀር ሲችሉ ከዚህ የበለጠ ትኩረት ሰጥተው በግልና በጋራ የተንቀሳቀሱት ከደርግ ጋር ለመወዳጀት መሪውን እያጣሩ በአክብሮትና በልምምጥ ጎንበስ ቀና ማለትን ነበር። ደርግ የመንግስትን ስልጣን መርቦርን ነበር ቅድሚያ የሰጠው ተግባር። ይህንንም ሲያደርግ ለንጉሱ ያለውን ታማኝነት በተደጋጋሚ እየገለፀ የነበረ ሲሆን፤ ጃንሆይም እውቅና አልነፈጉትም።

ደርግ ለጃንሆይ ያቀረባቸው የመጀመሪያ ጥያቄዎች “... የተረቀቀውን አዲስ ሕገ-መንግስት ባፋጣኝ በስራ ላይ እንዲውል (አዲሱ

ካቢኔ በህዝብ ጥያቄ ያረቀቀውን)፤ ለፖለቲካ እስረኞችና ሰደተኞች አጠቃላይ ምህረት እንዲታወጅ፤ ለዚህም ሲባል ፓርላማው እንደቀድሞው ከረምት ላይ መዘጋቱ ቀርቶ በእነዚህ መሰል ጉዳዮች ላይ እንዲመከር” የሚሉ ነበሩ። ጃንሆይ ከሌላው አመፀኛ እነዚህ ትንንሽች ሳይሻሉኝ አይቀሩም፤ እንዲያውም ጄኔራል ቢሆን እንጂ ሃምሳ አለቃና አስር አለቃ መቸም ዙፋን አይመኝም ብለው ያሰቡ ይመስላል። ምክንያቱም ከጥቂት ማንገራገር በቀር እምቢ ያሉት ጉዳይ አልነበረምና።

የደርግ አባላትም በልዩ አክብሮት፤ እንክብካቤና ፍቅር ነበር ጥያቄያቸውን የሚያቀርቡት። የጃንሆይ አለማንገራገር ደግሞ ደርጎችን የበለጠ እየደፋፈራቸው ሄደና፤ ሌሎች ተከታታይ ጥያቄዎችን ማቅረብ ቀጠሉ። ከእነዚህም ውስጥ ዋናው ደርግን የተረጋገጠ ህልውና እንዲኖረው ያደረገው ጥያቄ መመለሱ ሲሆን፤ ወደፊት የለውጥ እንቅፋት ይሆናሉ ተብለው የሚፈሩትን ታላላቅ ባለሥልጣናትና የጦር ጄኔራሎችን በቁጥጥር ስር እንዲውሉ ተጠይቆ ሳይውል ሳያድር እጃቸውን እንዲሰጡ ታዘው መታገራቸው ነው። የዚያ ግዙፍ ግንድ ቅርንጫፎች ሁሉ ተመልምለው አለቁ። የደርግ አባላት እጅ እየነሱ በጃንሆይ ፊት ቀርበው የሚጠይቋቸውና በይሁንታ የሚመለሱ ጥያቄዎች ሁሉ በመገናኛ ብዙሃን እንዲታዩና እንዲደመጡ የሚል ጥያቄም የተካተተበት ነውና ህዝቡ ከንውኑን እንዲከታተል ሆኗል።

ይህ ሁሉ ሲሆን የደርግ ዓላማ ምን እንደሆነ ህዝቡ አልገባውም። ኮሚቴው ራሱ ያስቀመጠው ግብ በምን መልኩ እንደሚፈፀም ያወቀው አይመስልም። ብቻ ግን ምንጠራውን አጠገጠው።

ደርግ ምንም እንኳን ጦር ያዘምታሉ ያላቸውን ታላላቅ ባለሥልጣናት መልምሎ ቢጨርስም፤ የመለዩ ለባሹን ሙሉ ድጋፍ አላገኝ ይሆን? በሚል ስጋት ተወጥሯል። ስለዚህም በጦሩ ውስጥ እጅግ ታዋቂና ተወዳጅ ከፍተኛ መኮንን መርጦ የኮሚቴው መሪ ለማድረግ ፈለገ። በርግጥም አስፈላጊ ነበር። ተወዳጁ መኮንን ጄኔራል አማን ሚካኤል አንደም ነበሩና እርሳቸውን ከፊት ማስቀደሙ ለጊዜውም ቢሆን አስፈላጊ ነበርና ሊያሾሟቸው ወሰኑ። ጄኔራል አማን ከስራ ገበታቸው ከመወሰኛ ምክር ቤት ተጠርተው የኮሚቴው ውሳኔ ሲነገራቸው ያለማወላወል ተቀበሉት። ቀጣዩ ስራ ወደ ጃንሆይ ሄዶ “ይህን ሰው ይሹሙልን” ብሎ መጠየቅ ነበር። ይህን ጥያቄ ከሌሎች ካልተመለሱ ጥያቄዎች ጋር አጣምረው፤ በንጉሠነባቱ ፊት እንዲያነቡ የተላኩት የደርግ ልዑካን በሻለቃ ተሰፋዩ ገብረኪዳን እየተመሩ ሄዱ። ሻለቃ ናደው ዘካርያስ ጽሁፉን እንዲያነቡ ተመድበዋል። በሐምሌ ወር 1966 ዓ.ም ልዑካኑ ጠቅላይ ሚኒስትር እንዳልካቸው መኮንን፤ ልዑል ራስ እምና ሌሎች ጥቂት የካቢኔ አባላት ከጃንሆይ ጋር አብረው ባሉበት ጥያቄዎች ተነበቡ።

ጃንሆይ እጅግ ተቆጥተው “ለመሆኑ ጄኔራል አማንን ታውቁታላችሁ? ከሠራዊታችን ውስጥ ሌላ ሰው አጣችሁ? ሿሚና ሻሪስ እናንተ መሆናችሁ ነው?” አሉ። (ሌላ ሰው አጣችሁ? ያሉት ለምን እንደሆነ ግልፅ አይደለም። ምክንያቱም አማንን ጃንሆይ ይወዷቸዋል፤ ያከብሯቸዋል፤ ከሰደት ሲመለሱ አማን ሱዳን ውስጥ በሰደት ነበሩና አብረው እየተዋጉ የመጡ ናቸው። ብቻ ጃንሆይ በእርጅና ምክንያት አንዳንድ የንግግር ውሉ ዝብርቅ ይልባቸው ስለነበር ይሆናል) ቀጠሉ ጃንሆይ፤ “... ደግሞስ ማን የሚባል የፖለቲካ እስረኛ ነው እንዲፈታላችሁ የምትፈልጉት? እስኪ አንድ የፖለቲካ እስረኛ ሰም ጥሩ?” ብለው አፋጠጧቸው።

አንባቢው ሻለቃ ናደው መልሰ አጡ። ሻለቃ ተስፋዬ ገ/ኪዳንም ፀጥ አሉ። የካድሬ ነገር ይሄው ነው፤ የተሞላውን ከመናገር ያለፈ ጥልቅ ጥያቄ ቢመጣ መልሰ የለውም። ድጋሚ ሄዶ ተሞልቶ (ቻርጅ ተደርጎ) ካልመጣ ከየት አምጥቶ ይመልሳል? የካድሬ ትክክለኛ መገለጫ ወይም ትርጉም ይሄ ነው ለማለት ነው። ጥያቄው የቀድሞ ምሁራን የሆኑና ከደርግ ለመጣበቅ አንዳንድ ሀሳቦችን ከርዕዮተኛ አመራረጥ ጀምሮ በማቅረብ የግፊት ምክርም ይለግሱ ከነበሩ ምሁራን የመነጨ ነው።

የሆነ ሆኖ የንጉሡን ጥያቄ መመለስ ስላልቻሉ ለደቂቃ ያህል ፀጥታ ሰፍኖ ከቆየ በኋላ ከአባላቱ አንዱ የነበረው እንዳለ ተሠማ “ግርማዊ ሆይ! እኛ ሿሚም ሻሪም አይደለንም፤ ሠራዊቱ ለጃንሆይ የላከውን መልዕክት ይዘን የመጣን ነን። የእርስዎ ዙፋን እንዲታፈር፤ የኢትዮጵያ ዳር ድንበር እንዲከበር፤ የተቀሰቀሰው ሠራዊትም መንፈስ እንዲረጋጋ፤ ጄኔራል አማንን ግርማዊነትም እንዲሾምልን ነው የጠየቅነው፤ ጥያቄዎቹም የጠሩ እንጂ የእኛ አይደሉም” በማለት አለሳለሰው መመለሳቸውን የዓይን እማኙ ደበላ ዲንላ ትውስታቸውን በምስክርነት መፃፀፍ ላይ ገልጠው እናያለን።

ወዲያው ጃንሆይ ቀዝቀዝ ብለው “ይህ እንኳን ይሻላል፤ ሹሙልን ብሎ መጠየቅ ያባት ነው፤ ለሁሉም መልሱን ማታ በሁለት ሰዓት አዳምጡ” የሚል ምላሽ ሰጡ። ልዑካኑ ቁርጥ ያለ መልስ ይዘን ካልሄድን ጦሩ ይገድለናል እያሉ በልሰላሴ ሞገቱ። “እኮ ማታ በሁለት ሰዓት ጠብቁ!” አሏቸው ተቆጥተው። ይህም አጥጋቢ መልስ አልነበረምና ተገትረው ሲቀሩ ልጅ እንዳልካቸው “እሺ ማለታቸው ነው” ብለው ልዑኩን አሰናቡቱ። እዚህ ላይ ጃንሆይ ሙሉ ለሙሉ መረታታቸውን እንረዳለን። እንምክርበት፤ እናጥናው የሚሉ የተለመዱ ቃላቶቻቸው የሉም። የኮሚቴውንም ተፅዕኖ በድርቅናው ስንረዳ “እምቢ የሚል ቃል የመናገሪያ ጊዜዎ አልፏል” የሚል መልዕክት ያለው ነው። በዘውዲቱ ጊዜ ተፈሪን ያንግሱልን የሚል ግፊት እንደነበረው ሁሉ አሁንም ታሪክ ራሱን ደግሞ

ማዕረጋቸው በማይፈቅድ ሰዎች ግፊት የተባለውን መፈጸም ግድ ሆነ። ሰው የዘራውን ያጭዳልና።

ጄኔራል አማን የደርግ ሊቀመንበር ሆነው ተሾሙ። ደርግ ንጉሡን ማስወገድ የሚለው ሀሳብ አስደንጋጭ መስሎ እንዳልታየው ዛሬ ይህን መሰል ተግባር በኃይል ማስፈፀሙን ሲረዳ ዘውዱ እየቀለለበትና አስፈሪ ሀሳብም እንዳልሆነ በውል ተረዳ። ጃንሆይም እጅ መስጠታቸውን ለራሳቸው ከማሳመን በቀር ሌላ ምርጫ አልነበራቸውም።

ሻለቃ መንግስቱ አማንን ከፊት አስቀድመው አሯሯዊ አደረጓቸው። ደርግ አሁን በአማን ሹመት የጠሩን አይደግፈኝ ይሆን? ስጋት ካሰወገደ በኋላ የቀረው የሲቪል ኅብረተሰቡን ድጋፍ ሊያስገኝለት የሚችል ተግባርን መፈፀም ነበርና ፋታ ቢስ ሆነው ለወራት በጠቅላይ ሚኒስትርነት ያገለገሉትን፤ ደርግንም ከመነሻው ሊበትኑት ሞክረው ያልተሳካላቸውን ልጅ እንዳልካቸው መኮንንን ሽሮ በሌላ ታዋቂ ግለሰብ መተካት አሰኘው። ለዚህ ስልጣን ታዋቂው የነበሩት ህዲስ አለማየሁ ነበሩ። ነገር ግን “እኔ የስነ-ጽሁፍ እንጂ የፖለቲካ ሰው አይደለሁም ይቅርብኝ” አሉ። እናም በጨዋነታቸው የሚታወቁት የራስ እምሩ ልጅ፤ ልጅ ሚካኤል እምሩ ለሹመቱ ታጩ።

በአምባሳደርነት አገራቸውን ያገለገሉ ነበርና በአባታቸው በኩል ተልኮባቸው መጥተው ሁለተኛው ሲቪል ጠቅላይ ሚኒስትር ሆነው ተሾሙ። ደርግ ልጅ ሚካኤልን የመረጠባቸውን ምክንያት ሲገልፅም፤ ታማኝና በኢትዮጵያ ህዝብ ዘንድ ተወዳጅ፤ በሠራዊቱም ዘንድ የሚከበሩ መሆናቸውን ነው። ይህንንም ህዝቡ በቀላሉ ተቀበለው። ምክንያቱም በተለይ አባታቸው ራስ እምሩ ከጃንሆይ ዘመን ባለሥልጣናት ውስጥ ብቸኛው በክፉ የማይነሱና ለደሃ አህጉሩ የላቸውን ሐብት ለደሆኝ አከፋፍለው የሰጡና ምንም እይነት የዘረፉ ተግባር ያልፈፀሙ መሳፍንት መሆናቸው ይታወቃልና ነው። ከጃንሆይ ጋርም ከልጅነታቸው ጀምሮ አብረው በአንድ ላይ ያደጉ ነበሩ። ልጃቸውም በአባታቸው የወጡ መሆናቸው ስለሚታወቅ ጥሩ ዘዴ ነበር ደርግ የዘየደው። ከዚህም በላይ ሚካኤል እምሩ የተማሩ ናቸው። የአስተዳደር ችሎታና ልምድም ነበራቸው። ይህም ሲሆን ተሻሪው ሚኒስትር ልጅ እንዳልካቸው “ቦታዎ እስር ቤት ነው” ተባሉና አስለቅመው አሳስረዋቸው ከነበሩት ባለሥልጣናት ጋር ተቀላቀሉ።

ልጅ ሚካኤል እምሩ ደርግ ፊት ቀርበው የተሰጣቸውን ኃላፊነት ለመወጣት ፈቃደኛ መሆናቸውን ገልጠው የጠቅላይ ሚኒስትርነት ስራቸውን ጀመሩ። አገሪቱ ከባድ ውጥረት ውስጥ ነበረችና የደርግ ዓላማ የተጠበቀውን ሰው ጥ እንደሚያመጣ ሂደቱ እየገለፀ መሆኑን በመረዳት የህዝብ ድጋፍ ይጎርፍ ጀመር።

አሁን ለደርግ የቀረው እንቅፋት የለም። በጃንሆይ ዙሪያ የነበሩ ወፋፍራም ባለሥልጣናት ሁሉም ተለቅመው አልቀዋል። የቀሩት ጃንሆይና ጥቂት አሸከርቻቸው ብቻ ናቸው። ጃንሆይ ሐምሌ 16 ቀን 1966 ዓ.ም የመጨረሻውን የልደት በዓላቸውን በቤተ-መንግስት ውስጥ አክብረዋል። ያውም ብቻቸውን። 82ኛ ዓመታቸውን መሆኑ ነው። አንዲት የልደት በዓል ትቀራቸው ይሆናል። እሷንም በእስር ያሳልፏታል።

ጃንሆይ ፍዝዝ ... ብለዋል። ባለሥልጣናቸው ሁሉ ሲለቀሙ አንዲት የተቃውሞ ድምፅ አላሰሙም። ደርግ ሂደቱን ቀጥሏል። ቅርንጫፎቹን መልምሎ ከጨረሰ በኋላ ወደ ሀብት ወረሳ አመራ። ጃንሆይ በከፍተኛ የአክሲዮን ድርሻ ይቆጣጠሩት የነበረውን የቅዱስ ጊዮርጊስ ቢራ ፋብሪካንና የአንበሳ አውቶቢሶችን ደርግ ወረሰ። እነዚህንና ሌሎች መሰል የንጉሣዊ ቤተሰቡን የግል ሐብት ወደ ራሱ አዞረ። እነዚህንም ድርጊቶች ለሀዝብ በሚዲያ እያሳዩ ጃንሆይን ሀዝቡ እንዲጠላ አደረገ።

ወደመጨረሻው ግድም ጥቂት የደርግ አባላት ወደ ቤተ-መንግስት ጎራ ብለው የእልፍኝ አስከለካያቸውን ጀኔራል አሠፋን ለማሰር ሲሞክሩ ከፈዘዙበት ነቃ በማለት ልዑካኑ ሰምተውት በማያውቁት ከባድ የቁጣ ጨዝት፤ “የፈለጋችሁትን ውሰዱ! እሱን ግን አትነኩም!” ብለው አንባረቁባቸው። “ለምን እሱን ትወስዳላችሁ? ምን አደረገ ነው የምትሉት? ተውት! ያለበለዚያ እኛንም እሰሩን!” አሉ። ደርግ “በቃ ይቅር” ብሎ ለጊዜው ተወላቸው። ጀኔራሉ ግታ ወደቤታቸው ሲሄዱ ግን ተይዘው ታሰሩ። ጃንሆይ በማግስቱ ሁኔታውን ሰሙ። ከማዘን በቀር ምንም አላሉም። በመጨረሻ አቶ ሽመልስ አዳኛ የተባሉት ሰው ለደርግ የምሰጠው ሚስጥር አለ አሉና የደርግ አባላቱ እንዲያይላቸው ጠየቁ። አባላቱ ብቻ ተሰብስበው አዩት። ጆናታን ዲምቢልቢ የተባለው እንግሊዛዊ ጋዜጠኛ የቀረፀውን “የተደበቀ ረሃብ” የሚል ርዕስ የሰጠውን፤ የወሎ ሀዝብ በረሃብ ሲረገፈ የሚያሳየውን ፊልም ነው። ፊልሙ እንግሊዝ አገር ታይቷል። ይህን አስቃቂ ፊልም ያዩ ኢትዮጵያዊ ብቻ ሳይሆን ማንኛውም ሰብዓዊ ፍጡር እንባውን መቆጣጠር አይችልም። የደርግ አባላት እየዘገነናቸው አይተው ጨረሱትና ለኢትዮጵያ ሀዝብ የሚያሳዩበትን ጊዜ መጠበቅ ጀመሩ። ፊልሙን በጥንቃቄ ለጥቂት ጊዜያት አስቀምጠውም እንደመጨረሻ ጥይት ሊጠቀሙበት ፈለጉ። ፊልሙ ብቻውን የጃንሆይን አገዛዝ ሀዝቡ አንቅሮ እንዲተፋው የማድረግ ኃይል ቢኖረውም፤ ደርግ ግን የበለጠ ለማድረግ ሲል ከፊልሙ ጎን ለጎን ጃንሆይ ውሻቸውን በቅንጦት ሲመግቡና ሌሎች መሰል የቤተ-መንግስት ፈሽታዎችን አጣጣሮ እያነፃፀር ለማቅረብ ፈለገ። ኤዲቲንጉም የተዋጣለት ሆነ። የደርግ አባላት በነሐሴ ወር መጨረሻ ስለንጉሡ ቀጣይ

ዕጣ ፋንታ መወያየት ጀመሩ። ምን እናድርጋቸው? በሚል። ጳጉሜ 4 ቀን 1966 ዓ.ም አባላቱ ተሰብስበው በእጅ ብልጫ የወሰኑት ውሳኔ፤ “ከዙፋን ማውረድ” የሚል ሆነ።

ጳጉሜ 5 ቀን 1966 ዓ.ም ደግሞ አባላቱ “ስዊዝ ባንክ ብር አለዎትና ለኢትዮጵያ ሀዝብ ይሰጡ” ብለው ሞገቷቸው። “ገንዘብ የለንም” ብለው መለፀቸው። መስከረም 1 ቀን 1967 ዓ.ም ምሽት ላይ የኢትዮጵያ ሀዝብ የዘመን መለውጫ በዓልን አክብሮ ሁሉም በየቤቱ ሲከተት ደርግ “እኛ ለሀዝብ የምንሰጠው ስጦታ የለንም። ያለን ይህ ነው” በማለት ያ ዘግናኝ ፊልም ለሀዝቡ በቱሌቪዥን ተላለፈ። ሁሉም ኢትዮጵያዊ የቁጣ እንባውን አነባ። ለንጉሡም ፍፁም ጥላቻ እንዲኖረው ሆነ። ደርግ ባየነው መልኩ ተመስርቶ ንጉሣዊ አገዛዙን ቦርቡሮ ቦርቡሮ እቅዶቹን ሁሉ በአግባቡ አከናውኖ እዚህ ደረጃ ደረሰ። በተወለደ በአጭር ጊዜ ውስጥ አደገ። ብዙዎቹ አዝጋሚ ሂደት ቢሉትም ከኢትዮጵያ ሀዝብ ባህል እምነትና ንቃተ ህሊና አንፃር፤ እንዲሁም ከሀዝቦች ታሪክና ልማድ ተነስቶ ሲመዘን (ምንም እንኳ ሁሉም ለውጥ ፈላጊ ሆኖ ቢታይም) ዘውዳዊውን ኢትዮጵያዊ ስርዓት በአንድ ጊዜ ደንፍቶ በደራሽ አብዮት ማስወገዱ ከፍተኛ የርስ በርስ ፍጅት ማስከተሉ የማይቀር ይሆን ነበር። በቀለም ትምህርት ብዙ ያልገፉት የደርግ አባላት የተጓዙበት መንገድ ግን በአዝጋሚነቱ ውስጥ ፈጣንነቱ የሚገለፅ ነው። በወቅቱም ተአማኒነትን ከሁሉም ዘንድ አስገኝቶላቸዋል። ለዚህ ሁሉ ሂደት ሻለቃ መንግስቱ ትልቁን ስራ ሰርተዋል። በእስር ላይ ያሉ አባላትም ይህንኑ ነው የሚሉት።

ለደርግ ብዙ ምሁራን በግንባር እየቀረቡ ምክር ይለገሱና ንጉሡን እንዲያወርዱ ግፊት ያደርጉ ነበር። ከዚህም ባለፈ አንድ የደርግ አባል ምስክርነታቸውን ሲሰጡ “... በተለይ ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም ማታ ማታ ከለውጥ ፈላጊ ምሁራን ብቻ ሳይሆን፤ ከደጃዝማች ከበደ ተሰማ ጋር እየተገናኘ በተከታይ ቀን አዳዲስ ህሳብ ይዞ ይመጣ ነበር። ሁላችንም በአንድ አስተባብሮ ከውሃኔ ያደረሰን ሻለቃ መንግስቱ ነበር” ብለዋል።

ተጀምሮ እስኪጨረስ የሒደቱ አራማጅ “አባላቱ” ይባሉ እንጂ በአንድ መንግስቱ ህሳብ፤ እቅድና ውሳኔ እንዲሁም የተግባር እርምጃ ብቻ ደርግ የደርግነቱን ህልውና ማግኘቱን የካደም የሚክድም አባል የለም።

ከተለያዩ የጦር ክፍሎችና ከፖሊስ ሠራዊት ጭምር ተውጣጥተው፤ ተደራጅተው ደርግን የመሠረቱ አባላት ስም ዝርዝር የሚከተለውን ይመሰላል። የአባላቱን የቀለም ትምህርት በሚመለከት፤ ከፍተኛው የሻለቃ አጥናፉ አባተ 12+4፤ ዝቅተኛው ምንም ያልተማረ ሲሆን፤ ብዙዎች 7 እና 8፤ እንዲሁም 11 እና 12ኛ ክፍል መሆናቸው ብቻ ሳይሆን፤ 3ኛና 4ኛ ክፍሎችም ቀላል ቁጥር አልነበራቸውም። 12+3፣ 12+2 ድረስ የገፉም

ነበሩ። ይህም ሲባል ከደርግ ምስረታ በኋላ “በጣት የሚቆጠሩት” በአገር ውስጥና በውጭ ትምህርታቸውን እንዲከታተሉ መደረጉ መዘንጋት የለበትም።

ደርግ ሲመሠረት የነበራቸውን ማዕረግና ስም ስናይ ከተለያዩ የጦር ክፍሎች መውጣታቸው እንዳለ ሆኖ፤ በየክፍላቸው የነበራቸው የሰራ ድርሻም የተለያዩ እንደነበርና በየጊዜውም የማዕረግ እድገት እያገኙ እንደሄዱ ተረድተን እንቀጥል።

1. ሻለቃ አጥናፉ አባተ
2. ሻለቃ አባተ መርሻ
3. ሻለቃ አበበ በላይነህ
4. ሻለቃ አስራት ደስታ
5. ሻለቃ ፋንታዬ ይህደጎ
6. ሻለቃ ገሩይ ኃይለስላሴ
7. ሻለቃ ተስፋዬ ገብረኪዳን
8. ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም
9. ሻለቃ ዘለቀ በዩን
10. ሻለቃ አሠፋ መኮንን
11. ሻለቃ ሲሳይ ሐብቴ
12. ሻለቃ ብርሃኑ ባይህ
13. ሻለቃ ፍስሐ ደስታ
14. ሻለቃ ጌታቸው ሸበሻ
15. ሻለቃግርማ ኃይለገብርኤል
16. ሻለቃ ሐዲስ ተድላ
17. ሻለቃ ደምሴ ደሬሳ
18. ሻለቃ ከተማ አይተንፍሱ
19. ሻለቃ ኪሮስ አለማየሁ
20. ሻለቃ እንዳለ ተሰማ
21. ሻለቃ መኩሪያ ኃይሉ
22. ሻለቃ ናደው ዘካርያስ
23. ሻለቃ ነጋሽ ተስፋ-ዕዮን
24. ሻለቃ ሸመልስ ሙሉጌታ
25. ሻለቃ ተካ ቱሉ
26. ሻለቃ ደበላ ዲንሳ
27. ሻለቃ መለሠ ኃይሌ
28. ሻለቃ ገብረየስ ወልደሃና
29. ሻምበል የማነ ተስፋ-ንጉስ
30. ሻምበል ካሳሁን ታፈሰ
31. ሻምበል ካማዬ አራጋው
32. ሻምበል ሚካኤል ገብረንጉስ
33. ሻምበል ሞገስ ወልደሚካኤል
34. ሻምበል የኋላሸት ግርማ
35. ሻምበል ተፈራ ደነቀ
36. ሻምበል ውብሸት ደሴ
37. ሻምበል ንጉሴ ፋንታ
38. ሻምበል መለሰ ማሩ
39. መቶ አለቃ ዓለማየሁ ኃይሌ

40. መቶ አለቃ ተሰማ በላይ
41. መቶ አለቃ ዓለ ሙሃ
42. መቶ አለቃ በላይ ቢተው
43. መቶ አለቃ በዕውቀቱ ካሣ
44. መቶ አለቃ ፍቅረሰላሴ ወግደረሰ
45. መቶ አለቃ መላኩ ተፈራ
46. መቶ አለቃ ገበየሁ ተመስገን
47. መቶ አለቃ ስለሺ በየነ
48. መቶ አለቃ ግርማ ፍሰሃ
49. መቶ አለቃ ኃይሌ መለሰ
50. መቶ አለቃ አሸብር አማረ
51. መቶ አለቃ ተሰፋዬ ተክሌ
52. መቶ አለቃ ስለሺ መንገሻ
53. መቶ አለቃ ግርማ አየለ
54. መቶ አለቃ ንጉሴ ነጋሣ
55. ሻ/ ባሻ ማንመክተት ወንድማገኝ
56. ሻ/ል ባሻ ግዛው ወልደሚካኤል
57. ባሻ ታደሰ አደራ
58. ባሻ ከበደ ዓለ
59. ማስተር ሠርጀንት ደሣለኝ በላይ /አየር ኃይል/
60. ሃምሳ አለቃ ጌታሁን አበዩ
61. ጁኒየር ኤክማን ዮሐንስ ፍትዌ /አየር ኃይል/
62. ማስተር ሠርጀንት ማሞ እጅጉ /አየር ኃይል/
63. ሃምሳ አለቃ ተፈራ ወልደመስቀል
64. ሃምሳ አለቃ ከበደ ክብረት
65. ሃምሳ አለቃ ንጉሴ ፋንታ
66. ሃምሳ አለቃ ደመቀ ባንጃው
67. ሃምሳ አለቃ ጎሹ አለማየሁ
68. ሃምሳ አለቃ ታምራት ፈዩ
69. ሃምሳ አለቃ ኃይሌ ገበየሁ
70. ሃምሳ አለቃ አድማሱ አየለ
71. ሃምሳ አለቃ ጴጥሮስ ገብሬ
72. ሃምሳ አለቃ ተፈራ ጅፋር
73. ሃምሳ አለቃ ግዛው ወልደሚካኤል
74. ሃምሳ አለቃ ጥሩነህ ኃይለሰላሴ
75. ሃምሳ አለቃ ገብረሀይወት ገብረጻድቅ
76. ሃምሳ አለቃ ከበደ አበጋዝ
77. ሃምሳ አለቃ አበራ አጋ
78. ሃምሳ አለቃ አክሊሉ በላይነህ

79. ሃምሳ አለቃ በቀለ ደጉ
80. ሃምሳ አለቃ ተገኝወርቅ ተስፋ
81. ሃምሳ አለቃ ለገሠ አሰፋው
82. ሃምሳ አለቃ ይልማ ከበደ
83. ፒቲ ኦፊሰር ትምራት ፈረደ /ባህር ኃይል/
84. ፒቲ ኦፊሰር ሚካኤል አስገደም /ባህር ኃይል/
85. ሲኒየር ቴክኒሻያን ደምሰው ካሳዩ /አየር ኃይል/
86. ሲዲኒግ ቴክኒሻያን ገሠሠ ወልደኪዳን /አየር ኃይል/
87. አሰር አለቃ አለማየሁ አየለ
88. አሰር አለቃ ፍሰሃ አንደቶ
89. አሰር አለቃ በጋሻው ጉርሚሳ
90. አሰር አለቃ ኃይሌ በላይ
91. አሰር አለቃ ግርማ ቡርቃ
92. አሰር አለቃ መንግስቱ ገመቼ
93. አሰር አለቃ ንጉሴ ወልደ
94. አሰር አለቃ ሙሉጌታ አብርሃም
95. አሰር አለቃ ግርማ አድማሱ
96. አሰር አለቃ ገብረሀይወት ገብረእግዚአብሔር
97. አሰር አለቃ ፍቅሬ ዘርጋባቸው
98. አሰር አለቃ ጌታቸው አረጋ
99. አሰር አለቃ ዳምጠው ገረመው
100. አሰር አለቃ ጌታቸው ተቀባ
101. ም/ል አሰር አለቃ አራጋው ይመር
102. ተራ ወታደር ደምሴ አብተው
103. ተራ ወታደር ደጀኔ ወንድምአገኘሁ
104. ተራ ወታደር ደምስ አላምረው
105. ተራ ወታደር ገዛሽኝ ወርቄ
106. ተራ ወታደር በጋሻው አታላይ
107. ተራ ወታደር ዓለማየሁ ከልካይ
108. ተራ ወታደር ፀጋዬ ጥሩነህ
109. ተራ ወታደር ገብረጊዮርጊስ ብርሃኔ

ደርግ በእነዚህ አባላት ስብሰብ ተመስርቶ፤ ነገር ግን ከጅምሩ አባል ያልሆኑትን ሁለት ጄኔራሎች የደርግ ሊቀመንበር አድርጎ አሳይቷል። በዚህ መሠረት ጄኔራል አማን 2 ወር፣ ጄኔራል ተፈሪ በገቲ 2 ዓመት በሊቀመንበርነት የቆዩ ሲሆን፤ ከዚያ በኋላ ያለውን ጊዜ መሪነቱን ይዘው የቀጠሉት ሻለቃ መንግስቱ ናቸው። ሁለቱ ጄኔራሎች ስለተጨመሩም ነው ብዙ ጊዜ የደርግ አባላት ቁጥራቸው 111 ተደርጎ ሲዘረዘር የምናየው።

የደርግ ሊቀመንበር መንግስቱ ግንቦት 19 ቀን 1933 ዓ.ም በአዲስ አበባ ከተማ የተወለዱ ናቸው። ውልደትና እድገታቸውን በሚመለከት ጥርት ያለ ትንታኔ አናገኝም። ብዙዎች የደጃዝማች ከበደ ልጅ ናቸው ሲሉ፤ ሌሎች ደጃዝማቹ አጎታቸው፣ አንዳንዶች የእናታቸው አባት አያታቸው፣ የቀሩት አጎታቸው አድርገው ጽፈውታል።

ይህን ለማለት የሚያስችሉ በርካታ መነሻዎችም አሉ። ጥቂቶቹን ለመጠቃቀስ 1ኛ. ከዚያ ሁሉ የቀድሞው ሹማምንት ሳይታሰሩ የቀሩ መሆናቸው፣ ደጃዝማቹ የሞቱ እለት የቤተመንግስቱ ያማሪ ምንጣፍ ሄዶ እንደተነጠፈላቸውና፤ መንግስቱ ለመጀመሪያ ጊዜ የቀድሞው ባለሥልጣናት ሞተው ያለቀሱትና ለቅሶ የደረሱት እሳቸው ዘንድ መሆኑ፣ የጃንሆይ ታማኝ ሆነው ሳለ፤ ነገር ግን የንጉሱን ሚስጥር ዘክክከው ለመንግስቱ መግለጻቸው ... ወዘተ ይጠቀሳሉ።

ሃምሳ አለቃ ኃይለማርያም ወልዴ ሳይቀሩ አሳዳጊው ነኝ እንጅ አባቱ አይደለሁም የሚል ቃል እንደተናገሩ ተጽፏል። የመንግስቱ እናት ቤተመንግስት ውስጥ ዝቅ ያለ ሥራ እየሰሩ ይተዳደሩ ነበር መባሉም ለውዝግቡ በር ከፍቷል። ምንም ቢሆን ግን “ውልደትን” በተመለከተ ባለቤቱ የተናገረውን መቀበል የውዴታ ግዴታ ነውና እንዲህ ነው፤ እንዲያ ነው ብሎ መደምደሙ የአንድ ፀሐፊ ተግባር ስላልሆነ ትቼዋለሁ። ምክንያቱም ከላይ የተጠቃቀሱትን አይነት እንታይዎች መንግስቱ “የሃሰት ወሬ ነው” ብለው ዛሬ ድረስ አስተባብለዋልና ነው። መንግስቱ እንዲታወቁ የፈለጉት በኢትዮጵያዊነታቸው ብቻ እስከሆነ ድረስም ዘር መዘርዘሩ አስፈላጊ አይደለም።

እናም በአዲስ አበባ ጊዎርጊስ ብተክርስቲያን አካባቢ ተወልደው እናታቸውን በፀ ዓመታቸው በሞት ያጡት መንግስቱ በጃንሆይ ጊዜ በውትድርና ተሰማርተው ከነበሩት ከአባታቸው ከሃምሳ አለቃ ኃይለማርያም ወልዴ ጋር ሲያድጉ፣ አባታቸው በየተመደቡበት አገር ከፋ፣ ጅም፣ ድሬዳዋ፣ ሐረር፣ ... አብረው እየዞሩ የልጅነት ጊዜያቸውን ያሳለፉት የቀለም ትምህርታቸውን በመከታተል ነበር።

ከዚያም የኢትዮጵያ ሠራዊት በእንግሊዞች አማካኝነት ሲደራጅ በቀረበው ሀሳብ መሠረት የጃንሆይ መንግስት ወጣት ልጆችን ከልጅነታቸው መልምሎ በወታደራዊና በቀለም ትምህርት አጎልብቶ በተለያዩ ዘርፎች እንዲያገለግሉ ማድረግ ሲጀምር ከእነዚህ ውስጥ አንዱ መንግስቱ መሆን ቻለ።

“የልጅ ወታደርነት” በሚል ስያሜው የሚታወቀው የዚያ ዘመን ምልመላ ከሞላ ጎደል መመዘኛው የነበረው ወላጆቻቸው በአርበኝነቱ ዘመን ያለቁባቸው፣ የባለሥልጣናቱ ይሁኝታና፣ በቀጣሪ መኮንኖች ዘንድ በቅርብ የሚታወቁ፣ እንዲሁም የወታደር ልጆችን ማዕከል ያደረገ ነበር። መንግስቱ የልጅ ወታደር ሆነው እንዲቀጠሩ ያስቻላቸው ተብሎ ሁለት ነገር ሲጠቀስ፤ አንዱ የወታደር ልጅ መሆናቸው፣ ሌላው በደጃዝማች ከበደ ተሰማ እገዛና ይሁንታ እንደሆነ ይነገራል። ብቻ ግን መንግስቱ በ1946 ዓ.ም ወደ ውትድርና ገብተው አስከ 1950 ዓ.ም ድረስ የዕጩ መኮንኖችን ኮርስ በሆለታ ዓነት የጦር ትምህርት ቤት ተከታትለው ከ19ኛው ዙር ተመራቂዎች ውስጥ አንዱ ሆነው፣ የምክትል መቶ አለቃነት ማዕረጋቸውን ይዘው ስራቸውን ጀምረዋል። በተለያዩ ጊዜያቶችም ሁለት ጊዜ ያህል ለትምህርት ወደ አሜሪካ ተጉዘው ስለመሣሪያ ይዞታና አስተዳደር ተምረው ተመልሰዋል። በሌሎች የጦር ክፍሎች ተመድበው ቢሰሩም፤ በሞናኮ ግን በመሣሪያ ግምጃ ቤት ውስጥ ነው ረጅም ዓመታት ያገለገሉት። በመጨረሻም ወደ ሦስተኛ ክፍለ ጦር ተዛውረው የመሣሪያ ግምጃ ቤቱ ኃላፊ ሆነው ሐረር ውስጥ በማገልገል ላይ ሳሉ በክፍለ ጦር አዛዥ ብርጋዴር ጄኔራል ጥላሁን ቢሻኔ ተመርጠው ከሌሎች አባሎቻቸው ጋር ከሐረር ተነስተው አዲስ አበባ 4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ ውስጥ ገቡ። እዚያም መሪ ሆኑ፤ ከዚያ ወጥተውም ቤተመንግስት ገቡ፤ እዚያም መሪ ሆኑ።

አብዮቱ ሲፈነዳ

አቶ ብርሃኑ ድንቄ በቄሳርና አብዮት መፃሕፍቶቹ መደምደሚያ ላይ አብዮትን በተመለከተ ያሰፈሩትን ሐተታ ላስቀድም፤ “... ሪፑብሊክን /አብዮት/ በማሰናገት በአንድ አገር ውስጥ የሚገኘውን ኢፍትህ፣ የመብት መነፈግ፣ ጭካኔ፣ ግፍ፣ የአስተዳደር ንቅዘት ለማረም በፍፁም የማይቻል ነው። የሰዎች ማኅበራዊ ድርጅት ከተቋቋመ ጀምሮ እስከዘመናችን ድረስ ብዙ ሪፑብሊኮች እንደተደረጉ በታሪክ አንብበናል፤ ጥቂቶቹንም በዘመናችን አይተናል። ግን ለሰው ልጅ ምን አተረፋለት?” ብለው በመጠየቅ መልሱን ከጆርጅ በርናንድ ሾው እንድንረዳ ይጋብዙናል። “Revolutions have never lighted the burden of tyranny: They have only shifted it to another shoulder.” “አብዮቶች የጭካኔን ሸክም

አቃለው አያውቁም፤ ነገር ግን ወደ ሌላው ትክክ ያዛውሩታል” እንደማለት።

አምባሳደሩ ሲቀጥሉ፤ “ይህ እውነተኛ ቃል ነው። ግን የሰው ልጆች አትኩረው ሊመረምሩትና ሊጠቀሙበት አልቻሉም። ሰዎች እንደሰዎች ሊያበሱና እንደሰዎች ሊኖሩ የሚችሉበት አንድ ዘይ መገኘት አለበት። በበኩሉ በመንፈሣዊ ሪፖሎቭን አምናለሁ። በርግጥ መንፈሣዊ ሪፖሎቭን የቤተ-ክርስቲያን ቋንቋ አይደለም። እኔ ከቋንቋው ጉዳይ የለኝም። ቋንቋ ገለባ ነው። እኛ መፈለግ ያለብን በገለባው ውስጥ የሚገኘውን ፍሬ ነው። እውነተኛ መንፈሣዊ ሪፖሎቭና ሪ የናዝሬቱ እየሱስ መሆኑን አውቃለሁ። እርሱ በባዶ ቋንቋ መጠቀምን አይፈቅድም። እርሱ ስለእውነትና ስለፍትህ ተናገረ። በባዶ ቋንቋ የሚያምኑ ፈሪሳውያን ትምህርቱን ተቃወሙ። ግን ዓለም የርሱን ትምህርት መከተል እስካልቻለ ድረስ ፍትህ ማግኘት አይቻልም” በማለት ጽሁፋቸውን ይደመድማሉ። (ቄሣርና አብዮት ገፅ 69)

የደርግ አብዮት? ብለን እንጠይቅ። እንዲያውም ጠያቂው ራሳቸው ጃንሆይ ይሁኑና መሳሹ ኮሎኔል ዳንኤል ይሁን። በመንግስቱ ትዝታዎች ቁጠር 1 መጽሐፍ ውስጥ ከአልባሾቻቸው አንዱ ጃንሆይ በእስር ላይ በነበሩ ጊዜ ኮሎኔሉን ጠርተው እንዲህ ማለታቸውን ያስታውሳል፤ “... አንድ ቀን ጃንሆይ “ኮሎኔል ዳንኤልን ለመሆኑ እናንተ ዓላማችሁ ምንድነው?” ብለው ቢጠይቋቸው፤ ኮሎኔል ዳንኤል “ዓላማችን ዝቅ ያለውን ከፍ፤ ከፍ ያለውን ዝቅ ማድረግ ነው” አሏቸው። ንጉሠም “አይሆንላችሁም!” ብለው መለሱላቸው።”

አብዮት ማለት ይህ መሆኑን ስንረዳ በጆርጅ በርናንድ ሾው አባባል ለመሰማማት እንገደዳለን። ሌላው እንግሊዛዊ ጆርጅ ኦርዌል ደግሞ “አብዮት በመጀመሪያ ሁሉንም እኩል ያደርጋል፤ ነገር ግን ብዙም ሳይቆይ አንዳንዶች ይበልጥ እኩል መሆናቸውን ያውጃሉ” ብሏል። ኮሎኔል ዳንኤል “ዝቅ ያለውን ከፍ፤ ከፍ ያለውን ዝቅ” ሲሉ ከድጡ ወደ ማጡ ማለታቸው ነው ባይባልም፤ የእኩልነትን ፍልስፍና ገለፃቸው አያካትትም። ከፍ ያሉት ዝቅ ሲሉ ዝቅ ያሉት ከፍ ይሉና፤ ከፍ ብለው ይቀራሉ የማለት ያህል ነው። ስለዚህ በጆርጅ ኦርዌል አባባልም ልንሰማማ እንገደዳለን። አብዮት የአንድ አገር ህዝብ የመንግስትን አገዛዝ ተቃውሞ፤ በትብብር አመፅ ያንን መንግስት በኃይል አስወግዶ በሌላ የመተካት ፍላጎትና ውጤት ነው። ከተሳካ በኋላ የሚተካው መንግስትም ያኛውን አገዛዝ ለመቃወም ያደረሱትን ብልሹ አሰራሮች አስወግዶ የተሻለ አስተዳደር ዘርግቶ ለውጥ ማምጣት ነው። ስለዚህ አብዮት ለውጥ ነውና አገርን ይለውጣል።

የደርግ አብዮት ወደፊት እንደምናገኘው ያስገኛቸው ፍሬ ነገሮች አሉ። ነገር ግን የኢትዮጵያ አብዮት ከሌላው አገር አብዮት የሚለይበት የሰልጣን አብዮት ሆኖ መቅረቱ ነው። መስከረም 2 ቀን 1967 ዓ.ም የደርግ ልዑካን ወደ ቤተ-መንግስት ሄደው ለጃንሆይ የአገዛዝ ዘመናቸው ማብቃቱን አረጋቸው።

ደርጎች ገና ከጅምሩ በማንኛውም የገብረተሰብ ክፍል እንዳይነቀፉ ልዩ ጥንቃቄ ያደርጉ ነበር። እያንዳንዱን እንቅስቃሴያቸውን አክብሮት በተሞላበት ሁኔታ ነው ያከናወኑት። በጄኔራል አማን አሰማሪነት ሌሊቱን ሙሉ ጥበቃውን ሲያጠናክሩ አድረዋል። በቤተ-መንግስቱ ዙሪያ ታንክ ሳይቀር አጥምደው አስከብበዋል። በማለዳ ጃንሆይን ለማውረድ ሲሄዱም ሌላ ታሪክ ተፈጥሮ እንዳይወራባቸው ከጃንሆይ ጋር ራስ እምሩ በእማኝነት አብረው እንዲገኙ አድርገዋል። 13 ሆነው የሄዱት የደርግ ልዑካን፤ ቤተ-መንግስት የገቡት ማለዳ ላይ ነው። ጃንሆይ እንደተፈለጉ ተነግሯቸው ከፎቅ እየወረዱ ነውና ልዑካኑ ደንግጠው ጥቂት ጠበቁ። በዝግታ የመጡት ንጉሠነገስት በዙፋኑ አዳራሽ ባለው ወንበር ቀስ ብለው ተቀመጡ።

ሻምበል ደበላ ዲንሳ የኮሚቴውን የውሃኔ ቃል ለጃንሆይ አነበቡ፤ “... ለአገርና ለህዝብ ደህንነት ሲባል በዛሬው ዕለት ግርማዊ ቀዳማዊ አጼ ኃይለስላሴ ከሰልጣን ወርደዋል፤ ለደህንነትም ሲባልም አስተባባሪው ኮሚቴ ወዳዘጋጀልዎት ቦታ እንዲሄዱ ተወስኗል...” የሚል ጭብጥ ያለው ሃተታ ተነበበላቸው። አንባቢው ከማንበባቸው በፊት የሰጡትን ወታደራዊ ሰላምታ አንብበው ከጨረሱ በኋላም ደገሙት። ጃንሆይ በዝምታ ተውጠው ደቂቃዎች አለፉ። ደርግ ንጉሱን ከሰልጣን ለማውረድ በወሰነ ጊዜ አዋጅ አውጥቶ አዋጁንም በወታደራዊ ማርሽ ታጅቦ በመገናኛ ብዙሃን ለህዝብ እንዲቀርብ አድርጓል።

“በኢትዮጵያ የኖረው ዘውድ በህዝቡ ዘንድ በቅን ልቦና የአንድነት ምልክት ሆኖ ታምኖበት ቢቆይም ለ50 ዓመታት አገሪቱን የመሩት ንጉስ ከህዝብ የተሰጣቸውን ሰልጣን ለራሳቸውና በአካባቢያቸው ለሚገኙ ሰዎች በማዋል አገሪቱን አሁን ካለችበት ከፍተኛ ችግር ላይ በመጣላቸው፤

አሁን በእድሜ መግፋት ሳቢያ ይህን ከፍተኛ አገር የመምራት ኃላፊነት ሊሸከሙ የማይችሉ መሆኑን በመረዳት፤

ያለው የህዝብ ምክር ቤት አመራረጥ ዲሞክራሲን ያልተከተለ፤ እስካሁን ያገለገለውም ለህዝብ ሳይሆን ለዘውዳዊው ስርዓት በመሆኑ፤ የአገሪቱ መሠረታዊ ችግር የሆነው የመሬት ይዞታን የሚያሻሽል ሕግ ከማውጣት የተቆጠበ፤ እባላቱም ከህዝብ የተሰጣቸውን ከፍተኛ ሰልጣን ለግል መጠቀሚያ አድርገው በህዝብ ላይ ተጨማሪ ችግር እያደረሱ

በመሆኑና አሁን የምክር ቤቱ መኖር ለ“ኢትዮጵያ ትቅደም” መርህ እንቅፋት ስለሚሆን፤

የ1948ቱ ሕገ-መንግስት የተዘጋጀው ለንጉሱ የፈላጭ ቆራጭነት ስልጣን የሰጠ ለውጭው ዓለም ደግሞ ዲሞክራሲያዊ አስተዳደር ያለ ያስመስላል እንጂ እውነተኛ ዲሞክራሲ የሌለበት፤ ለህዝብ ጥቅም ታስቦ ያልተዘጋጀ፤ ለሰው ልጅ ተፈጥሮ የሰጠውን መብትም ከንጉሠነገሱ የተሰጠ የሚል፤ ኢትዮጵያን ለማስቀደም ለተጀመረው ህዝባዊ እንቅስቃሴና የኢኮኖሚ፣ የፖለቲካና የሶሻል እድገት መሻሻል ተፃራሪ በመሆኑ፣ የነበረው የመሣፍንት አገዛዝ ስርዓት ባሰከተላቸው ጉድለቶች አገሪቱን በኢኮኖሚ፣ በማኅበራዊና ፖለቲካ አዘቅት ውስጥ ስለጣላትና ባለንበት የመሸጋገሪያ ወቅት ልዩ ልዩ የፀጥታ ችግሮች በመፍጠራቸው ችግሮችን አስወግዶ አገሪቱን ወደፊት ለማራመድ የሚያስችል ለህዝብ ጥቅም የተሰለፈ ጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ለመፍጠር በመታሰቡ” በሚል የአዋጁ መግቢያ ተነበበ።

አንድ አዲስ ስልጣን ያሻገሩ ኢትዮጵያዊ መንግስት የተለመደውን ህዝብን የመሸንገል ተግባሩን ለማከናወን ከዚህ የተሻሉ ቃላትን መቀሻርና ማንበብ የሚጠበቅበት አይመስልም። “ስልጣን የህዝብ ነው” ይሉናል። ኢትዮጵያ ውስጥ ስልጣን የህዝብ ሆኖ ያዩ ትውልድ ካለ ይመናቸው እንጂ በኢትዮጵያ ከዘውዳዊ አገዛዙ ማከተም በኋላ ሆኖ አያውቅም። ስንመለስ አዋጁ፤

1ኛ. ንጉሡን ከስልጣን ማውረድና በአልጋወራሽ መርዕድ አዝማች አስፋወስን መተካት፤

2ኛ. ንጉሡን የሚተካቸው ንጉስ ከርዕሰ-ብሔርነት ውጪ ምንም የፖለቲካና የአስተዳደር ስልጣን እንደማይኖራቸው፤ (ሁለቱ አዋጆች ተግባራዊ አልሆኑም)

3ኛ. የሕግ መምሪያና መወሰኛ ምክር ቤት መዘጋቱን፤

4ኛ. የጦር ኃይሎች፣ የፖሊስ ሠራዊትና የብሔራዊ ጦር አስተባባሪ ኮሚቴ የመንግስትን አመራር መያዙን፤

5ኛ. የኢትዮጵያ ትቅደም መርህን የሚቃወም፣ የሰራ ማቆም አድማና ሠላማዊ ሰልፍ ያለፈቃድ ማድረግና የህዝብን ፀጥታና ሠላም የሚነሳ ተግባር መፈፀም መከላከል።

6ኛ. የኢትዮጵያ ትቅደምን መርህ ተቃውመው ወንጀል የሚፈጽሙትንና በቀድሞው መንግስት የዳኝነትና የአስተዳደር በደል የፈፀሙትን ያለአግባብ የመበልፀግ ወንጀል የፈፀሙትን ሰዎች ጉዳይ የሚመለከት ይግባኝ የሌለበት ፍርድ ቤት መቋቋሙን ደንግጋል።

ወደጀመርነው ወዳጃንሆይ ዝምታ እንመለስ።

ጃንሆይ የደርግን ንባብ ሊያደምጡ ደበላ ዲንሳ ለጃንሆይ ያነበቡትን በአንዲት ዓረፍተነገር የተዋቀረች መርዶ ያደመጡት ንጉስ ከደቂቃዎች ድንዛዜያቸው እንደመንቃት ብለው አንባቢውን ትኩር ብለው ማየት ጀመሩ። አልሄድም ቢሉስ? የሚል ውጥረት ይዟቸዋል ልዑካኑ። መልስ ሲጠፋ አንባቢው ወደራስ እምሩ ቀረብ አሉና “ልዑልነትዎ አንድ ያደርጉ እንጂ። ሰዓት እያለቀብን ነው፤ ግርማዊነታቸውን ፍጠኑ ማለት አልችልም” አሉ በአክብሮት።

ራስ እምሩም ቁጭት ላይ ነበሩ። ምክንያቱም በተደጋጋሚ ለአብሮ አደጋቸው ጃንሆይ በቀና መንፈስ ለውጥ እንዲያደርጉ፣ ሕገ-መንግስቱ እንዲሻሻል፣ ስርዓቱ እንዲለወጥ ወንድማዊ ምክራቸውን ሲለግሱ የኖሩ ናቸው። ጃንሆይ ግን እንዲህ ያለውን ጉትጎታ አይወዱትም ነበርና በአምባሳደርነት እየሾሙ ያርቋቸው ነበር። ቁጭታቸው ከዚህ የመነጨ ነው። አሁን ግን ራስ እምሩ ወደ ጃንሆይ ጠጋ ብለው “እንዳሉት ማድረግ ነው እንግዲህ፤ ሁሉም ነገር አልቆለታል፤ ሌላ አማራጭ የለንም” አሏቸው። ጃንሆይ ወደ አብሮአደጋቸው ቀና አሉና በማይሰማ ሹክሹክታ ጥቂት ቃላት ተለዋወጡ።

በመጨረሻም ንጉሡ መናገር ጀመሩ፤ “ያነበባችሁትን ሠምተናል፤ የኢትዮጵያ ንጉሠነገስት ስንሆን ስም ብቻ አይደለም፤ ቢሆንም በየጊዜው የሚለዋወጠው ነገር ደግሞ ለአገር የሚጠቅም ነገር እስካለበት ያነበባችሁትን ሰምተናል። የኢትዮጵያን ታሪክ ጠብቃችሁ ማልማት ከቻላችሁ የእኛ ታሪክ እዚህ ላይ ያበቃል፤ ካልቻላችሁ የኖንተ ታሪክ እዚያ ላይ ይቆምና የእኛ ይቀጥላል። አገራችንንና ህዝባችንን በምንችለው አገልግለናል። የኢትዮጵያ ህዝብ እድል የእኛን መወገድ የሚጠይቅ ከሆነ

ግን ሰራችንን አቁመን ማንኛውንም ነገር ለመቀበል ዝግጁ ነን። አሁን ተራው የእኛ ነው ካላችሁ ኢትዮጵያን ጠብቁ" ብለው አበቁ። (ጃንሆይ እውነትም ነብይ ቢባሉ ያንሳቸዋል። ያሉት አልቀረም ደርግ ከነርዕዮቱ ወድቆ የቀድሞው የጃንሆይ ዘመኑ ካፒታሊዝም እንደወረደ በኢትዮጵያ እየተሰራበት ይገኛል።)

ይህ ሁሉ ሲሆን የቴሌቪዥን ጋዜጠኞች ካሜራቸውን ተክለው እየቀረፁ ነው። አንባቢው ደበላ ዲንሳ ለገነት አየለ የገለፁትን እና በቁጥር 1 ትዝታዎች የተካተተውን ጽሁፍ መሠረት አድርገን እንቀጥል።

"መልስ አልሰጠናቸውም፤ ልባችን ተነክቷል። እኛም አገራችንን በቅንነት ለማገልገል ስለሆነ የተነሳነው ባሉት ሙሉ በሙሉ የምንሰማግ ነበርን። ለህዝብና ለአገር ያለንን ቀና አስተሳሰብ ባንጠራጠርም፤ በአንፃሩ ወጣቶችና ልምድ አልባዎች በመሆናችን የወደፊቱ አካሄዳችን ሳያሳስቡን አልቀረም" ብለዋል። ጃንሆይ ንግግራቸውን ከጨረሱ በኋላ ሌላ ፀጥታ ተከተለ።

"ግርማዊ ሆይ፤ እባክዎን ይከተሉን፤ እንሂድ" የት ነው የምንሄደው? የት ነው የምትወስዱን?" አሉ ቆጣ ብለው።

"ለግርማዊነትዎ ማረፊያ ልዩ ስፍራ ተዘጋጅቷል"

"እኮ የት ነው እሱ?"

"እዚህ አዲስ አበባ ውስጥ ነው ግርማዊ ሆይ። ለደህንነትዎ ተብሎ በምስጢር የተያዘ ቦታ ስለሆነ ትክክለኛ ስፍራውን ለመንገር አልተፈቀደልኝም"

"አንድ አሽከር ሊከተለን ይችላል?"

"አዎን ግርማዊ ሆይ፤ ሊከተልዎት ይችላል። ማንን ነው የሚፈልጉት? ስሙ ማን ነው?"

"ስሙን ምን አስጠየቀህ? አንድ አሽከር ነው የምንፈልገው ካልን አይበቃም" ቆጣ አሉ። "ወሰኔ" ብለው ተጣሩ። ወሰኔ በፍጥነት ቀርቦ እጅ ነግ። ጃንሆይ ጥያቄያቸውን ቀጠሉ። "መግሀፍትስ ይዘን መሄድ እንችላለን?" አይ ቀን! ፈቃድ ፈቃድ ሲጠይቅ፤

"የፈለጉትን ያህል ግርማዊ ሆይ። የፈለጉትን ያህል መውሰድ ይችላሉ" አሏቸው። ጃንሆይ እንደመነሳት ሲሉ፤ ትሁቱ ራስ እምሩ "እኔስ ልከተላቸው እችላለሁ?" ብለው አስፈቀዱ። ለጊዜው እንደማይቻልና ወደፊት እየመጡ ማየት እንደሚችሉ ሲነገራቸው ቀሩ። ጃንሆይ በዝግታ መራመድ ጀመሩ። በመርዶ ነጋሪያቸው መሐል ሲያልፉ የመሣሪያ አያያዙን አይተው፤

"ለምንድነው መሣሪያህን እንዲህ እንጠልጥለህ የያዝኸው?" ብለው ጠየቁ በእርጋታ።

"ለአያያዝ እንዲመቸኝ ነው ግርማዊ ሆይ"

"እኛን ለመያዝ?"

"አይደለም ግርማዊ ሆይ መሣሪያውን ማለቴ ነው" የሚል መልስ ሲያገኙ ፈገግ ብለው በእርጋታ ጉዟቸውን ቀጠሉ። ከአዳራሹ ወጥተው በረንዳው ላይ እንደደረሱ ያቺን ያማረች ሮልስ ሮይስ መኪናቸውን በዓይናቸው ያማትሯት ገቡ፤ የለችም። የሞተረኞች እጃቸው የለም። "የት አለች መኪናዋ?" ብለው ጠየቁ። ከደረጃው ስር የቆመችውን ያረጀች ሠማያዊ ሮልስዋን ጠቆሟቸው።

ደርግ ይህን ያደረገው ከተማዋ ውጥረት ላይ ስለነበረች ትኩረት ላለመሳብ ሲል ብቻ ነው። ሆነ ብለው ክብራቸውን ለመንካት ነው እያሉ የፃፉ ፀሐፍት አሉ። ነገር ግን ደርጎች መፈንቅለ መንግስት እንደመሆኑ መጠን ንጉሡን በቁጥጥር ስር ማዋል ግዴታቸው የነበረ ዋና ነጥብ መሆኑ ግልፅ ነውና ሂደቱን እስከ እስር ቀጥለውበታል። በስተመጨረሻ ታመው ውጭ አገር ሄደው ካልታከሙ የሚል ነገር ሲነሳ ለደርግ አጣብቂኝ ሆኖ እፍነው እስኪገድሏቸው ድረስ የነበረው አያያዝና እንክብካቤ ጥሩ የነበረ መሆኑን ስናጤን፤ ገና ከወዲሁ የንጉሡን ክብር ዝቅ በማድረግና ስሜታቸውን በመጉዳት አረመኔነታቸውን ይፋ ለማድረግ አይሞክሩም። ጊዜው ካለፈ በኋላም ይህን ጉዳይ በተመለከተ የሁሉም አባላት ቃል መነሻ ምክንያቱ "ዓይን ውስጥ ላለመግባት" የሚል ነው። ያን በማድረግ የሚገኝ ፖለቲካዊ ትርፍም በወቅቱ አይኖርም።

ጃንሆይ በእርጅና ምክንያት ይሁን፤ ሁኔታውን ቀድመው በማወቃቸው ይሁን ለመገመት በሚቸግር መልኩ ፍፁም መረጋጋት ይታይባቸው ነበር። አልገረማቸውም፤ አልተረበሹም፤ የደነገጠ ሰው የሚያሳየው የፊት ገፅታ አልታየባቸውም፤ እልህ፤ ቁጭት አብረዋቸው አልነበሩም። እነዚህን ስሜቶች ሆነ ብለው ደብቀዋቸው ከሆነ ከፍተኛ

ሰሜትን የመደበኛና የማስመሰል ችሎታ አላቸው ከማለት በቀር ምንም ሲባል እንደማይችል ያልገለፀ የዓይን እማኝ ፈልገን እናገኝም።

ጃንሆይ ከቤተመንግስታቸው ወጥተው ወደ 4ኛ ክ/ጦር ሲወሰዱ በቀጥታ ተከፍታ ወደጠበቀቻቸው ሾልሰ አመሩ። ሾፌሩ ዳንኤል አስፋው ነው። አጠገቡ ፈርጣማ ወታደር ተቀምጧል። ጃንሆይ ከኋላ ተሳፈሩ፤ አሽከራቸው ወሰኔ ከጎናቸው ተቀመጠ። በዚያ ጊዜ በመንገድ ሲያልፉ መሬት ይስም የነበረው ህዝብ “ሌባ! ሌባ!” ይላቸው ነበር። “ህዝብ” ለማለት ባይቻልም ያልተለመደውን እንቅስቃሴ አይተው በቤተ-መንግስቱ አቅራቢያ ቆመው የነበሩ ሰዎች ቃሉን በጋራ ብለውታል። ጃንሆይ ለዚህ ቃል ጆር የሰጡት አይመስልም።

መኪናዎ በፊት በር በኩል ነበርና የቆመችው፤ ጃንሆይን ይዞ በሒልተን ቁልቁለታማ ጎዳና ተፈትልካ 4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ አደረሰቻቸው። የደርግ አብዮት ተሳካ። የኢትዮጵያ አብዮት ፈነዳ። “አብዮት” የሚለው ቃልም ለኢትዮጵያውያን ዜጎች መጠሪያ ስም ሆኖ ከእነመንግስቱ ተርታ ተሰለፈ።

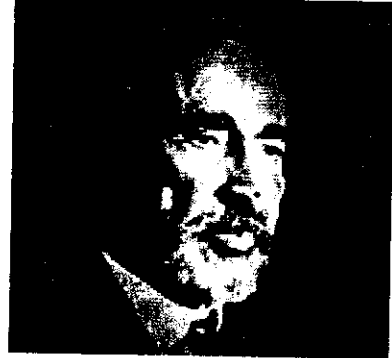
በኢትዮጵያ ለ5,800 አመታት ያህል (የኢትዮጵያ የ5ኛ ዓመት ታሪክ ከኖኅ እስከ ኢህአዴግ የሚለውን የዚህን መፃህፍት የመጀመሪያ ክፍል ልብ ይሏል) የዘለቀው ንጉሣዊ አገዛዝ ባየነው መልኩ አስተመ። ጃንሆይ የኢትዮጵያ 314ኛው ንጉሠነገስት ናቸው። ለረጅም ዓመታት በሰልጣን ላይ በመቆየትም የሪከርድ ባለቤት ናቸው። የመጨረሻው ንጉሠነገስት በመሆንም በኢትዮጵያ የመጀመሪያው ናቸው። ከኢትዮጵያዊ ንጉሠነገስቶች ውስጥም ብቸኛው የእድሜ ባለፀጋ ሆነው ረጅም እድሜ ምድር ላይ የኖሩት (83 ዓመት) ጃንሆይ ብቻ ናቸው።

አስተዋዩ፣ ብላሁ፣ ስልጣኔ ናፋቂው፣ በበሰለ ንግግራቸው ነብይ የተሰኙት፣ የአፍሪካ አባት፣ የራስተፈሪያን አምላክ... ስልጡት የኢትዮጵያ መሪ ግርማዊ ቀዳማዊ አጼ ኃይለስላሴ... በዚህ አይነት ከሰልጣን ከወረዱና ከታገቱ በኋላ የእስር ጊዜያቸው ምን መስሎ ምን ያህል ቆዩ? እርጅናውስ እንዴት አደረጋቸው? አሟላቸውስ? የቀብር ስርዓቱስ?

የሚሉትን ነጥቦች በተከታታይ “ጃንሆይና ፍፃሜያቸው” በሚል ንዑስ ርዕስ ስር በአጭሩ አይተን እናልፋለን።

ጃንሆይና ፍፃሜያቸው

ጃንሆይ ይህ ሁሉ ሴራ ሲከናወንባቸው ደንዝዘው ያዩ የነበሩት ለምንድነው? የሚለው ጥያቄ ከብዙሃኑ ኢትዮጵያዊ ተሰንዝሯል። እንዲህ ያለ ጥያቄ ለማንሳት የተቻለውም እኒያ ጠላታቸውን ሁሉ በዘዴ ያንበረከኩ የነበሩት ብልሃተኛ ሰው ዛሬ ምን ነካቸውና እንቅስቃሴውን እያዩ ቸል አሉ? በሚል መነሻ ነው።

ብርሃኑ ድንቄ እንዲህ ይላሉ “አጼ ኃይለስላሴ በሚያሰደንቅ ችሎታ የውስጡንና የውጭውን የፖለቲካ ፋትቦል እንደተጫወቱ አያጠራጥርም። በዚህ የውስጥና የውጭ የፖለቲካ ኳስ ጨዋታ እርሳቸውን ያሸነፉ ተቃዋሚ ቡድኖች እነማን እንደሆኑ የሚጠይቀኝ ቢኖር ሁለት ብቻ አጠቅሳለሁ፤ 1ኛ. ወደፊት አርቆ የማስተዋል ስጦታ ጉድለት፤ 2ኛ. እርጅና” በማለት “አርቆ የማስተዋል ስጦታ ይጎድላቸዋል ስል አዋቂ አይደሉም ማለቱ አይደለም። ግን በተፈጥሮአቸው በእድል የሚያምኑ ስለሆኑ እለት በእለት ሊሰሩት የሚፈልጉትን ብቻ እየፈፀሙ የቀረውን ለእድል የተውት ይመስላል” ይሉናል። የፀሐፊው ድምዳሜ “ጃንሆይ ዛሬን በነገ ዓይን ማየት አልቻሉም” የሚል ነው። ጃንሆይ የፈለጉት ነገን በዛሬ ዓይን ማየት ነበርና።

እንደተባለውም በተለይ በስተመጨረሻ ሁሉንም ነገር ለእድል ትተውት ነበር። ይህን ድምዳሜ የሚያጠናክር ሌላ ገለፃ እንይ። ፍቅረማርቆስ ደስታ “የበጋው መብረቅ” በሚል ርዕስ የጄኔራል ጃገማ ኪሎን የህይወት ታሪክ በፃፈበት መጽሐፍ ጄኔራሉ ጃንሆይ ያሏቸውን ለደራሲው ሲገልፁ፤ “... እግዜር የሰጠንን መንግስታችንን አንተም ብትጨመር የሚነቀንቅ የለም፤ እግዚአብሔር በቃ ካለ ደግሞ ማንም ቢረዳን መንግስታችን ሊቀጥል አይችልም” ብለዋቸዋል።

ከዚህም በላይ በክቡር ዘበኛ አዛዥ በጀኔራል አበበ ተቀናባብሮ የነበረውን ደርግን የመበታተን ዘመቻ እንደ ነው ጃንሆይ “አንተ ሰው አርፈህ ተቀመጥ” ብለው አስትተዋቸዋል።

ጃንሆይ የህዝብ አመፅ ከተነሳ በኋላ የሚወሰድ የኃይል እርምጃ መጨረሻው ታሪክን ማበላሸት መሆኑንም ያውቃሉ። ባለፈው ምዕራፍ አልጋወራሽ እያሉ በጃንሆይ ለተሰበሰበው ህዝብ ጽፈው የላኩት መልዕክት ላይ ደጋግመው ሹዋቻቸውን ሲያስጠነቅቁ አንብበናል። “ለወደፊት ይህን የመሰለ የህዝብ መሰብሰብና በመንግስት ስራ መግባት የሚያስፈልግ አይደለም...” እያሉ የሩሲያን አብዮት ምሳሌ እየሰጡ ያስጠነቅቁትም ህዝብ ካመፀ መንግስት ዋጋ እንደሌለው ተረድተው ለማስረዳት የተጠቀሙት ምሳሌ ነበር። ከእነዚህ ነገሮችና ከወቅቱ ነባራዊ ሁኔታ አንፃር በመነሳት መንግስታቸው ማብቃቱን ስለተረዱት ቀሪውን ለእድል ብቻም ሳይሆን ለፈጣሪ ትተውታል ሊባል ይችላል። ምንም ቢሆን ግን ጃንሆይ በተፈጥሮ ባህሪያቸው ጠላታቸውን ካላንበረከኩ እንቅልፍ የማይተኙ ነበሩና አንድ ነገር ያደርጋሉ ተብሎ ይጠበቅ ነበር። ግን ምንም አላደረጉም። ለምን? አርጅተዋል ነው መልሱ።

ጃንሆይ የቅርብ ሰዎችም እንደሚመሰክሩት በቀን 20 ሰዓት ያህል እየሰሩ የኖሩ ናቸው። እረፍትም ሆነ ከስልጣን ገለል ማለት አልፈለጉም።

የጃንሆይ እርጅና ለውድቀታቸው እንደ አንድ ግብአት የሚቆጠር ነው። እሳቸው አርጅተው በወሣኝ ወሣኝ ጉዳዮች ላይ አፋጣኝ እርምጃ መውሰድ ሲያቅታቸው በዙሪያቸው ያሉ ሹማምንት ሊያግዟቸው ይገባ የነበረ ቢሆንም፤ በጣት ከሚቆጠሩት በቀር ሌሎች ንቅዝ ስለነበሩ እንኳን የዙፋኑ ጠበቃ ሊሆኑ ለራሳቸው ህልውና እንኳ ጥብቅና የሚቆሙበት ደረጃ ላይ አይገኙም። ይህም ስለሆነ ሹማምንቱ “ከሸተቱ አይቀር ጥንብት ክርፍት” በሚል መርህ ንቅዝታቸውን አፋጥነው ቀጥለው የግል ሐብት ሲያጋብሱ በእሳት ላይ ቤንዚን እንደሚባለው አደረጉት። ጃንሆይ ብቻቸውን ነበሩ። በዚህም ላይ በእርጅና ምክንያት ፈዘዋል። ያለማንገራገር ታስረዋል።

የጃንሆይን እርጅና በሚመለከት ከዶ/ር ኃይለገብርኤል ደሣለኝ አንድ ገጠመኝ እንሰማ። በመውደቂያቸው የመጨረሻ ወራት ላይ አዲሱ ጠቅላይ ሚኒስትር ሚካኤል እምሩ አዲሱን ተጀሚ መርጠው በጃንሆይ ለማሾም ወደቤተ-መንግስት ያመራሉ። ለትምህርት ሚኒስትርነት የተመረጡትን ዶ/ር ኃይለገብርኤልን ይዘው ጃንሆይ ፊት በመቅረብ “ጃንሆይ አዲሱ የትምህርት ሚኒስትር እነሆ” ሲሉ ጃንሆይ እንደመባኘንም እንደመደንገጥም ብለው አንድ ጥያቄ ሠነዘሩ። “ትምህርት ምንድነው?” ተጀሚው ያልጠበቁት ጥያቄ ቢሆንም አንዳንድ ገለፃዎችን ስለ ትምህርት

ማድረግ ሲጀምሩ፤ ጃንሆይ “አይደለም!” ብለው አቋረጧቸው፤ ቀጠሉና “ትምህርት ማለት ምን ማለት ነው?” ካሉ በኋላ ራሳቸው ንጉሡ መልስ መስጠት ጀመሩ። ከንግግራቸው ውስጥ ግን አንዱም ቃል ከትምህርት ጋር የማይገናኝና ቅብጥርጥር ያለ የቅኝት ገለፃ ነበር። “ይህ አንድ ነገር አስረዳኝ” ይላሉ ምሁሩ ተጀሚ ዶ/ር ኃይለገብርኤል “ለካንሰ ንጉሡ በእርጅና ምክንያት በትክክል ማሰብ አቅቷቸው ነበር” በማለት የተሰማቸውን ሐዘን እያስታወሱ ተርከዋል። (አዲስ ነገር 2001 ዓ.ም) ትምህርት ጥንቃቄ ያስፈልገዋል ብለው ለረጅም ዓመት የትምህርት ሚኒስትርን ስልጣን ራሳቸው ነበር የያዙት። በመጨረሻ ግን የቃሉ ትርጉም ሳይቀር ጠፋባቸው። እነዚህን የመሳሰሉ የመርሳትና የመሳት ባህሪ በተደጋጋሚ ማሳየት የጀመሩት ገና ከስልጣን ሳይወርዱ ጀምሮ ነው። በዚህ ሁኔታ ያለ ንጉስ ዘዴው ቢጠፋበት አይገርምም።

ጃንሆይ ከቤተ-መንግስት ተወሰደው 4ኛ ክፍለ ጦር ጊቢ በቁም እስር ላይ ቆይተው፤ እንደገና ደግሞ ወደቤተ-መንግስቱ ጊቢ ተመልሰው በአንድ መካከለኛ ቤት ገብተው እንዲኖሩ(እንዲታሰሩ) ከተደረገ በኋላ ፍፃሜያቸውም እዚያው ሆኗል።

በቁም እስር ላይ በነበሩበት ጊዜም ምግብ ከቤተ-መንግስት እየሄደላቸው፤ አሽከርቻቸው በስርዓቱ እያገለገሏቸው፤ ዘመዶቻቸው እየጠየቁቸው በክብር እንዲያዙ መደረጉን የደርግ አባላቱ መንግስቱን ጨምሮ ይገልጻሉ። እንዲያውም ልዕልት ተናኘወርቅ ከእኛ ጋር ትቀመጥ ስላሉ ደርግ ፈቅዶ አብረዋቸው እንዲሆኑ ተደርጓል።

ደርግ ከ4ኛ ክፍለ ጦር ለቆ ወደ ታላቁ ቤተ-መንግስት በማምራት ቢርውን የጃንሆይ ጽ/ቤት የነበረውን አድርጓል። በጊቢው ውስጥ አፄ ምኒልክ አሠርተው ይኖሩበት በነበረው አሮጌ የእንጨት ፎቅ ስር አንድ መለስተኛ ቪላ ነበርና ያ የጃንሆይ መኖሪያ እንዲሆን ተደረገ። በጊቢው ውስጥ አበቦችና አትክልቶች የሚገኙ ሲሆን፤ ለጃንሆይ የሚከፋ አልነበረም። አጥሩንም ሰፋ አድርገው ሠርተው እንዳይወጡ በጥብቅ ማስጠበቅ ጀምረዋል። ከደርግ አባላት ውስጥም ከ3 የማይበልጡ ሰዎች ብቻ እየሄዱ ያነጋግሯቸው ነበር። ዋናው ሻለቃ መንግስቱ ናቸው።

ጃንሆይ አንዳንድ ጊዜ እንደመቃኘት ያደርጋቸው እንጂ፤ ብዙ ጊዜ በትክክል ሲናገሩ ተደምጠዋል። መንግስቱ ኃይለማርያም ትዝታቸውን ሲገልፁ፤ “ከስልጣን ከመውረዳቸው በፊትና በኋላ በጠቅላላው ያነጋገርኳቸው ሦስቱ ወይም አራቱ ቢሆን ነው። ብቻዬን ሳይሆን ከኮሎኔል አጥናፉ ጋር (ያኔ ሻለቃ) እንዲሁም ከሌሎች ጥቂት የደርግ አባሎች ጋር። በመጀመሪያ የሄድነው አራተኛ ክፍለ ጦር እንደደረሱ ከሌሎች ጓዶቻችን ጋር ሆነን ነው። እኔ ቀርቤ በአክብሮት እነጋገርኳቸው። “ግርማዊ ሆይ፤ እዚህ እንድትሆኑ ያደረግነው አሁን

ባለው የአገራችን ተጨባጭ ሁኔታና ችግር ምክንያት ለዕርስዎ ደህንነት ጥበቃ ሲባል ነው። እና መቼም እንደ ኢዮቤልዩ ቤተመንግስት ባይሆንም የሚያስፈልገው ነገር እንደግዴጎድልብዎ ተስፋ አደርጋለሁ። በንደለ ነገር ይጠይቁ” ብዮቸው አስገብተናቸው ነው የወጣነው።

መንግስቱ ጃንሆይ የሚያሰቡት ኢትዮጵያን ከፍተኛ ቦታ ላይ አድርጎታለሁ ብለው ነው በሚል መንሻ “እሳቸው የነበሩበትን ስርዓት ለማስታወስ ጉልታዊው ስርዓት ብዙ ስጥር፣ ጉልታዊ ስርዓት አትበል! ጉልታዊውን ስርዓት ከደመሰሰነው ጊዜ የለውም” ማለታቸውን ያስታውሳሉ። ጃንሆይ ከህዝብ ርቀው በመኖራቸው ምክንያት ሰው ስለላቸው ያለውን አስተያየትና ግምት አያውቁም ማለት ይቻላል የሚሉት መንግስቱ “አንዳንድ ነገር ሲነገራቸው እንዴት ሆኖ? ከየት ነው እንዲህ ያለውን ፈጥራችሁ የምታውሩት? ነበር የሚሉት” በማለት “ስለህዝቡ የኑሮ ደረጃ ስለችግሩ እንኳን ሲነገራቸው “ኢትዮጵያን የት ታውቋትና? ነበር የሚሉን” ሲሉ ያክሉበታል።

“ ስለ ለውጥ ስናነሳባቸው “እናንተ ይህን ውጭ ሂደት የቀላወጣችሁትን ነገር አምጥታችሁ ነው እዚህ የምትናገሩት። ይህንን ህዝብ አለማወቅና አለመረዳት ነው” አሉን።”

ገነት አየለ ትጠይቃለች “ማን መሆንዎን አውቀዋል?”

መንግስቱ “በእሳቸው ግምት አብዮቱን የቀሰቀሱትና አገሪቱን በመምራት ላይ ያሉት ጄኔራል አማን ናቸው። “ጀኒናር አማን የታለ? መጥቶ ያነጋግረኝ” ነው የሚሉት እንጂ ሻለቃ መንግስቱ ብለው አያውቁም። እኛም ጄኔራል አማንን ሲሉ፤ ጄኔራል አማንን እናቀርብላቸው ነበር። ልዕልት እከሌን ሲሉም ይምጡላቸው ነበር የምንለው እንጂ ከልክለን አናውቅም” (ትዘታዎች ቁጥር 1 ገፅ 130)

ጃንሆይ እስር ላይ ሆነው ከአንበሳቸው ናፍቆት በስተቀር በሰላም ኑሮአቸውን እየገፉ የነበረ ቢሆንም፤ ድብርቱን አልቻሉትም። ለዚህ መፍትሄ ይህን ዘንድም ከጠባቂዎቻቸው ጋር አንዳንድ ቀልዳቀልዶችን በጥያቄና መልስ ዓይነት መወያየት የጀመሩ ይመስላል። አንድ ቀን ከጠባቂዎቻቸው ውስጥ አንዱ የሆነውን ወታደር “እስቲ ጠመንጃህን ልየው” ይሉታል። ወታደሩም በአክብሮት ይሰጣቸዋል። ጃንሆይ በሣቅ ተፍለቀለቁና “አይ ሞኛ፤ ጠባቂዎችን ሆነህ እንዴት መሣሪያህን ትሰጠናለህ?” ብለው በፈገገታ ይመልሱለታል። እነዚህን የመሰሉ ንግግሮች የሚያደርጉት በጊቢያቸው ውስጥ ይንሸራሸሩ በነበረበት ጊዜ መሆኑን መንግስቱ ያስታውሳሉ።

ጃንሆይ እንዲህ ያለ ጭውውት ሲያደርጉ ይቆዩና ወዲያው ደግሞ የመሳሳት ሁኔታ ያንፀባርቃሉ። እነመንግስቱ ሊያነጋገሯቸው ሲሄዱ፤ “እናንተዬ፤ ደጎል ደህና ነው?” ብለው ይጠይቋቸዋል። ቻርለስ ደጎል እ.ኤ.አ

በ1970 ዓ.ም ሲሞት ጃንሆይ ለፈረንሳይ ህዝብ የሐዘን መግለጫ ልከዋል። ይወዱት ስለነበርም በጣም አዝናዋል። ያ ከሆነ ከ4 ዓመት በኋላ ደህና ነው? ብለው መጠየቃቸውና ሌሎች ተመሳሳይ ተደጋጋሚ የመሳሳት ባህሪያቸው እየባሰ ሲቀጥልም ነው ጤናቸው አሳሳቢ ደረጃ ላይ መድረሱን በቀላሉ ደርጎች መረዳት የቻሉት።

ደርግ አንድ ራሱን የቻለ “የእስር ቤት ጥበቃ ኮሚቴ” አቋቁሟል፤ የሁሉም የጥበቃዎች የበላይ ኃላፊ ኮሎኔል ዳንኤል አስፋው ነበር። ሐኪማቸው ፕሮፌሰር አስራት ወልደየስ ነበሩ። ፕሮፌሰሩ ጃንሆይን እየሄዱ ያዩዋቸው ነበር። የጥበቃ ኮሚቴውም የጤንነታቸውን ሁኔታ ለደርግ በየጊዜው ሪፖርት ያደርጋል።

ከጊዜ በኋላ ህመማቸው እየከፋ ሄደ። ፊኛቸውን እንደታመሙ ተገለፀ። ፕሮፌሰር አስራት የጃንሆይ በሽታ አሳሳቢ ስለሆነ፤ “ውጭ አገር ሄደው መታከም አለባቸው” አሉ። ይህን ሀሳብ ደርግ ተወያየበት። የማይሞከር ነበር። ኩዴታ የተከናወነበትን ንጉሠነገስት፤ በቁጥጥር ስር የዋለ መሪ ውጭ ልኮ ማሳከም ምን ያህል ፈተና መሆኑ ለማንም ግልፅ ነው። ይህንን ለሐኪማቸው አስረዱና፤ “ነገር ግን እዚህ እንዲታከሙ የሚያስፈልገውን ወጪ፤ የሚያስፈልገውን ትብብር እናደርግ” አሉ መንግስቱ።

ፕሮፌሰር አስራት “የማይቻል ከሆነ ምን ይደረጋል? እዚህ ህክምናውን እንሞክራለን። ለህክምና የሚያስፈልጉ መሣሪያዎችንና አጠቃላይ ሁኔታውን አጥንቼ ልምጣ” በማለት ሄዱ። ተመልሰውም “የህክምና እቃው ተሟልቶ የሚገኘው ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል ነውና እዚያ እንዲታከሙ ይፈቀድልን” አሉ። አሁንም ሻለቃ መንግስቱ እዚያ ይሂዱ ቢባል የሚፈጠር ግርግር ይኖራል በማል ስጋት “እቃው እዚህ ቢመጣስ?” አሉ። “መብራት የጠፋ እንደሆንሰ?” “ጄኔራል መትከል አይቻልም?” “አይሆንም፤ አደገኛ ሊሆን ይችላል። ሆስፒታል ካልመጡ አስቸጋሪ ነው”

አሁንም ጉዳዩ ለደርግ ቀርቦ “ሆስፒታል የግድ መግባት ካለባቸው ክቡር ዘበኛ ሆስፒታል ይግቡ” ተብሎ ተወሰነ። እዚያ ገብተው ቀዶ ጥገና ተደርጎላቸው በጥቂቱ አገገመው ደህና ሆነው ተመለሱ። ደርግ የንጉሠ ጤና ዘላቂ እንዳልሆነ ያውቃል። ያቺ ውጭ አገር ሄደው የመታከማቸው ጉዳይ ከተነሳች በኋላ ደርግ (መንግስቱ) ጃንሆይን በሚመለከት ከነበራቸው የተለየ አቋም ለመውሰድ ተገደዱ። በአንድ በኩል “ውጭ አገር ሄደው ታከመው መዳን እየቻሉ አስረው ይዘው ለሞት አበቋቸው” እንዲባሉ አልፈለጉም። በሌላ በኩል እዚያ ካልሄዱ ሙሉ በሙሉ ጤናቸው እንደማይመለስ አውቀዋል። ስለዚህ በአገር ውስጡ ህክምና ለጊዜውም ቢሆን ስለተሻላቸው ደርግ “የንጉሠ ጤንነት በተደረገላቸው ህክምና

ምክንያት ተመልሷል፤ ደህንነታቸውም የተጠበቀ ሆኗል” ብሎ ከገለፀ በኋላ ጥረቱንና ለንጉሡ ጤንነትም እንደሚጨነቅ ካሳዩ፣ካስገነዘበ በኋላ፤ ደግሞ ሳያገረሽና ሊላ አጣብቂኝ ሳይፈጠር በዚህች ክፍተት ውስጥ አፋጣኝ እርምጃ መውሰድ ነበረበት። እስከዚህች አጣብቂኝ ወቅት ድረስ ግን ደርግ ጃንሆይን በአክብሮት ይዟቸው መቆየቱ ግልፅ ነው።

የጃንሆይን አሟላት በሚመለከት ብዙ ጊዜ “ይባላል፤ ይባላል” የሚሉ ገለጻዎች አሉ፤ በዚህ መጽሐፍ ከ“ይባላል” ለመውጣትና ወደ እንደ ድምዳሜ አንባቢውን ለማድረስ ይሞክራል።

መንግስቱ ኃይለማርያም የጃንሆይን አሟላት በሚመለከት ለገነት አየለ የሰጡት ቃል ፍጥጥ ያለ ሐሰት ነው። “... በጥሩ ሁኔታ ታክመው ከዳኑ በኋላ ጥቂት ሳምንታት ቆይተው ሞቱ! ብሎ ዳንኤል ሲነግረኝ ምክንያቱ ሊገባኝ አልቻለም። እንዴት ሊሆን ቻለ? እንዴት ተሸሏቸው ደህና የነበሩ ሰውዬ በድንገት ሞቱ ትላላችሁ? በማለት ዳንኤልን አፋጥጬ ያዝኩት።...” እያሉ ወሽክተዋል።

ለጣሊያናዊው ጋዜጠኛ ለሪካርዶ ኦሪዚዮ የሰጡት ቃል ግን የዚህ ተቃራኒ ነው። ሪካርዶ ኦሪዚዮ እ.ኤ.አ በ2003 ዓ.ም ከ8 ወራት መጉላላት በኋላ መንግስቱን ቃለ-ምልልስ ለማድረግ ያቀረበው ጥያቄ ምላሽ አግኝቶ ዙምባቡዌ ሄዶ ቤታቸው ውስጥ ጠይቋቸዋል። የእርሳቸውንና የሌሎችን አምባገነን የቀድሞ መሪዎች ቃለ-ምልልስ አድርጎ የሁሉንም ታሪክ /ጉዛዜ/ አሰባሰቦ መጽሐፍ ጽፏል። ወደ እንግሊዝኛው ተተርጉሞ በዓለም ላይ ተቸብኝቧል። “TALK OF THE DEVIL” የሚል ርዕስ ያለው ሲሆን፤ “የሠይጣን ኑዛዜ” በሚል ርዕስም በአጥናፍ ሠገድ ኪዳኔ በአማርኛ ተተርጉሞ በእኛ አቆጣጠር በ1996 ዓ.ም ለሕትመት በቅቷል።

ምናልባት መንግስቱ ለገነት አየለ መልስ ሲሰጡ በአማርኛ መዋሸት ቀሏቸው፤ ለሪካርዶ መልስ ሲሰጡ በእንግሊዝኛ መዋሸት ከብደቸው ይሆናል። ወይም ለአውሮፓውያኑ መዋሸቱ ትርፍ አልባ፤ ለኢትዮጵያውያኑ ትርፍ ያለው ሆኖባቸውም ሊሆን ይችላል። እሱን እናቆየውና ግን ከገነት አየለ መጽሐፍ ውስጥ ከአልባሾቻቸው አንዱ የተናገረውን እናስቀድም።

“ትዝ እንደሚለኝ ነሐሴ 20 ቀን 1967 ሌላ ጊዜ ተራሮ ሲሆን እንደማደርገው ከንጉሡ መኖሪያ ለማደር ስሄድ ኮሎኔል ዳንኤል አስፋው ለዛን ዕለት ማደሬ እንደማያስፈልግ ነገሩኝ። ይህንኑ ለጃንሆይ ለመንገር ጠይቄ ተፈቀደልኝና የታዘዘኩትን ልነግራቸው ገባሁ።

ጊዜው ከምሽቱ ሦስት ሰዓት ይሆናል። ወደጌቶቹ ቀርቤ የተባለውን ስነግራቸው ከአልጋቸው ላይ ተነሱና “ቤቱ ጠቧቸው ነው? እንግዲህ ... ውጣላቸው። ሰፋ አድርገን እንሰራላቸዋለን” ብለው በርከክ አሉና እንባቸውን ከዓይናቸው ላይ እየጠረጉ፤ “አይ አንቺ ኢትዮጵያ!

እውነት በድለንሻል?! እውነት አልደከምንልሽም? ብለው እንባቸውን ፈነጠቁ። እኔም ሳልወድ በግድ ሌላ አማራጭ ስላልነበረኝ ጌታዬን ጥዬ ወደ ቤቴ ሄድኩኝ። የማያቸው ለመጨረሻ ጊዜ መሆኑን ግን አልጠረጠርኩም ነበር። ንጉሡ ሞተው የተገኙ ዕለት የመኝታ ክፍላቸው የመድሐኒት ጠረን ይሸት ነበር። በንጉሡም አንገት አካባቢ ለቁሰል ማሰሪያ የሚያገለግል ፋሻ ተቀምጦ አይቻለሁ” (ቁ1 ገፅ 28)

ቀደም ሲል ያሻው ሰው እየሄደ እንዲጠይቃቸው የተፈቀደላቸው ንጉስ ዛሬ አንድ አገልጋይ ተነፈጋቸው ማለት ነው። እናም አዘኑ።

ሌላው ከ12 ዓመታት በላይ በዘመነ ኢህአዴግ ታሰረው፤ እዚያው ወህኒ እያሉ የደርግን ባለሥልጣናት ሁሉ ያነጋገሩትና ከተፈቱ በኋላ “ምስክርነት” በሚል ርዕስ ሻምበል ተሰፋዬ ርዕቱ ለሕትመት ያበቁት መጽሐፍ ውስጥ የተካተተው እውነታ ሲሆን፤ የመንግስቱ ኃይለማርያም ጠባቂ የነበረው ልዩ ጦር አዛዥ የነበሩት መቶ አለቃ ወንድሙ አበበ የሰጡት ምስክርነት ነው። “ንጉሡ የተገደሉት በነሐሴ 20 ቀን 1967 ሲሆን ግብዓተ መሬት የተፈፀመው በተከታዩ ቀን ነሀሴ 21 ነበር። ግድያው የተፈፀመው ከደብረብርሃን በመጣው ልዩ ጦር አማካኝነት በሻለቃ ዳንኤል አስፋው ነው። ንጉሡ የተገደሉት ሰመመን ሰጪ መድሐኒት በእፍንጫቸው እንዲያሸቱ ከተደረገ በኋላ በተንተራሱት ትራስ በማፈን ነበር። እንዲያፍን የተላከው ወታደር ህሊናው እንቢ ብሎት እየተርበተበተ በመቸገሩ ራሱ ዳንኤል አስፋው አፈናውን ፈጽሞታል” በማለት ገልፀዋል።(ገፅ70)

ቀጥለን “የሠይጣን ኑዛዜ” በተሰኘው መጽሐፍ የተካተተውን ገለፃ እናስከትል። ሪካርዶ ኦሪዚዮ ይህን ጥያቄ ሲያነሳ መንግስቱ ለማስተባበል በሞከሩበት ገለፃ ውስጥ እውነታውን ሲፈነጥቁና ያየናቸውን ሁለት ገለጻዎች ሲያጠናክሩ እናያለን።

“... “አስፈላጊ አልነበረም” አሉ በዛለ ሰሚት። በመቀጠልም “ኃይለስላሴ ሽማግሌ፤ በሽተኛና ከሁሉም በላይ ደግሞ በሁሉም ዘንድ የተጠሉ ነበሩ። ባለፉት ዘመናት ተራማጅና የዘመናዊ አስተሳሰብ ባለቤት የነበሩ ቢሆንም፤ ህዝቡ እንድናወርዳቸው አጥብቆ በመጠየቁ እኔና ባልደረቦቼ አወረድናቸው። ልናድናቸው አልቻልንም።”

ታዲያ እንዴት ሞቱ? ለሚለው ጥያቄ መንግስቱ መልስ ለመስጠት ከነበራቸው አብዮታዊ ራዕይ አኳያ ሲታይ፤ እንዲህ ላለው ዝርዝር ጉዳይ ቦታ ሊሰጡት እንደማይችሉ በሚጠቁም ሁኔታ ትከሻቸውን ከፍ ዝቅ ካደረጉ በኋላ ጥያቄውን በማናናቅ “እኔ እስከማውቀው ድረስ አሟላታቸው ተፈጥሮአዊ ነው። በእርግጥ ከባልደረቦቹ መካከል በንጉሡ የተገደሉባቸውን የአባቶቻቸውንና የወንድሞቻቸውን ደም ለመበቀል በባዶ እጃቸው ሳይቀር አንቀው ለመግደል የሚፈልጉ አልነበሩም ብዬ ለመካድ

ግን እይቃጣኝም። ህክምና ያደርገላቸው የነበረው ደክተር የጤንነታቸው ሁኔታ አሰጊ ደረጃ ላይ መድረሱንም አልነገረኝም። ስለዚህ ምን እንደተከሰተ በግሌ ለማረጋገጥ አልቻልኩም" አሉ (ገፅ 224)

ይህ ገለጻ የማያሻማ ትርጉም እንዳለው ግልፅ ነው። ማንግስቱ ለጋዜጠኛ ገነት አየለ የሰጡትን "በጭራሽ! በጭራሽ! እኔ አላወቅም!" የሚል ይዘት ያለውን ቃል ስናይ ደግሞ የበለጠ ግልፅ ይሆንልናል።

ምናልባት ጋዜጠኛ ሪፖርተር እርዳታ ካየው ምላሽ በኋላ አንድ ተከታይ ጥያቄ መጠየቅ የነበረበት ይመስላል። "ከባልደረቦቹ መካከል በንጉሡ አባቶቻቸውና ወንድሞቻቸው የተገደሉባቸውን ደም ለመበቀል ሲሉ..." የሚለውን ገለጻ አንስቶ "ለምሳሌ ማን?" ብሎ አልጠየቀም እንጂ ቢጠይቅ መንግስቱ ምን ይመልሱ ነበር? ከደርግ አባላት ውስጥ በጃንሆይ ዘመዱ የተገደለበት አባል ማነው? ቢባሉ መልስ አይኖራቸውም። በጃንሆይ ጊዜ በተማሪዎች ላይ በፀጥታ ጠባቂዎች አማካኝነት ከተወሰደው እርምጃ በተጨማሪ፤ ሁለት ሰዎች ብቻ በፍርድ ችሎት ተገድለዋል። በላይ ዘለቀና ጀኔራል መንግስቱ ነዋይ በቃ። ከዚህም ባለፈ በይባል ሲወራ እንኳ ገዳዮች ተብለው የሚጠቀሱት ዳንኤልና መንግስቱ እንጂ ሌላ አባል ወደ ጃንሆይ ድርሻ አይል እንደነበር ራሳቸው መንግስቱ ደጋግመው ገልፀዋል።

እናም ጃንሆይ ነሐሴ 20 ቀን 1967 ዓ.ም የጥበቃ ኮሚቴው አሽከርቻቸውንም ወደቤታቸው ሸኝቶ ብቻቸውን ካስቀረ በኋላ ምሽት ላይ በትራስ አፍኖ የጥበቃው አዛዥ ከጨረሳቸው በኋላ የመሞታቸውን ሪፖርት ለደርግ አቀረቡ።

ጃንሆይ 11 ወራት ተኩል በቁም እስር ካሳለፉ በኋላ በ83 ዓመታቸው ህይወታቸው አለፈ። ደርግም እጅይ አለ። ት...ዝ ሲላቸው መሞታቸው ብቻ እጅይ አያሰብልም። ገና የቀብራቸው ጉዳይ ደርጎችን ሌላ ውጥረት ውስጥ ይከታልና።

የጃንሆይ ማረፊያ እንደተገለፀ፤ የወቅቱ ፓትሪያርክና ሌሎች ሁለት ጳጳሳት ወደ መንግስቱ ቢሮ መጥተው "ንጉሡ ካረፉ ሰላሴ ቤተ-ክርስቲያን እንዲያርፉና አስፈላጊውን ፀሎተ ፍትሐት እንድናደርግላቸው ይፈቀድልን?" አሉ። መንግስቱ ከባድ ጥያቄ እንደሆነ ያውቁታል። "አባላቱን አነጋግራ የሚሉትን እነግራችኋለሁ" ብለው መለሱ።

"በደርግ ስብሰባ ላይ ይህ ነገር ቢነሳ አቧራው እንደሚጨስ አውቃለሁ" በማለት የዚያን ጊዜውን ሁኔታ የሚተርኩት መንግስቱ፤ ጉዳዩ ስብሰባ ላይ ሲቀርብ ከአባላቱ የተሰነዘሩትን ልዩ ልዩ ሀሳቦችንም ጨምረው ገልፀዋል። አንዱ "ንጉሡን እንደልዩ ፍጡር ከማየት እምነት አልወጣችሁም እንዴ? ሲል ሌላው እሳቸውን ማየት ያለብን እንደተራ ሰው ነው! በየቀኑ ስንቱ ወታደር ይሞት የለ እንዴ? ይላል። በ83 ዓመት መሞት እድለኝነት ነው ያለም አለ። ... አንዱ ተነስቶ እንዲህ አለ አሉ።

"ለመሆኑ ለምንድነው ሰላሴ የሚቀበሩት? እሳቸው ከ አርበኛ አይደሉም፤ ሰላሴ የሚቀበሩት አርበኞች ብቻ ናቸው" (ምናልባት ጃንሆይ በማይጨው ጦርነት የጠላትን አየር ለመጣል አርሊኮን ተኳሽ ሆነው መሞታቸውን አያውቅ ይሆናል።) ብቻ ብዙ ሀሳቦች ተነስተው ተጥለው ንጉሡን በኤፌሲላዊ መንገድ መቅበር ለፖለቲካቸው ስጋት መሆኑን ደምድመዋል።

መንግስቱ በትዝታቸው እንዲህ ይላሉ "አይ እንግዲህ ... አልኩና ፓትሪያርኩን፤ ይቅርታ ያድርጉልኝ፤ ነገሩ እናንተ እንደምታሰቡት አልሆነም። መልኩን ለውጦ እንዲያውም ሌላ ነገር ነው ያስከተለው። ንጉሡ አርበኛ አይደሉም፤ እዚያ አያርፉም። ፍትሐት ሰላሴት ደግሞ ጳጳሱ ቢሆኑ ስንቱ ወታደር በየቀኑ ሲረገፍ ምነው ለእነሱ ፍትሐት ለማድረግ አልጠየቁም? የሚል ነገር ሁሉ ተነስቷል። ከእርስዎ የምደብቀው ነገር የለም። ያለው ስሜት ፍፁም እንደምታሰቡት አይደለም። አንድ የፖለቲካ ችግር የሚያስከትል ስለሆነ ይቅርታ አድርጉልኝ፤ ምንም ማድረግ አልችልም አልኳቸውና ተሰናብተው ሄዱ።"

የት ይረፉ ሆነ ጥያቄው ብለው መንግስቱ ገለጻቸውን ይቀጥላሉ። "ባዕታ ተባለ። ባዕታ ገብተው ሲያበቁ ምንም አይነት ከበር፤ ጡሩንባና ጋጋታ ሳይኖር ይረፉ ተባለ። ይህን ትዕዛዝ ለእስር ቤቱ ኮሚቴ አስተላለፍኩ። በዚህ አከተመ" ብለው ሲያቆሙ ጋዜጠኛ ገነት አየለ "ታዲያ ትዕዛዙ መፈፀሙን አረጋግጠዋል?" ስትል ትጠይቃለች። መንግስቱ "አይ ትዕዛዜ ፍንክች የማይል ነገር ነው። ይፈፀማል። አይፈፀምም ብዬ ጥርጣሬ የለኝም። ሰውየው አርፈዋል። መሠረታዊው የቁሶች ጥያቄ መልስ አግኝቷል። እኔ በጣም የሚያጣድፍና ጊዜ የማይሰጥ ስራ አለብኝ። ችግር አለ። ወደዚያ ዞሬያለሁ" ብለው ነው ያስተባበሉት። ገነት እስከመጨረሻው ብትሞግታቸውም በዚህ አቋም ድርቅ እንዳሉ ነው የቀጠሉት።

በእርግጥ ግን መንግስቱ ምንም አጣጣፊ ስራ ቢኖርባቸው የዚህን ጉዳይ ፈፈላፀም በዓይኖቸው ብሌን አይተው ሳያረጋግጡና አፈፀፀሙንም መጨረሻው ድረስ ሳያስገዙ "ትዕዛዜ መፈፀሙ ስለማይቀር..." ብለው የሚተውት ጉዳይ ነው? "አዝዣለሁ፤ ባዘዝኩት መሠረትም ተፈፀሟል" ብለው አፈፀፀሙን ሳያዩ ፊታቸውን ወደሌላ ስራ ያዞራሉ ብሎ ማሰብ ትልቅ የሞህነት መሆኑን መግለፅ ሳያስፈልግ ማንም በቀላሉ የሚረዳው ይሆናል። ከዚህ አንጻር ነው ተከታዩ የቀብር ስርዓት እውነትነቱ ታምኖበት የተደመደመውና የመንግስቱ ገለጻ ፋርሽ መሆኑ የታወቀው።

ቀደም ሲል ያሟጧቸውን ሁኔታ የገለፁት የቤተ-መንግስቱ የልዩ ጦር አዛዥ መቶ አለቃ ወንድሙ አበበ ለ"ምስክርነት" መጽሐፍ ፀሐፊ ከተገደሉ በኋላ ስለተከተለው ነገር ሲያብራሩ፤ "በዚያን ወቅት ቤተ-

መንግስቱ ጊቢ ውስጥ የተቀራረቡ፤ ግን የተለያዩ ጥልቅ ጉድጓዶች ጠሩ መቆፈሩን አስታውሰዋል። ምሽግ ለማድረግ እንዳይባል አጭር ነው፤ የውሃ ማጠራቀሚያ እንዳይባል ደግሞ ሞላላ ነው። ጥልቅ የሆኑ አራት ወይም አምስት ጉድጓዶች ተቆፍረው ውለው ሳያድሩ ደግሞ በስሚንቶ ተለስነው ተዘጉ። በማለት የጉድጓዶቹን አቆፋፈርና መዘጋት ይገልጻሉ። ከላይ የተገለጸውን ሀሳብ ሻምበል መንግስቱ ገመቹ እውነት መሆኑን አረጋግጠዋል” (ሻምበል መንግስቱ ገመቹ ከፍተኛ የደርግ ባለሥልጣንና የመንግስቱ ቁጥር እንደ ታማኝ መሆናቸው ይታወቃል)

ፀሐፊው ሲቀጥሉም፤ በተለይ የታላቁ ቤተ-መንግስት የጥገና ክፍል ኃላፊ ነበርኩ፤ ጉድጓዶችንም ያስቆፈርኩ እኔ ነኝ የሚሉት መሐንዲስ ጥላሁን ኪዳኔ፤ “ግርማዊ ቀዳማዊ ኃይለስላሴ እንደሞቱ አውቃለሁ። የሞቱት ነሐሴ 20 ቀን 1967 ዓ.ም ነበር። በነሐሴ 21 ቀን ከጠዋቱ 2:30 ሰዓት በመርዕድ ንጉሴ ተጠርቶ የከፈን ጨርቅና የሬሃ ሳጥን እንዳቀርብ ተጠይቄ... ሰጥቻለሁ። በ7 ሠዓት ላይ ሦስት ጉድጓዶች 3 በ 3 ሜትር አስቆፈርኩ። አራተኛ ጉድጓድም ተቆፍሯል። በታው በኋላ የፕሬዝዳንቱ ቢሮ ተሰራበት። አራት ጉድጓድ መቆፈሩ እኛ እንዳናውቅ መሰለኝ። ጉድጓዶቹን በዳንኤል አስፋው ትዕዛዝ በኮንክሪት ዘጋጃቸው፤ በአጭር ጊዜም በጉድጓዶቹ ላይ ቤት ተሰራ።

ኢህአዴግ ሲገባ ኮሎኔል ስለሺ መኩሪያ ቦታውን ካሳዩ በኋላ ስምንት ሜትር ተቆፍሮ 3 በ 3 ሜትር ቱቦ ተገኘ፤ በኮሎኔል መሪነት እንደገና ወደ ውስጥ 3 ሜትር ሲቆፈር የንጉሠ እፅም ተገኘና በሙሉ ወጣ። በማለት ሰኔ 4 ቀን 1988 ዓ.ም ለዋለው የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት አንደኛ ወንጀል ችሎት ቀርበው የምስክርነት ቃላቸውን ሰጥተዋል። (የምስክርነት ቃል ያገኘሁት ሻለቃ መላኩ ተፈሪ ከማስታወሻ ደብተራቸው ዓለም በቃኝ ውስጥ ጽፈው ሰጥተውኝ ነው) ይላሉ ፀሐፊው። (ምስክርነት ገፅ 71)

ከመንግስቱ ቢሮ አጥንት ተቆፍሮ ሲወጣ በቴሌቪዥን የታየ ቢሆንም፤ ባዕታ ነው የተቀበሩት የሚሉት መንግስቱ፤ ይህ ተራ የኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ነው ባይ ናቸው። የጃንሆይ ፍፃሜ ያየነውን አይነት ሆኖ አለፈ። አፅማቸውም ከጊዜ በኋላ ከዚያ ወጥቶ ስላሴ ቤተ-ክርስቲያን እንዲያርፍ ተደረገ።

በትራስ ታፍነው ሊገደሉ የሰአታት እድሜ ቀርቷቸው በነበረ ጊዜ ጃንሆይ “እውነት ግን በድለንሻል? እውነት አልደከምንልሽም?” በማለት ተንበርክከው የጠየቁት ሰዎችን አልነበረም፤ ኢትዮጵያን እንጂ። ኢትዮጵያ ምን መለሰች ብሎ መጠየቅ ሳይገባ ሰራቸው ራሱ መልስ እየሰጠ ይገኛል።

በጃንሆይ ፓርላማ እየተሰበሰቡበት፤ በጃንሆይ ቴአትር ቤት እየተዘናናን፤ በጃንሆይን ስታዲየም እየተጫወትን፤ በጃንሆይ ዘመን የፍትሐብሔር ሕግ እየተሳኘን፤ በጃንሆይ... ብዙ ነገር እየተጠቀምን መሆናችን ማሰቡ ብቻ መልስ ይሆናል ለማለት ነው።

የቢቀመናብርቱ ዘመን

መስከረም 2 ቀን 1967 ዓ.ም አብዮቱ ከፈነዳ በኋላ ኢትዮጵያ በቢቀመናብርቱ ተመርታለች። በመጀመሪያ ጄኔራል አማን ሚካኤል አንድም ለሁለት ወራት ሲቀመንበር ሆነው ቆይተው በመንግስቱ ትዕዛዝ ከተገደሉ በኋላ ቀጥሎ ብርጋዴል ጄኔራል ተፈሪ በንቲ ለሁለት ዓመታት ያህል የቢቀመንበርነቱ ቦታ ተሰጥቷቸው መርተዋል። እሳቸውንም ደርግ ገደለና ተተኪው ሻለቃ መንግስቱ ሆኑ። እነዚህ ሁለት ጄኔራሎች በጠሩ ዘንድ ተቀባይነት ለማስገኘት ሲባል በሽፋንነት ከፊት እንዲቀድሙ የተደረጉ ይሁኑ እንጂ፤ ከበስተጀርባ መንግስቱ ነበሩ የደርግ መሪ። ጄኔራሎቹ የደርግ አባላት አልነበሩም። የቀሩት የደርግ መሰራች ሻለቃ አጥናፋም ተፈሪ ባንቲ በተገደሉ ማግስት ተወግደው መንጌ ብቸኛው ሲቀመንበር ሆነው ዘልቀዋል።

ደርግ ንጉሣዊ አገዛዙን አስወግዶ፤ “የጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር” ብሎ ራሱን ሰየመ። የመጀመሪያ ስራውም አዲሱን ሕገ-መንግስት ማገድ፤ ፓርላማውን መበተንና ማናቸውንም አይነት ሠላማዊ ሰልፍና የሰራ ማቆም አድማን መከልከል ነበር። “ኢትዮጵያ ትቅደም” የሚለውን መርህ መቃወም የዘመኑ ቁጥር አንድ ወንጀል ሆነ።

የጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ መቋቋም ወዲያው ነበር ተቃውሞ የገጠመው። በዋናነት የተማሪዎች ቡድን፤ ቀጥሎ “ፎረም” በመባል የሚታወቀው ግራ ዘመም የሆነው የዩኒቨርሲቲ መምህራን ቡድን፤ እንዲሁም የኢትዮጵያ ሠራተኞች ማኅበራት ኮንፌዴሬሽን ሲሆኑ፤ እነዚህም “ዲሞክራሲያ” እና “የሠፊው ህዝብ ድምፅ” በተባሉ መጽሔቶች ዙሪያ ተሰባስበው የግራ ክንፍ ድርጅቶች ሆነው ተቃወሙ። ከወታደሩ በኩል ደግሞ የክቡር ዘበኛና የወታደር የበረራ ክፍል (አርሚ አቪየሽን) እንዲሁም የመሐንዲስ ክፍል ተቃዋሚ ሆነው ቀረቡ። የተቃውሞ መነሻቸውም “የጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት ነው መቋቋም ያለበት” የሚል ነው። ይህንንም ቀደም ካለው የደርግ ምስረታ ጊዜ ጀምሮ በተለይ የመምህራን ቡድን ለደርግ ያቀርቡት የነበረ ሀሳብ ነው። ያን ጊዜ “ህዝባዊ መንግስት ይቋቋም” ሲሉ ቢቆዩም፤ አሁን ከባድ እንደሚሆን ስለተረዱ፤ “ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት” በሚል አሻሻሉት።

ሆኖም የዚህ መፈክር ደጋፊዎች አቋማቸው አንድ ይሁን እንጂ በአመሠራረቱ ላይ የሚያቀርቡት አጀንዳ የተለያየ ነበር። ከፊሉ “ከሰራተኞች፤ ከተማሪዎች፤ ከመምህራንና ገበሬዎች የሚውጣጣ መንግስት ይሁን” ሲሉ፤ የቀሩት “የየካቲቱ ህዝባዊ ንቅናቄ ባፈራቸው ኮሚቴዎችና ድርጅቶች ላይ ይመሰረት” ይላሉ። ይህ የ“ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት”

መፈክር አተገባበር ጉዳይም በዴሞክራሲያ እና የሰፊው ህዝብ ድምፅ በተሰኙ የፕሬስ ውጤቶች ዙሪያ የተደራጁትን “የኢትዮጵያ ህዝብ አብዮታዊ ፓርቲ” (ኢሕአፓ)ን እና “የመላ ኢትዮጵያ ሶሻሊስት ንቅናቄ” (መኢሶን)ን ወደፊት የምናያቸውን የእርስ በርስ የሰልጣን ፍልጫ ሊፈጠር ችሏል።

በአብዮቱ ወቅት በአገር ቤት የ“ሰፊው ህዝብ ድምፅ” ላይ በቀረበ ትንቢታዊ ትንታኔ “ወታደራዊ መንግስት ምን ቅን ልቦና ቢኖረው አገሪቱን በአንድ አንገብን መሪ መዳፍ ስር ይጥላታል” የሚል አቋም የያዘ ጽሁፍ ቢሰነዘርም፤ ይህ የመኢሶን አቋም ከአገር ውጪ ካለው የመኢሶን አመራር ጋር የሚጣጣም አልሆነም። ምክንያቱም ሰፊውን ህዝብ ለማደራጀት ጊዜ ስለሚያስፈልገው ሰልጣኑ በወታደሩ እጅ እንዲቆይለት የውጭ አገሩ ቡድን ይፈልግ ስለነበር ነው። ከዚህም በላይ ኢህአፓ በብዙሃን ድርጅቶች በመምህራን፣ በተማሪዎችና በሠራተኛው ዘንድ ቀድሞ መሰረፅ ችሏልና የሚቋቋመውን ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት እረከባለሁ ብሎ ያሰብ ስለነበርና መኢሶን ገና ይቀረው ስለነበር፤ ወታደሩን ጊዜ መግዣ ሊያደርግ ሽቶታል።

የመኢሶን የውጭ ቡድን አገር ቤት ከገባ በኋላም ከኢህአፓ ጋር ቢፍካከር ውጤት አልባ እንደሚሆን ስለተረዳው ያን የጋራ መፈክር ጥሎ፣ የአገርቤቱን አጋሩንም አስጥሎ ከደርግ ጋር ተንጠላጥሎ /ተለጥፎ/ ስልጣን መያዙን መርጧል።

የኢህአፓና የመኢሶን የጠፈ ክርክር ማርክሳዊ ጭብጥነቱ አንድ ስለሆነ ፉክክሩ “ለርዕዮቱ እኔ ታማኝ ነኝ” ሲል አንዱ፤ ሌላው “እኔ የበለጠ ታማኝ ነኝ” የሚል እንጂ የርዕዮት ልዩነት የላቸውም። ከዚህ አንጻር ፉክክሩ የሰልጣንና የሰልጣን ብቻ ተብሎ ይደመደማል። ደርግ ግን እንኳን ሰልጣን አሰረክቦ ወደ ካምፕ ለመመለስ ለማጋራት እንኳ የፈለገ አይመስልም።

እርግጥ ነው ደርግ ስደት ላይ ያሉትን ቀደምት የአመፅ አንቀሳቃሽ የነበሩ ምሁራንንና ማኅበራቱን ከአውሮፓም፣ ከአሜሪካም ... ለሁሉም ጥሪ አቅርቧል። ነገር ግን ምሁራኑን አስቀድሞ ሲጋብዝ ሰልጣን ለመልቀቅ ሳይሆን ያሰብ የነበረው፤ በምን መልኩ ተጠቅሟቸው ነው ሰልጣኑን የማጠናከርባቸው? በሚል ዓላማ መሆኑ ዘግይቶ ገሀድ የወጣ ሀቅ ሆኗል።

ደርግ ጃንሆይን ከሰልጣን ከማውረዱ በፊት በምን መልኩ እናውርዳቸው? የሚለውን አጀንዳ ተወያይቶ ውሳኔ ካሳለፈ በኋላ፤ ቀጣይ ውይይቱ ጃንሆይ ከወረዱ በኋላ ምን ዓይነት መንግስት ይተካ? የሚለው ነበርና በዚህ አጀንዳ የከረረ ክርክር ተደርጓል። ይህን ጥያቄ የሚመለከቱ

ሀሳቦችንም ከተለያዩ የሀብረተሰብ ክፍሎች በቡድንም በግለሰብ ደረጃም እየቀረቡለት ሲሰበሰብ ቆይቷል።

በደርግ ስብሰባ ከተነሱ ነጥቦች ውስጥ አንዱ “አፍሪካ ውስጥ የተቋቋሙትን ወታደራዊ መንግስቶች ምሳሌ በማድረግ ህዝቡን አስተባብረን አገራችንን መምራት ያቅተናል እንዴ? ስለዚህ ንጉሠ በንጉሥ እንዲተካ ይሁንና ጊዜያዊ ወታደራዊ መንግስት ተቋቋም፤ እኛ በሠራዊቱ የተወከልነው አባላትም ሳንለያይ ለተወሰነ ጊዜ መሪነቱን ይዘን እንቆይ። በህዝብ የተወከለ መንግስት ሲደራጅ አሰረክብን ወደየጦር ክፍላችን እንመለስ” የሚለው ከደርግ አባላት የተሰነዘረው ሲሆን፤ በሌላ በኩል ደግሞ ልጅ ሚካኤል እምሩ የመሩት የባለሙያ ቡድን አጥንቶ ያቀረበው እንደሆነ የሚነገርለት የሰለጠነ ሀሳብ ነበር። ይህን ሀሳብ ከቀናት በፊት የአስተባባሪው ኮሚቴ ሊቀመንበር እንዲሆኑ የተሾሙት ጄኔራል አማን አቀረቡት። “ከአስተባባሪው ኮሚቴ ውስጥ በድምፅ ብልጫ የሚመረጡ 10 እውቀትና ችሎታ ያላቸው መኮንኖችና 10 ከሲቪል፣ ከታዋቂ ሰዎች ተመርጠው የሁለቱ ጥምር ቡድን መንግስት ኢትዮጵያን ያስተዳድሩ” አሉ ጄኔራል አማን።

ይህ ማለት የደርግ አባላት ተበተኑ ማለት መሆኑ ነው። ይህን ሀሳብ ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም በጽኑ ተቃዋሚነት። “የደርግ አባላትን በትና ወደ ጦር ክፍላቸው መላክ ሠራዊቱን ለሌላ አመፅ ማነሳሳት ይሆናል፤ መቋቋም ያለበት ጊዜያዊ ወታደራዊ መንግስት ነው። በሽግግር ወቅት ወታደሩ ስልጣን ለብቻው መያዝ አለበት። ሲቪሎችን ማካፈል ተገቢ አይደለም” ሲሉ፤ ጠቅላላው የደርግ አባላት የመንግስቱን ሀሳብ ደግፈው አጨበጧቸው።

ጄኔራል አማን “ሲቪልና ወታደር” ሲሉ ከወታደሩ ቀዳሚ ተመራጭ እንደሚሆኑ ያውቁታል። ሻለቃ መንግስቱ ከ10 ተመራጮች አንዱ ሊሆኑ እንደሚችሉ ባያጠራጥርም፤ ወደፊት ስልጣንን ለብቻቸው የመያዝ ሀልግቸው ግን ይጨናጎላል። ምናልባትም እውቀት፣ ችሎታና ትምህርት ካላቸው ተመራጮች ጋር ተካተው ሲመዘኑ አንዲት ዝቅ ያለች ቦታ ብቻ ሊያገኙ እንደሚችሉ እሱዋውም ቀጣይነት ሳይኖራት እንደሚችል መገመት አይከብዳቸውም።

ሌላው የበታች ሹማምንት የደርግ አባል ማ የመንግስቱን አቋም ካልደገፈ ምንም አይነት ቦታ አይኖረውም። ይህ ስለሆነ የአማን የ“ይበተኑ” አቋም በቀላሉ ተሸነፈ፤ የመንግስቱ የ“አይበተኑም” አቋም በቀላሉ አሸነፈ።

ሻለቃ መንግስቱ ያለእነዚያ ዝቅተኛ ሹማምንት ኃይል፤ ዝቅተኛ ሹማምንቱ ያለሻለቃ መንግስቱ አቋም ህልውና አይኖራቸውም። ስለዚህ ላለላይና ታህታይ መዋቅሩ እስከመጨረሻው ተሳብረው ከመቀጠል ውጪ

ሌላ ምርጫ አልነበራቸውም። ከዚህ በኋላ ጄኔራል አማን ለደርግ፣ ደርግ ለአማን ጥሩ ምልክታት እንዳይኖራቸው ሆነ። ነገር ግን ለጊዜውም ቢሆን ልዩነታቸውን ወብት አድርገው መቀጠል ነበረባቸውና ቀጥለዋል።

በዚህ መሠረት “የጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ” መመስረቱን በአዋጅ ቁጥር 1 1967 ዓ.ም ደንግገው ስራቸውን ቀጥለዋል።

በሻለቃ መንግስቱ አስተባባሪነትም በቀጥታ በደርግ የሚታዘዝ ልዩ ጦር አዘጋጅተዋል። ከነበሩት አባላት በተጨማሪም ሌሎች ከየጦር ክፍሉ የተውጣጡ በመቶዎች የሚቆጠሩ ንዑስ የደርግ አባላት ተደራጅተው አጋር ሆነዋል። በውስጥና በውጭ ያሉ ምሁራን በቃላት ጦርነት ሲጠነቅቁ፣ “የበላይነት ላለው ለእኛ ቡድን ስልጣን ይገባል” እያሉ ሲሸልሉ ደርግ ራሱን አደላድሎ፣ የምሁራኑን ሀሳብ ለራሱ በሚመቸው መንገድ እየተረጎመና ስልጣን የሚሰጥ መስሎ እያማለለ ጥቂት ምሁራንን አስጠግቶ እየተጠቀመባቸው ቀጠለ። ፍርፋሪ ስልጣን ለመቃረም የነበረው የምሁራን ሽኩቻ ከፍተኛ ነበር። ለደርግም በእጅጉ ጠቅሞታል። ደርግ ከህቡዕ ቡድኖች የሚሰነዘረውን የስልጣን ጥያቄ ሲቻል በዘደ፣ ካልሆነም በኃይል ለማስወገድ ተዘጋጅቷል።

ውክልናው በህዝቡ ዘንድ እውቅና እንዲኖረውም መንግስታዊና ሃይማኖታዊ ተቋሞችን፣ ህዝባዊና የሙያ ድርጅቶችን የሚወክሉ አባላት የሚገኙበት ብሔራዊ የመንከርት ሸንጎ ለይምሰል ሰየመ። የይምሰል መሆኑን ተረድተው ለተቃውሞ የሚነሱትን መደምሰስ መፍትሄ አደረገው። ሲጀምርም የተቃዋሚ ድርጅቶች መሪዎችን አሰረ። ወዘአደሩ የመሪዎቹን መታሰር ተቃውሞ ሲነሳ በኃይል በተናቸው። የደርግን ተደላድሎ ስልጣን መያዝ የተቃወሙት ሲቪሎች ብቻ አልነበሩም። ወደ ሠራዊቱም ተዛምቷል። ክቡር ዘበኛና የእርሚ አቪየሽን ደርግን ተቃውመዋል። እነዚህ ክፍሎችም መሪዎቻቸውን በደርግ ተፅዕኖ አሳልፈው ሊሰጡ ተገደዋል። የመሐንዲስ ክፍሉ ግን በተቃውሞው ስለገፋና እጅ አልሰጥም በማለቱ መስከረም 27 ቀን በሻለቃ መንግስቱ ብቻ ታማኝ እንዲሆን ተደርጎ የተዋቀረውና በእሳቸው ትዕዛዝ ብቻ የሚመራው ወታደር ካምፑን ሰብሮ ገብቶ በከፊተው ጥቃት 5 የመሐንዲስ ጦር አባላት ተገድለው፣ በርካቶች ቆሰለው፣ የቀሩት እንዲታሰሩ ተደረገ። ደርግ ራሱን የአብዮቱ ጠበቂና ብቸኛ አለኝታ አድርጎ ወስዶታልና በዚህ ጉዳይ የወጣበትን ክፍሉን እንኳ እንደማይምር አረጋገጠ። አብዮቱ በደም ተጀመረ።

በደርግ ውስጥ ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም በአንደበተ ርቱዕነታቸው ተወዳጅ ሆነው ቀጥለዋል። በተለይ የበታች ሹማምንቱ ከደርግ አባልነት ቀስ በቀስ ወደ መንግስቱ አሸክርነት ተለውጠዋል ቢባል አልተጋነነም።

መንግስቱ ሊለጠፉ ከፈለጉት ምሁራንና ከሰላዎቸው ከደጃዝማቼ የሚጎርፉትን ሀሳቦች ለደርግ እያቀረቡ በእጅ ብልጫ ያስወስናል። መወደድና መከበር ያልቻሉት በጄኔራል አማን ብቻ ነበር ማለት ይቻላል። ውሎ አድርገው በአማንና በመንግስቱ መካከል በሀሳብ አለመጣጣም መሸከር ተከሰተ።

የኤርትራ ግዛት ተወላጅ ጄኔራል አማን ሚካኤል አንደም በራሳቸው የሚተማመኑ፣ የጦር ጀግና፣ ኩሩና አስተዋይ መሆናቸው ይነገርላቸዋል። በኢጣሊያ ወረራ ጊዜ በስደት ሱዳን የነበሩና፣ ንጉሠ ከስደት ሲመለሱና በሱዳን በኩል አድርገው ከእንግሊዝ ጦር ጋር እየተዋጉ ሲመጡ አማን ተሳታፊ ነበሩ። ከነፃነት በኋላ ከኢትዮጵያ መከላከያ ሠራዊት ጋር ተቀላቅለው አገራቸውን ሲያገለግሉ የቆዩና እስከ ከፍተኛው ሌቴናል ጄኔራልነት የደረሱ ናቸው። “አሸዋ ልብሱ፣ ኮዳ ትራሱ” እየተባሉ በጠሩ ዘንድ ከፍተኛ አድናቆትና ተወዳጅነት ያተረፉ ከመሆናቸውም በላይ፣ ከፍተኛ ወታደራዊ ትምህርቶችን በምዕራቡ ዓለም የተከታተሉ ናቸው። በአሜሪካና በሌሎች አገሮች በወታደራዊ አታሼነት ተመድበው ሰርተዋል። ኮሪያ ለዘመተው ለአንደኛው ቃኘው ሻለቃ አዛዥ ሆነው ዘምተዋል። በአገር ውስጥም በተለያዩ የምድር ጦር ክፍሎች እየተመደቡ በአዛዥነት አገልግለዋል። አሁን በደርጉ ዘመን ደግሞ የመከላከያ ሚኒስቴርና ጠቅላይ ኤታማኅር ሹም ሆነው የደርግን የሊቀመንበርነት ስልጣንም ይዘዋል።

በጥቅምት ወር 1967 ዓ.ም ወደ ኤርትራ ለጉብኝት እንዲሄዱ ተደረገ። የኤርትራ ሁኔታ የወቅቱ አሳሳቢ ጉዳይ ነበር። የሻዕቢያና የጀብሃ እንቅስቃሴ የኢትዮጵያ ስጋት የሆነው ከጃንሆይ ዘመን ጀምሮ ነበርና ከአብዮቱ በኋላ የሠላም ጥረት ማድረግ /መሞከሩ/ ተገቢ ነበር። የጄኔራል አማን የጉብኝት ዓላማም በዋናነት በግዛቱ ያሉትን የኢትዮጵያ ሠራዊቶች ከተራ ወታደር እስከ አዛዥ በቡድንና በግል ማነጋገርና መገምገም፣ የየግዛቱን ሲቪል ህብረተሰብ ማነጋገር፣ ከአገር ሽማግሌዎች ጋር የኤርትራን ችግር እንዴት መፍታት እንደሚገባ ለመወያየት የታቀደ ሲሆን፣ የአማን የትውልድ አገር መሆኑ ደግሞ ለእቅዱ ስኬታማነት ሚና ይኖረዋል ተብሎ ነው። እንደተባለውም የኤርትራ ህዝብ በሳባ ስታዲየም ተሰብስቦ የጋለ አቀባበል አድርጎላቸዋል።

በእቅዳቸው መሠረትም የአገር ሽማግሌዎችን እየሰበሰቡ የእርስ በርስ ጦርነቱ ቆሞ ሰላም መውረድ እንዳለበት፣ወላጆችም ልጆቻቸውን ወደ ሠላም የሚመራ ምክር እንዲለግሱ፣ የስልጣን ሱሰኞች የጫሩት እሣት ባፋጣኝ መጥፋት እንዳለበት ገልፀዋል። ሠራዊታቸውንም አበረታተው ስለሠላም ሰብከዋል። የመጨረሻ ጉብኝታቸውን በደመቀው ስታዲየም ሲያደርጉም የተሰብሰቧውን ህዝብ ልብ የነካ ንግግር እንዲህ በማለት

አሰሙ። “በትግርኛ፣ በአማርኛ፣ በዓረብኛ ሠላም ይገጥሟል። እኔ የሠላም ምልክት ነኝ፤ ለሠላም የቆምኩ ነኝ፤ አማን ማለት ሠላም ማለት ነው። ጥቂት እኩራፊ ታጣቂ ቡድኖች የኢትዮጵያን የወደፊት ዕጣ መወሰን አይችሉም፤ የኤርትራና የኢትዮጵያ አንድነት ዘላለማዊ ነው...”

ከጉብኝቱ መልስ የደርግ አባላትን ሰብሰበው የጉብኝታቸውን ሁኔታ ካሰረዱ በኋላ ውይይት ተደረገ። አማን የኤርትራ ህዝብ ሠላም እንደሚፈልግና፣ ሠላም ማውረድ እንደሚቻልም ጠቅሰው “መንግስት መከተል ያለበት ሰጥቶ የመቀበልን መርህ ነው” የሚል ድምዳሜ አከሉበት። ይህንንም ሲሉ የኤርትራ አማፅያንን ትጥቅ ለማስፈታት ቢያንስ የፌዴሬሽን ጥያቄ ማንሳታቸው አይቀርምና ምላሽ ለመስጠት መዘጋጀት ከእኛ ይጠበቃል ለማለት ነው።

የአማን ገለፃ በቀና ትርጓሜ ቢመረመር የኤርትራ አማፅያን ለዓመታት ሲታገሉለት የቆዩት ዓላማ የመገንጠል ጉዳይ ስለሆነ ያለምንም ድርድር ትጥቅ ፍቱ ቢባሉ ምንን መሠረት አድርገው ትጥቅ ይፈታሉ? የንጉሠ መውደቅ አለመውደቅ የአማፅያን መሠረታዊ ጥያቄ አይደለም። ስለዚህ የኢትዮጵያ የመጨረሻው መደራደሪያ ከመገንጠል የተሻለውንና የማይከፋውን ፌዴሬሽን መስጠት ይሆናል። ስለ ሠላም መደራደር ካስፈለገ ምርጫው ያ ብቻ ነበር። ከዚህ ውጪ ከሆነ ደግሞ አማን የሄዱት ወይም የሚሄዱት ለማስፈራራት ብቻ መሆን ነበረበት። “እጅ ብትሰጡ ሰጡ፤ ያለዚያ ወጥላችሁ” ብሎ ለመመለስ እንደማለት። ምክንያቱም ለዓመታት የተደራጁና ለእኩይ ዓላማቸው መፈፀም ብዙ ደም ያፈሰሱ ተገንጣዮች በባዶ ሜዳ ሠላማዊ ድርድር የሚያደርጉበት መነሻ አይኖርምና። ከዚህ አንፃር የጄኔራሉ ሀላብ ሠላም እንዲወርድ እስከተፈለገ ድረስ አንድ ነገር መደረግ አለበት የሚል ስለሆነ ተገቢነቱ አያጠያይቅም። ስለሆነም ሊያስጠረጥራቸው ባልቻለ ነበር። ሆኖም

የአማን ገለፃ በቀና ትርጓሜ ቢመረመር የኤርትራ አማፅያን ለዓመታት ሲታገሉለት የቆዩት ዓላማ የመገንጠል ጉዳይ ስለሆነ ያለምንም ድርድር ትጥቅ ፍቱ ቢባሉ ምንን መሠረት አድርገው ትጥቅ ይፈታሉ? የንጉሠ መውደቅ አለመውደቅ የአማፅያን መሠረታዊ ጥያቄ አይደለም። ስለዚህ የኢትዮጵያ የመጨረሻው መደራደሪያ ከመገንጠል የተሻለውንና የማይከፋውን ፌዴሬሽን መስጠት ይሆናል። ስለ ሠላም መደራደር ካስፈለገ ምርጫው ያ ብቻ ነበር። ከዚህ ውጪ ከሆነ ደግሞ አማን የሄዱት ወይም የሚሄዱት ለማስፈራራት ብቻ መሆን ነበረበት። “እጅ ብትሰጡ ሰጡ፤ ያለዚያ ወጥላችሁ” ብሎ ለመመለስ እንደማለት። ምክንያቱም ለዓመታት የተደራጁና ለእኩይ ዓላማቸው መፈፀም ብዙ ደም ያፈሰሱ ተገንጣዮች በባዶ ሜዳ ሠላማዊ ድርድር የሚያደርጉበት መነሻ አይኖርምና። ከዚህ አንፃር የጄኔራሉ ሀላብ ሠላም እንዲወርድ እስከተፈለገ ድረስ አንድ ነገር መደረግ አለበት የሚል ስለሆነ ተገቢነቱ አያጠያይቅም። ስለሆነም ሊያስጠረጥራቸው ባልቻለ ነበር። ሆኖም

ምክትል ሊቀመንበሩ ሻላቃ መንግስቱ ሌላ ትርጉም ከመስጠት ወደ ኋላ አላሉም። በዚህ መሀል ኮሎኔል ተስፋዬ ወልደሰላሴ “በአስቸኳይ ጦር ካልተላከ ኤርትራ አለቀላት” አለ።

ወዲያው የሰላም ድርድሩ ቀርቶ ጦር ይላክ? አይላክ? የሚለው ሌላ አጀንዳ ሆነ። አሁንም ሊቀመናብርቱ ተፋጠጡ። አማን “ጦር አይላክ፤ ሠላማዊ መንገድ እናስቀድም” ሲሉ መንግስቱ “መላክ አለበት” አሉ። አሁንም በእጅ ብልጫ አማን ተሸነፉ። ቀጣዩ አጀንዳ “የትኛው ጦር ይላክ?” የሚለው ሆነ። አማን “ጅጅጋ ያለው ታንክኛ ጦር ይላክ” ሲሉ መንግስቱ “የአንደኛው ክፍለ ጦር አካል የሆነው አዲስ አበባ ያለው 6ኛ ብርጌድ ነው መላክ ያለበት” አሉ።

በዚህ ጊዜ ሻምበል እንዳለ ተሰማ (በኋላ ሻለቃ) የተባሉት አባል “የታንክኛ ጦር ለሽምቅ ውጊያና ላሰቸጋሪ መልካዓ ምድር እንዴት ይጠቅማል? ሰማሊያ ልትወረን እየተዘጋጀች መሆኑ እየታወቀ ያን ጦር ከጅጅጋ ማንሳቱ ተገቢ አይመስልም። እንደገና ወታደር የሆነ፣ የአገር ፍቅርና ተቆርቋሪነት ያለው፣ የኤርትራንም መሬት ወጣገባነት የሚያውቅ ሰው ታንክኛ ጦር ይላክ የሚል አይመስለኝም...” የሚል ውስጠ ወይራ ንግግራቸውን አሰሙ። በአባላቱ ውስጥ ተጭሮ የነበረው የጥርጣሬ እሣት ላይ ቤንዚን አርከፈከፉ ማለት ነው። ጄኔራል አማን በዚህ ንግግር ትዕግስታቸው አለቀ፣ ተቆጡ “እኔ የማደርገውን አውቃለሁ ብዬ አምናለሁ፤ ለ20 ዓመታት ጄኔራል ነኝ፤ የ30 ዓመት ልምድ ያዳበርኩ ጄኔራል መኮንን ነኝ። ከዚህ ከተሰበሰባችሁት ከማናችሁም ይበልጥ ለኢትዮጵያ መስዋዕትነት ከፍተኛ መሆኑ። ኢትዮጵያዊነቱን ማንም እንዲጠይቀው አልፈቅድም!” ማለታቸውን የሰብሰባው ተካፋይ የነበሩ አባላት በምስክርነት ቃላቸው ገልፀዋል። ይህን ካሉ በኋላ በንዴት ጠረጴዛውን በቡጢ ነርተው “በማሃይም ጫጫታ አገር አትመራም!” አሉና ሰብሰባውን ረገጠው ወጡ። ወደቤታቸው ሄደው ለተለያዩ አዛዥ መኮንኖች በሰልክ ይህ ደርግ የሚባል ቡድን ሊያሰራቸው እንዳልቻለና መበተን እንደሚገባው እየገለፁ እንዲተባበሯቸው መጠየቅ ጀመሩ። ከእነዚህ ውስጥም ለጄኔራል ግዛው በላይነህ የገለፁት ቃል የጃንሆይ ካቢኔ ይጠቀምበት በነበረው የረቀቅ የድምፅ መቆጣጠሪያ መሣሪያ በደህንነቱ ቢሮ ተጠልፎ የአማን ንግግር በደርጉ ሰብሰባ እንዲደመጥ ሆነ። ጄኔራሉ “... ግዛው አገራችን በማንም ዱቄት ሰፋሪና በእነዚህ ቂጣቸውን ባልጠረጉ ጨምላቆች ተመርታ ወደ ጥፋት መሄድ የለባትም፤ እንተም ሠራዊትህን አዘጋጅና ተነሳ፤ ይህ ሁሉ ውርደት ነው። እኔ የጄኔራሎችን ክብርና መብት ለማስጠበቅ ነው። አንዳንድ ጨቅላ ሻለቆችና ሃምሳ አለቆች...” ሲሉ ጄኔራል ግዛው “ይተው እንጂ ጌታዬ፤ እርሰዎን ከዚህ ታላቅ የመሪነት

በታ ያስቀመጡትክ እነዚህ ቁጣቸውን ያልጠረጉ ያሏቸው ናቸው..." የሚል መልስ ሰጡ።

አማን ዱቄት ሰፋሪ ያሉት መንግስቱ የመሣሪያ ግምጃ ቤት ኃላፊ ሆነው ይሰሩ ስለነበር ነው። አማን ጦሩን ለማንቀሳቀስና በደርግ ላይ እንዲነሳ ለማድረግ የጣሩት ጥረት ሁሉ አልተሳካም። ረፍደባቸዋል።

እንግዲህ በመጀመሪያ የአማን ፈጥኖ ተወዳጅነት ማግኘት በደርግ አልተወደደም። ሻለቃ መንግስቱን የከነከናቸው ይመስላል። ከዚያ "ደርግ ይበተን" ቀጥሎ "ሰጥቶ መቀበል" እንደገና "ጦር አይላክ" ከዚያም "ታንክኛ ይሂድ" ሲሉና፤ በመጨረሻም ተሳድበው ሲወጡ፤ በዚህም ላይ ኤርትራዊነታቸው ሲደረብና፤ በሳባ ስታዲየም "የኤርትራና የኢትዮጵያ አንድነት ዘላለማዊ ነው" በማለት ያደረጉት ንግግር እንደገና አገር ነጣጥለው ሁለት አድርገው ለየቅል ገለጿቸው የሚል ትርጉም ውስጥ ደርግ ሲገባ፤ በመጨረሻው መጨረሻም ሰብሰባውን ረገጠው ወጥተው ጦሩን ለመቀስቀስ ሲሰናዱ የጀኔራሉ ግብ ምን እንደነበር ለመገመት ቢቸግርም፤ ለደርግ በተለይም ለሻለቃ መንግስቱ ምን ማለት እንደሆነ ግን ግልፅ ነው። ያም ሆነ ይህ ደርግ አማን ላይ እርምጃ ለመውሰድ ከዚህ የበለጠ ምክንያት መጠበቅ ነበረበት ብሎ ማሰብ የደርግን ባህሪ በቅጡ ካለመረዳት የሚመነጭ ነው የሚሆነው። መንግስቱ የአማንን ጉዳይ እልባት ለመስጠት የሚያስችል መነሻም፤ ድጋፍም፤ ፈፃሚ አካልም አላቸው። ነገር ግን ከዚያ በፊት ነገሩ መልሶ ቅርፅ መያዝ ነበረበት።

የአማን ሰብሰባ ረገጠ መውጣት ለደርግ አሰደንጋጭ ዱብ ዕዳ ነበር። ስለዚህ ቤታቸው ገብተው ቁጭ ያሉትን ሊቀመንበር እንደምንም ተለማምጦ በሰራ ገበታቸው እንዲገኙ ማድረግ የግድ ነው። "ጀግና፣ ኮዳ ትራሱ" እያሉ ራሳቸው ደርጎች እያሞካሹ በቴሌቪዥን በሬዲዮ እያዘመሩለት የነበረውንና መርጠው መሪ ያደረጉትን ሰው ዛሬ እንዲህ መሆኑ ቢታወቅ በጦሩ ውስጥ ምን ሊፈጠር እንደሚችል አስበው ተጨንቀዋል።

ፍርሃት የናጣቸው ሻለቃ መንግስቱ ችግሮችን በውይይት እንፍታ የሚል የልምምጥ ቃልን አስይዘው ጀኔራል ግዛውንና ሻለቃ ብርሃኑ ባየህን በአማላጅነት ላኩ። አማን በጅ አላሉም። ቀጥሎ በመረጃ ኃላፊው የሚመሩ ልዑካን በሽምግልና ተላኩ። አማን ቤታቸው ውስጥ ሆነው "ወግድ!" ብለው መለሱባቸው። በመጨረሻ መንግስቱ ራሳቸው መሄድ ነበረባቸውና ሄዱ። በምን አይነት መደራደሪያ እንደተመለሱ ከማየታችን በፊት መንግስቱ ስለ አማን በትዝታቸው ያሰፈሩትን ገለፃ እናስቀድም።

"... ሰውየው ሁለት ሦስት ጊዜ እንደ ልጅ እያኮረፉ ትተውን ሄደው ነው ቤታቸው የሚቀመጡት። ሽማግሌ እየያዝኩ እየሄድኩ ነበር የምለምናቸው። ምን ነካዎት ጀኔራል? እባክዎ ይተው፤ ይችልክ እንደ

እንቁላል የሆነች አገር ናትኮ እጃችን ውስጥ ያለችው። እኛ ላይ ታሪክ ጥሏታል፤ ብንለቃትኮ እንቦጫ የምትል ናት። እርስዎ እኛን ሰብሳቢ፣ እኛን መካሪ ነዎት እንጂ እኛ እየመጣን ጠዋት ማታ እንዴት ነው? ሰላቸው "እኔን የማንም ሃምሳ አለቃና አስር አለቃ አያዘኝም!" አሉ።

"እኔን በበኩሌ ብዙ ጊዜ በሚያጓጓ ስልጣን ሲደልሱኝ ሞክረዋል። "ብትፈልግ አንተ ጠቅላይ ሚኒስቴር፣ብትፈልግ መከላከያ ሚኒስቴር፣የፈለገህን ውሰድ። ይህን ሃምሳ አለቃውን ምናምን ግማሹን ሹመት ስጡት። ወረዳ ገዥ ምናምን እያላችሁ ማሰናበት ነው። ከዚያ በኋላ ስራ ይሰራል እንጂ፤ እንዴት ነው በአስር አለቆች አገር የምትመራው? ብለውኛል።

"እንዴት ነው ነገሩ? እርስዎ ምን ቸገረዎት? እርስዎን የመጣዎኮ ይሄ ኃይል ነው። ይሄ ኃይል ደግሞ የሚያገለግልበትና የሚፈለግበት ወቅትና ጊዜ አለ። ከዚያ በኋላ የራሱን ሂደት በራሱ ጨርሶ ይሄዳል። አሁን እስቲ በመጀመሪያ በዙሪያችን ያሰፈሰፈውን ጠላት አንመክት።

... ደርጉን በሚመለከት ላለው ነገር እኔ አለሁ፤ እርስዎ ስራዎን ይሰሩ ብዬ ስንት ጊዜ ለምኛቸው አቅተውኛል..." ባይ ናቸው መንግስቱ። ሲቀጥሉም "ለምን እንደዚህ እንዳስቸገሩን ሳይገባን ቀርቶ በኋላ ነው የተገለጠልን። ኤርትራን የመገንጠል ዓላማ ነው፤ ደርግን የማፍረስ ጉዳይ ነው። ኃላፊነት የጎደላቸው ሆነው ነው ያገኘኋቸው" ሲሉ ይደመድማሉ መንግስቱ።

የመጨረሻውን የመንግስቱን ልመና ተቀብለው፤ ነገር ግን አሁንም ቅሬታቸው እንዳለ በመግለፅ አንድ መደራደሪያ ያቀርባሉ። ይህም ሻለቃ መንግስቱ ጥር 7 ቀን 1967 ዓ.ም ጎፋ ሰፈር የሚገኘውን የታንክኛ ክፍል ጎብኝተው ስለ ኢትዮጵያ ትቅደም መርህ ለጦሩ መግለጫ ሰጥተው ነበርና "ይህ ተግባር እኔ ሳላውቅና ሳልፈቅድ የተከናወነ ነው። (መንግስቱ የጦር ክፍሉን በራሳቸው ስልጣን ነበር ያነጋገሩት) ስለዚህ እኔ ካልተፈለግሁና የእኔ አመራር ቦታ ከሌለው ለምልክትነት የምቀመጥ ሰው አይደለሁም። በመሆኑም የጎፋ ሠፈር ጉብኝቱም ሆነ መግለጫው በመገናኛ ብዙሃን እንዳይገለፅ ከተደረገ ብቻ ወደ ስራ ልመለስ" አሉ አማን። መንግስቱ ተሰማሙና ጀኔራሉ ወደስራቸው ተመለሱ።

መንግስቱ ቃላቸውን በማጠፋቸውና በእሁዱ የጦር ኃይሎች ፕሮግራም ጉብኝቱ በሚዲያ ሲተላለፍ አማን በማድመጣቸው ይሰላጫሉ። ለሰራ ጉዳይ ወደ አንድ ክፍል ለመሄድ ጉዞ ላይ የነበሩት አማን ዘገባው መተላለፉን ሲሰሙ እቅዳቸውን ሰርዘው ተመለሱና ወደ ቤታቸው ሄዱ። አልተመለሱም። በዚህ ጊዜ ነው ከላይ ያየነውን እንቅስቃሴ የጀመሩትና ከአካጦች ጋር ትብብርን የሚጠይቁ የሰልክ ልውውጦች፤ ሰደቦችና

ዛቻዎች የተሻሻሉትን ግንዛቤና ተጠልፎ ለሻለቃ መንግስቱ የተሰጣቸው።

ሻለቃው ጊዜ አጠፋም፤ ከአዲስ አበባና ከሌላውም ክልል ንዑስ የደርግ አባላትን ባሰቸኳይ ጠፍ። ንዑስ አባላቱም ዋና አባላቱም ፈጥነው በደርግ ጽ/ቤት ተሰብሰቡ። በመንግስቱ አገላለፅ አጠቃላይ የተሰብሰቧቸው ቁጥር ስድስት መቶ ይደርሳል። ጎን ለጎን ደግሞ ከአንደኛው ክፍለ ጦር 6ኛ ብርጌድ የተውጣጡ ወታደሮች ተመርጠው ጄኔራል አማንን እንዲይዙ ትዕዛዝ ተሰጣቸው። ወታደሮቹ ግን “እንዴት በአማን ላይ አፈሙዝ እንቀሰራለን?” በማለት ትዕዛዙን አንቀበልም አሉ። ደርግ ከው አለ። አሁንም ለሌላ ክፍሎች ትዕዛዝ ተሰጠ “አማንን የሚያክል ጀግና ምን ሲደረግ? አንችልም!” አሉ። የአማን ማፈንገጥ፣ የወታደሩን ትዕዛዝ አንቀበልም ማለት የደርግን ህልውና እንደሚያፈራርሰው የሰጉት አባላት ተሰፋ ቆረጡ። ጦሩ አፈሙዙን ወደ ደርግ ሊያዞር እንደሚችል ታመነ። ስለዚህ የመጣው ይምጣ ብሎ ባለው የቅርብ ጦር አማንን መደምሰስና የሚመጣውን ለመቀበል ከመዘጋጀት ውጪ ደርግ ሌላ ምርጫ አልነበረውም። ለደርግ ጥበቃ ተብለው የመጡ ኮማንዶዎችን ከተወሰኑ የደርግ አባላት ጋር በታንክ ታግዞ ሻለቃ ዳንኤል አሰፋው ጦርኃይሎች አካባቢ ወደሚገኘው የጄኔራል አማን መኖሪያ ቤት ዘመተ። ጄኔራሉ እጅ እንዲሰጡ ቢጠየቁም ጀግና እጁን ስለማይሰጥ የጠፈ ውጊያ ገጠመ። አንድ ግለሰብ በታንክ የታገዘውን ጦር ገጥመው ጥቂቶችንም ገድለው በመጨረሻ ተገደሉ።

በዚህ ጊዜ ደርግና ንዑስ የደርግ አባላቱ ስብሰባ ተቀምጠው ስለአማን አሰቸጋሪነትና ስለፈፀማቸው ተግባራቶች እየተነተኑ ምን እናድርጋቸው? ተብሎ እየተጠየቀ ነው። በዚህ መሀል ሻለቃ ዳንኤል የአማንን መገደል ለመንግስቱ በጆሯቸው ሹክ ብሏቸው ይወጣል። ይህን የሰሙት መንግስቱ የስብሰባውን አጀንዳ በድንጋጤ አሰፋትና ስለታሰሩት የንጉሡ ሹማምንት ጉዳይ አነሱ።

እርግጥ መንግስቱ “የዚያን እለት አጀንዳ የጄኔራል አማን ጉዳይ ነበር። ብቸኛው አጀንዳ እሳቸው ነበሩ። ሌላ ስለቀድሞ የኃይለስላሴ መንግስት ባለስልጣናት የሚል ነገር ጨርሶ አልነበረም። አሁንም ደግሜ ሳረጋግጥ የምፈልገው እኔ፣ ሌሎች የንዑስ ደርግ አባላት፣ የጦሩ ተወካይ የተባለ ሁሉ አንድ ሳይቀር እንዲገኝ የፈለግሁት ውሳኔው ምንም ይሁን ምን የአማን ጉዳይ ሠራዊቱ ውስጥ የሚያስከትለውን ስሜት ስለማውቅ ሁሉም እጁን እንዲያስገባ ነው። እኔ ይህኛን አሰቤ ነው የጠራጃቸው እንጂ ለኃይለስላሴ ሚኒስትሮችና ጄኔራሎች ምን ስብሰባ መጥራት ያስፈልጋል? መርግሪ ኮሚሽን ተቋቁሟል፤ በቃ ይሄው ነው...” ብለዋል። እናም ስለአንድ ጄኔራል ስብሰባ መጠራታቸው ያሳስደሰታቸው አባላት “የሱን ጉዳይ ተውት

ምን አንድ ጄኔራል ይልቅስ የነዚያን ደም መጣጭ ጉዳይ ዳር ሳናደርስ አንወጣም!” በሚል ተሰብሳቢዎቹ አዳራሹን ቀውጧ እንዳደረጉት ነው የሚገልፁት።

ምንም ይሁን፣ ምንም ይባል ግን የአማን ሞት በሚዲያ በሚገለፅበት ጊዜ ምን ሊፈጠር እንደሚችል በማሰብ ፍርሃት የወረራቸው የደርግ አባላት በተለይ መንግስቱ ጦሩ ቢያምፅና በደርግ ላይ ቢነሳ ደርግም መፍረሱ ነውና፤ ያ ከሆነ አይቀር ደግሞ ያለፈው ስርዓት እንደይመለስ ቢያንስ እነዚያን (በተለምዶ ስልሳዎቹ የሚባሉትን) የቀድሞ ታላላቅ ባለስልጣናት አጥፍቶ መጥፋት የሚሻል መሆኑን እንደመረጡ ግልፅ ነው። ሻለቃ መንግስቱ ከደቂቃዎች በፊት ብቻቸውን የሰሙትን የአማንን መገደል የተሰብሳቢው ስሜት እየጋለ መሄድን ሲረዱ ስብሰባው ላይ ይፋ አደረጉት።

ከዚህ በኋላ ማለትም ከህዳር 1967 ዓ.ም ጀምሮ የደርግ መንግስት የ“በለው!” አራማጅ ሆነ። የደርግ መንግስት በ“በለው!” ጀምሮ በ“በለው!” ሊፈፀም ግድ ሆነ። 60ዎቹ የቀድሞው ባለስልጣናት መንግስቱ እንዳሉት የእለቱ አጀንዳ አልነበሩም፤ ሊሆኑም አይችሉም። ምክንያቱም የእነሱን ጉዳይ አጣርቶ ለፍርድ የሚያቀርብ መርግሪ ኮሚሽን ተቋቁሟል። እጅግ በተደራጀ መልኩ እነ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያምን የመሳሰሉ ምሁራን ሳይቀሩ የኮሚሽኑ አባላት ሆነው፤ በስርዓት ዳኞች ተሾመው ጉዳያቸው በሕግ እየታየ ነው። ኮሚሽኑ አጣርቶ የሚደርስበትን ውጤትም ለህዝብ ይፋ እንደሚደረግ ቃል ተገብቷል።

ነገር ግን የጄኔራል አማን መገደልና በጦሩ ውስጥ የነበራቸው ተሰሚነት፣ እንዲሁም እሳቸውን ለመያዝ የታዘዙት ሁሉ አሻፈረኝ ማለት፣ ይህንንም ተከትሎ የተፈጠረው ፍርሃት ወለድ ምስቅልቅል ነገሮችን ለዋወጠ። ስለዚህ ደርግ “እቃ እቃ ፍርስርስ፣ አንድ እንጀራ ቁርስርስ” አይነት የልጆች ጨዋታ አድርጎት አረፈ የኮሚሽኑን ጉዳይ።

ከዚያ በኋላ ማለትም ቅጡ! “በለው፣ በለው፣ በለው!” ተባለ። ይህን ጉዳይ ራሳቸው መንግስቱ እለቱን እያስታወሱ አዳራሹ ውስጥ የተከሰተውን የዚያችን እለት ሁኔታ ሳይዋሹ ይተርኳታል።

“... ምን የእኛ ነገር ... በለው! ነው” በማለት ስም እየጠቀሱ ትዝታቸውን አካፍለዋል። ቀንጨብ ቀንጨብ እያደረገን እንየው “... ትዝ ይለኛል መቶ አለቃ እገሌ ይባላል። ከሦስተኛ ክፍለ ጦር ህክምና ክፍል ነበር የመጣው። መቼም ተናጋሪ ነው እሳት ነው የሚተፋው። ብድግ ብሎ ሲናገር ቤቱን በጭብጨባ አናጋው። ዛሬ ታሪካዊ ቀን ናት። የኢትዮጵያ ትንሣኤ ቀን ናት። ይህኛን ታሪካዊ ቀን እንጠቀምባት። ይህን ደር እየተቀለበ የተቀመጠ የወሎ ህዝብ ነብስ ገዳይ (ረሃቡን) አንድ ውሳኔ ሳንሰጠው መሄድ የለብንም። አይሸታችሁም እንዴ ደሮው?

ዛሬምኑ ደማችን እየመጠጠ በእስር ስም ተቀምጧል! እያለ ሲል ያ ቤት በጭብጨባ በሁካታ ተናጋጋ።...

ሌሎችም እየተነሱ “ምንድነው ስለአንድ ጀኔራል የምትጠሩን? አማን አንድ ጀኔራል ነው ምንም አይደለም በአፍታ እንሸገግለን። ህዝቡኮ የወሎን ህዝብ አልቂት ካዩ በኋላ ምንድነው እንኛህን አላሞች ቁጭ አድርገው የሚቀልቡት? እያለን ነው። ይህን አንድ ሳናደርግም አንወጣም። የድጋፍ ጩኸቱ፣ ሁካታው ይቀጥላል...”

ሌላው ይነሳል “እነዚህ ሰዎች ምንድነው ሲሰሩ የኖሩት? በመቶ ሺዎች የሚቆጠር የወሎ ህዝብ በረሃብ ሲረገግ ምን ጠለው ያዩ ሰዎች ናቸው። የረገፈውኮ ፍያል ወይም ደሮ አይደለም” ይላል። ጥቂት በጣት የሚቆጠሩ አባላት “የለም፤ ለዚህም መርግሪ ኮሚሽን ተቋቁሟል” ቢሉም ሰሚ የለም ይልቁንም “አፄ ኃይለስላሴ በላይ ዘለቀን የመሰለ አርበኛ በስሙኒ ገመድ እያንጠለጠለ ሲሰቅል የነበረው በየትኛው መርግሪ ኮሚሽን ተጣርቶ ነው?” በሚል መልስ ቀንዱን ይባላል።

በዚህ አይነት ቤቱ በፍፁም ተለወጠ ይላሉ መንግስቱ። “እኛ መቶ ሃያ ነን፤ በዚያ ሁሉ የንዑስ ደርግ አባላት ተዋጥን፤ ተደፈቅን። ጭብጨባ ነው! ቤቱ የሁካታ፣ የፋከራ ቤት ሆነ። ያመዛዛኝና የሕግ ቤት አልሆንም...” እያሉ ይቀጥላሉ። ሕግ የተማሩ የደርግ አባላት “ከረ ጎበዝ ሕግ እየተጣሰ ...” ብለው ለማረጋጋት ሲሞክሩ “አብዮትና ሕግ መቸ ቀን አብሮ ሄዶ ያውቃል?” የሚል ምላሽ ያቋርጣቸዋል። “እነ እገሌን ያየሽ እንደሆነ ደግሞ በለው ነው! ሽለላ ነው የሚቀራቸው! ህዝቡስ ቢሆን? የዚያን ጊዜ በለው ነው” (ትዝታዎች ቁ፣ ፲፮ 145)

ደርግ በስሜታዊነት የወደፊት መንገዱን ከወዲሁ ገለፀው። ያለምንም ደም ኢትዮጵያ ትቅደም ቀርቶ በደም ኢትዮጵያ ትቅደም ተተካ።

የ“በለው” ፍርድና የ60ዎቹ ግድያ

ውሳኔው የሚያሰቅ፣ ፍርዱ የሚያሳቅቅ ነበር። በእርግጥ ከታላቅዎቹ ከፍተኛ የጃንሆይ ዘመን ባለስልጣናት ውስጥ ብዙዎቹ ንቅዝ ሹማምንት መሆናቸው ይታወቃል። ጥቂቶቹ ግን ንፁህንና አገር ወዳድ እንደነበሩ ብዙዎች ይመሰክራሉ። ምንም ቢሆን ግን ያለፍርድ መገደላቸው በርካቶችን አሳዝኗል። ከሳቸውን ሳያውቁት፣ በጠበቃም ሆነ በራሳቸው ሳይከላከሉ፣ የእምነት የክህደት ቃል ሳይጠየቁ፣ በጥቅሉ የፍትህን አደባባይ ሳይረገጡ ውድ ህይወታቸውን ተነጥቀዋል። አሳቃቂነቱ እዚህ ላይ ሲሆን፣ አስቂኝነቱ ደግሞ የተሰብሳቢዎቹ የድምፅ አሰጣጥ ነው።

የእያንዳንዱ እስረኛ ባለስልጣን ስም በየተራ እየተጠራ፤ ስለተጠራው ሰው ደግሞ እያንዳንዱ አባላት ሀሳቡን እንዲሰነዝር ይጠየቅ

ነበር። ለወትሮው ንዑስ የደርግ አባላቱ በማናቸውም አይነት ሰብሰባ ድምፅ የመስጠት መብት አልነበራቸውም። እዚህ ላይ ግን መብት ተሰጥቷቸው እንደነበር ይነገራል። ለነገሩ እጅ በማውጣት ድምፅ የመስጠት መብት ባይኖራቸውም፣ በዚህ እለት ግን በድምፅ ጩኸት ብቻ “ይገደል!” ብለው ሞቅ አድርገው ካስተጋቡ ተሰሚነት ነበራቸው፤ አድርገውታልም።

ከአባላቱ ውስጥ ብዙዎቹ እስረኞችን አያውቋቸውም። በሰብሰባ ቀርቶ በመልክ የማያውቋቸው በርካታ ናቸው። ስለ ሰዎቹ የቀረበላቸው ማስረጃ የለም፤ ሰማቸው ብቻ ቀርቦላቸው ነው ድምፅ የሚሰጡት። ዛሬ እንኳን በእስር ላይ ያሉት አባላት ስለተከላከሉት ወንጀል ቢጠየቁ መልስ መስጠት አይችሉም። ግን ድምፅ ሰጥተዋል።

ሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም የተከላከሉትን ስም ዝርዝር ይዘው ያነባሉ። ከወደመጀመሪያው ስም ይጠሩና “እኒህ ሰው እንዲህ እንዲህ አድርገዋል” የሚል አንድ ዓረፍተነገር ከሰማቸው ጋር ያነባሉ (ያወራሉ)። ወንጀላቸውን መጽኑ ነው። ግድያውን የምትደግፉ እጃችሁን አውጡ ይባላል እጅ ይወጣል። ማውጣት ያለባቸው አባላቱ ቢሆኑም ንዑስ አባላቱም ሁሉም አዳራሹ ውስጥ ያለው ያወጣል። የድምፅ ቆጠራ በዚያ እለት ማከናወን የሞኝ ተግባር ከመሆኑም በላይ፣ እጅ ያላወጣ ከተከላከሉት ጋር እንደሚቀላቀል ስለሚፈራ ያወጣል። እየቆዩ እጅ ከፍ ዝቅ ማድረጉ አስልች፣ አንድ ዓረፍተነገር የፈጠራ ወንጀል ጨምሮ ማንበቡ ጊዜ ገዳይ ሆነና መንግስቱ ስም ሲጠሩ አባላቱ “በለው!” ማለት ጀመሩ።

እንዳልካቸው መኮንን “ይሙት!” አክሊሉ ሀብተወልድ “በለው!” ሌተናል ጀኔራል ከበደ ገብሬ “በለው!” ለዑል ራስ አስራተ ካሣ “ይሙት፣ ይሙት!” ራስ መስፍን ስለሽ “ይገደል!” ዶ/ር ተስፋዬ ገብረዝጊ “በለው!” ደጃዝማች ሰለሞን አብርሃ “በለው!” እንዲህ ሆኖ 14 ጀኔራሎች፣ 6 ከሎኔሎች፣ 8 ደጃዝማች፣ 3 ፊትአውራሪ፣ 2 ራስ የተካተቱባቸውንና ሌሎች ከፍተኛ ባለሥልጣናትንና ሚኒስትሮችን፣ የባህር ኃይል ዋና አዛዥን ሪር አድሚራል እስከንድር ደስታን ጨምሮ (የጃንሆይ የልጅ ልጅ) በእጅ ብልጫና በድምፅ ብልጫ አዳራሽ ውስጥ ተሰብስበው ሞት ፈረዱባቸው።

እነዚህም በተለምዶ 60 የቀደሞው ባለስልጣናት ይባሉ እንጂ፣ 52ቱ ብቻ ናቸው የጃንሆይ ዘመን ከፍተኛ ባለሥልጣናት። የቀሩት 8ቱ የራሱ የደርግ አባል የነበሩ ሲሆን፣ ወታደራዊ ማሃላቸውን የጣሱ፣ በጠሩ ውስጥ ልዩነት ለመፍጠር የሞከሩ ተብለው የተወነጀሉ ነበሩ።

“... እኔም ሆንኩ የደርግ አባላት ከተገደሉት ሰዎች በጣም ጥቂቶቹን ብቻ ነው የምናውቃቸው። በበኩሌ በሠራዊቱ ውስጥ ከነበሩት ከፍተኛ አዛዦች ጥቂቶቹን ከማወቁ በስተቀር አብዛኛዎቹን ራስ እገሌ፣ ደጀዝማች እገሌ ሲባል ሰማቸውን ከምሰማ በስተቀር አላውቃቸውም።...”

የሻለቃ መንግስቱ ኃይለማርያም መልስ ነው። (ትዝታዎች ቁ.1 ገፅ 163) ይህ ነው አስቂኛ ፍርድ።

ለጥቂት ወራት ያህል ታሰረው የቆዩት የቀድሞው ባለስልጣናት ህዳር 14 ቀን 1967 ዓ.ም ሞት ከተበየነባቸው በኋላ ምሽት ላይ ከታሰሩበት ከታላቁ ቤተ-መንግስት ጊቢ ውስጥ በጃንሆይ ጊዜ ለጠጅ ማቀዝቀዣ ያገለግሉ ከነበሩት የምድር ቤት ክፍሎች እየተጠሩ እንዲወጡ ከተደረገ በኋላ ሁለት ሁለት ሆነው እየተጣመሩ በካቴና ታሰሩና በትልቅ ካሚዮን ተጫኑ። ደርግ መቼም ፈጣን ነው ሁሉንም ነገር አዘጋጅቷል። የጫናቸው ካሚዮን ወደ ዋናው ወህኒ ቤት ነበር የሚነጉደው። ታሳሪዎቹ በውስጣቸው ተስፋ አለ። ቤተሰብ አይጠይቃቸው ስለነበር ከዚህ በኋላ ጥያቄ ያለበት ቦታ ሊታሰሩ እንደሚችሉ ጠብቀዋል። ወህኒ ቤቱ ጊቢ ውስጥ ደርሰው ከመኪና ሲወርዱ በውስጣቸው የነበረው ተስፋ ሳያንሰራራ አይቀርም። ሆኖም ከወረዱ በኋላ እስረኞች ወደሚታሰሩበት ቦታ የሚወስደውን መንገድ ትተው ታጠፉና ድቅድቅ ጭለማ ውስጥ ተደርድረው እንዲቆሙ ተደረገ። ለመደንገጥ የሚያበቃ ጊዜ አላገኙም፤ በተጠንቀቅ ቆመው ይጠብቋቸው የነበሩ ወታደሮች በእሩምታ ተኩስ ይረሽገኛቸዋል። ወዲያውም እዚያው በቡልዶዘር በተቆፈረ ወጥ ጉድጓድ ውስጥ በጅምላ ተቀብረው አፈሩ ተመልሶ እንደቀድሞው ሜዳ ሆነ።

ህዳር 15 ቀን 1967 ዓ.ም ደርግ በብዙሃን መገናኛ ይህን ጉዳይ ይፋ አደረገ። “በእስር ላይ የነበሩት የቀድሞው ባለስልጣናት በትናንትናው እለት አማንን ጨምሮ አብዮታዊ እርምጃ ተወስደዋል!” በማለት ሲገለፅ ድፍን የኢትዮጵያ ህዝብ በአግራሞትና በድንጋጤ ነበር ያደመጠው።

ጂሚ ካርተርም ይህን ወሬ እንደሰጡ በድንጋጤ ባሉበት ደርቀው ቀሩ ማለት ይቻላል። በዚያው ወቅት “የዓለም ሰብዓዊ መብት ጥበቃ መሪ እሆናለሁ” በሚል ማኑፊስቶ የአሜሪካንን ምርጫ አሸንፈው ፕሬዝዳንት የሆኑት ካርተር “ያለምንም ደም” የተሰኘውን የኢትዮጵያ አብዮት በበጎ ዓይን አይተውት ነበር። ሆኖም ወዲያው በደም መጀመሩን ሲያዩ ክፉኛ ተቃወሙት። ሳይውሉ ሳያድሩም በኢትዮጵያ ላይ ጠንካራ አቋም በመውሰድ ፈታቸውን አዘፉ።

የኢትዮጵያና የአሜሪካ ጉዳይም በዚሁ ያከትማል። እንጂም ደርግ በመጀመሪያ ያንኳኳው የአሜሪካንን ደጃፍ ነበር። መንግስቱ ሐራሬ ሆነው ለሪካርዶ ኦሪዚዮ እንዲህ ብለውታል፤ “... የቆምኩት ከጎናችሁ ነው፤ ሁለቱ ሀገሮቻችን የረጅም ጊዜ ወዳጆች ናቸው። ሌላው ቀርቶ ኢትዮጵያ ከእናንተ ጎን ተሰልፋ ወታደር በመላክ በኮሪያ ጦርነት ተካፍላለች። አሁን ሀገራችንን እንደገና ለመገንባትና ለማሳደግ የእናንተን እርዳታ እንፈልጋለን፤ በማለት የአሜሪካኖችን በር አንኳኳሁ” አሉና ለጊዜው

ንግግራቸውን አቋርጠው በትዝታ ጭል...ጥ አሉ። ወዲያው ቀጠሉና “ካርተር በሰጡኝ መልስ የቪትናም ጉዳይ ከአቅም በላይ እንደሆነባቸውና በስትራቴጂ ደረጃም አፍሪካ ላይ ምንም ትኩረት እንደሌላቸው ገለጹልኝ።

“... ቀጥሎ ያንኳኳሁት የቻይናን በር ነበር። ሆኖም ከቁም ነገር የቆጠረኝ ሰው አላገኘሁም። መጨረሻ ላይ ፊቴን ወደ ሞስኮ፤ ወደ ሊዎንድ ብሬገጅቭ አዞርኩ። እውነቱን ነው የምልህ ለመጀመሪያ ጊዜ በክሬሚሊን ቤተ-መንግስት እንደት አድርገው አንገቴን አቅፈው እንደተቀበሉኝ አሁንም ድረስ ትዝ ይለኛል” አሉ።

ሪካርዶ ኦሪዚዮ ትረካውን ይቀጥላል፤ ... “መንግስቱ የዚያን ጊዜውን ሁኔታ በዓይነህሊናቸው እያስታወሱ፤ ዝም እንዳሉ ቀሩ። አፍሪካዊው ፕሬዝዳንት በዚያን ቀን የብረት መጋረጃ ሀገራት መሪዎች አድርገውት ያዩትንና ከግልገል በግ ፀጉር የተሰራውን የሱፍ ባርኔጣ አድርገው ነበር። በወቅቱ የነበረው የሞስኮ አየር ከመቀዝቀዙም በላይ ኢትዮጵያ ለመጡት ወጣት መኮንን የፖለቲካው አየር ብዙም የሚሞቅ አልነበረም።

መንግስቱ ይቀጥላሉ “እናም ስለሁኔታው ለብሬገጅቭ ገልጬ ላስረዳቸው “መንግስቱ ሀገሬ ከአቶሚክ ቦንብ በስተቀር ያስፈልገኛል የሚሉትን ነገር ሁሉ ልትሰጥዎት ፈቃደኛ ነኝ” የሚል መልስ ሰጡኝ። እንግዲህ ግንኙነቱ የተጀመረው በዚህ መልክ ነበር” አሉ መንግስቱ። ሲቀጥሉም “የሶቭየት እርዳታ በቃላት ብቻ የተወሰነ ሳይሆን በማቴሪያልም ጭምር ነበር። ከዚያች ቀን በኋላ ብሬገጅቭ ልክ እንደ አባቴ ሆኑ። ለ12 ጊዜ የተገናኘን ሲሆን፤ ሁሉም ግንኙነታችን የተደረገው እዚያው ሞስኮ ውስጥ ነበር። በተገኛኝን ቁጥር ችግሪን ከመናገሬ በፊት ምንጊዜም “ጌድ ብሬገጅቭ ልጅዎ ነኝ። ውለታዎም ይህ ነው አይባልም” ነበር የምላቸው። እውነትም ታዲያ ብሬገጅቭን የማያቸው ልክ እንደወለዱኝ አባቴ ነበር” /Talk of the Devil/ ኢትዮጵያና ሶቭየት በዚህ መልኩ ተጣብቀው ቀሩ።

ደርግ የቀድሞ የጃንሆይ ባለስልጣናትን መገደል ይፋ ካደረገ በኋላ ያሰጋው የህዝብ ተቃዋሚ የፈራውን ያህል ሆኖ ሳይደመጥ ቀረ። የደርግ ቀጣይ ስራ በተገደሉት በጄኔራል አማን ምትክ አንድ አሯሯጭ ከፊት ማስቀደም ነበርና ብርጋዴል ጄኔራል ተፈሪ በንቴን መርጦ የደርግ ሲቀመንበር ብሎ ሾመ። መንግስቱም በምክትልነታቸው ቀጠሉ።

የአብዮቱ ፍሬዎች

የደርግ ታሪክ ገለባ ብቻ ተደርጎ በተደጋጋሚ ይወሳል። ነገር ግን ገለባው ይብዛ እንጂ በውስጡ ፍሬዎች ነበሩት።

ደርግ ያንን የ“በለው” ፍርድና የአማንን ግድያ ለማለዘብ ሁለት አፋጣኝ ስራዎች ይጠብቁት ነበር። የመጀመሪያውን በአገር ውስጥና

ከአገር ውጪ በወታደራዊ ተግባራቶች ተሰማርተው አገራቸውን ያገለገሉትንና በሠራዊቱም ዘንድ ተወዳጅነት ያላቸው፤ ነገር ግን እንደ ጄኔራል አማን የሰልጣን ጥም የማይንፀባረቅባቸውን የሁለተኛው ክፍለ ጦር አባል ብርጋዴር ጄኔራል ተፈሪ በንቲን በአማን ቦታ መተካት ነበረበትና እሱን ተግባራዊ አደረገ። የእርሞ ተወላጅ ስለነበሩም ሰፊውን የእርሞ ማኅበረሰብ ድጋፍ ያሰገኛሉ ተብሎ ታስቧል። በዚህ ሹመት የደርግን አካሄድ በጥርጣሬ ዓይን ለማየት የተዘጋጀውን የሚሊቴሪ ክፍል ለማረጋጋት ተቻለ።

በሌላ በኩል ሲቪሉን ህብረተሰብ ዳር እስከ ዳር፤ ከምሁር እስከ ገበሬ የሚያስፈነድቅ ተግባር ጊዜ ሳይሰጥ ማከናወን ነበረበትና እሱን ተግባራዊ አደረገ።

በእነ ዶ/ር ሠናይ ልኪ እና ኃይሌ ፊዳ ምክር በመደገፍ ሶሻሊስታዊውን ስርዓት ዘረጋ። የሠራተኛ አዋጅ አሻሽሎ ካወጣ በኋላ፤ የእድገት በኅብረት የእውቀትና የሰራ ዘመቻንም በማወጅ የኢኮኖሚ ፖሊሲውን ቀየሰ።

ታህሳስ 11 ቀን 1967 ዓ.ም “የኢትዮጵያ የእድገት ኅዳና የሚመራው በሳይንሳዊ ሶሻሊዝም ነው” ሲል ይፋ አደረገ። በዚህ አዋጁ ምሁራኑንና የግራ ክንፍ ገቡፅ ቡድኖችን ሁሉ በደስታ አዘለለ። አዋጁ ይፋ በሆነ ማግስት የተማረው ወጣት ትውልድ ወደ ገጠሩ እንዲዘምት የቀረበለትን ጥሪ በደስታ ተቀበለ።

ታህሳስ 12 ቀን የእድገት በኅብረት የሰራ ዘመቻ የክተት አዋጅ በዓል በድፍን ኢትዮጵያ ተከበረ። ለዘመቻው 60 ሺ ተማሪዎችን የወከሉ የአዲስ አበባ ዘማችች እለቱን ለማክበር በጃንሜዳ ተሰለፉ። በዓሉን በጋራ ለማክበር በጃን ሜዳ ሰልፍ ላይ ሦስቱ ሊቀመናብርት ማለትም ጄኔራል ተፈሪ በንቲ፤ ሻለቃ መንግስቱና ሻለቃ አጥናፋ አባተ ተገኝተዋል። ያ ሁሉ ህዝብ በአንድ ድምፅ “መንጌ! መንጌ! መንጌ!” ሲል ጮኹ። ለመጀመሪያ ጊዜ ሊቀመናብርቱ በአደባባይ ታዩ። መንግስቱም ላንቃው እስኪሰነጠቅ ሰማቸውን እየጠራ ለደቂቃዎች ያህል የቆየውን ህዝብ ሲያዩ ልዩ ስሜት ተሰማቸው።

ደርግ የጋራ ውሣኔ አሳልፎ ያንን ግድያ ከፈፀመ በኋላ ሰልጣን አሰረክቦ ወደ ካምፕ መመለስ ማለት እራሱን ለፍርድ ማቅረብ መሆኑን ያውቃል። እንኳን ይህ ምክንያት ኖሮ ባይኖር እንኳ ሰልጣን አሰረክቦ የመመለስ እቅድ አልነበረውም። ስለዚህ ጊዜያዊ ወታደራዊ መንግስትነቱን ትቶ ቋሚነቱን አጠናክሮ ከመቀጠል ሌላ ምርጫ ስላልነበረው፤ በተቻለ መጠን የምሁራኑን ሀሳብ የራሱ አድርጎ ወደተግባር መተርጎምና አገሪቱን መምራት ነበረበት። ጊዜያዊ መንግስትነቱን ግን ለሸፋንም ቢሆን አልቀየረም። እናም ደርግ ርዕዮቱን ሶሻሊዝም አድርጎ

ሳይውል ሳያድር የገጠሩን ህይወት ለአንዴና ለመጨረሻ ጊዜ ለመቀየር የነደፈውን እቅድ ተግባራዊ አድርጓል።

ይህ “ብሔራዊ የእድገት በኅብረት ዘመቻ” ዓላማው የሁለተኛ ደረጃና የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ተማሪዎችንና መምህራንን ወደ ገጠር በማዘመት የኢትዮጵያ ትቅደምን መርህ መሠረት ያደረጉ የልማት እንቅስቃሴዎችን እንዲመሩ ማድረግ ነው።

እቅዱ በትክክለኛ ሚዛን ሲቀመጥ ኢትዮጵያን ከኋላቀርነት ለማውጣት የሚረዳና፤ በተለይም በተማረው ክፍል የምክር፤ የትምህርትና የጉልበት ድጋፍ የገበሬው ህይወት የተሻለ እንዲሆን የሚያደርግ ነበር። ይህን በመረዳትም ነው ብዙሃኑ ምሁራን በደስታ የተቀበሉትና የዘመቱት። ሆኖም የደርግ የሰልጣን ተፋላሚ የሆነው ኢህአፓ ብቻ የእቅዱ ተቃዋሚ ሆነ። ምክንያቱንም ሲያስቀምጥ፤ “የተማረውን ክፍል በልማት ስም ወደ ገጠሩ በማግለል ደርግ ብቻውን በሰልጣን ላይ ለመደላደል ሲል የነደፈው” በማለት ነው። ኢህአፓ ሰሚ አላገኘም፤ ዘማችቹ የድጋፍ ሰልፋቸውን ካሳዩ በኋላ ወደ ገጠር ዘመቱ። የገጠሩን ህይወት የመለወጡን ተግባርም ተያያዙት።

ዘማች ተማሪዎች ተግባራቸውን ለወጡ ደርግ የግራ ኃይሎችን ተቃውሞ ወዲያው ለማለዘብ የኢትዮጵያ ትቅደምን መርህ በመከለስ “ዓላማችን ኅብረተሰባዊነት፤ ርዕዮታችን ሶሻሊዝም ነው” ቢልም፤ ብቸኛ ዓላማቸው ስልጣን ብቻ የነበረው ተቃዋሚዎች (ኢህአፓዎች) ሲሰሙት አልቻሉም።

ደርግ እያራመደ ያለው የኢህአፓንና የመኢሶንን ማኑፊስቶ ነው። መኢሶን ከደርግ (ለተወሰነ ጊዜም ቢሆን) ተለጥፎ የነበረ ሲሆን፤ ኢህአፓ በውጭ ሆኖ ነበር የሚሞግተው። ደርግም ከመኢሶን መስራች ምሁራን በሚቀበለው እቅድ ስራውን ቀጥሏል። የንግድ፣ የኢንዱስትሪና የገንዘብ ተቋማትንም ደርግ ወርሷል። ይህ በእንዲህ እንዳለ የካቲት 25 ቀን 1967 ዓ.ም የጃንሆይ ተቃዋሚ የነበሩ ምሁራን ለዘመናት ሲያቀናቅኑት የኖሩትና በጉጉት ይጠብቁት የነበረውን የመሬት ስሪት

አዋጅ ደርግ ይፋ አደረገ። ይህም ብዙዎቹን ያስፈነደቀ አዋጅ ሆነና፤ በተለይ የገጠሩን ህይወት በመለወጡ ተግባር የተሰማሩትን ዘማቾች የበለጠ በደስታ እንዲሰሩ አደረጋቸው። ይህ የመሬት ጉዳይ የጃንሆይን መንግስት ለመገልበጥ ለመጀመሪያ ጊዜ የሞከሩት የእንመንግስቱ ንዋይ ማኑፊስት ውስጥ የተካተተ ነበር፤ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች “መሬት ላራሹ” እያሉ የሞቱለት ነበር። የመጨረሻው የእንደልካቸው ካቢኔም ትኩረት ሰጥቶ እልባት ሊሰጠው ስራ የጀመረበት ሁኔታ ነበር። በመጨረሻ ደርግ እልባት ሲሰጠው የሚኖረውን ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ፋይዳ መገመት አይከብድም።

ለዚህም ነው ህዝቡ የተለያዩ የድጋፍ መፈክሮችን ይዞ በአደባባይ ደስታውን የገለጸው። “የካቲት 25 የሰፊው ህዝብ የልደት ቀን ነው!” “የኢትዮጵያ ትንሳኤ ልደት ዛሬ ነው!” የሚሉ መፈክሮች በደማቁ ህዝባዊ የድጋፍ ሠላማዊ ሰልፍ ላይ ተነበዋል።

የካቲት 25ቱ አዋጅ በታሪካዊቷ ኢትዮጵያ የመሬት ጥያቄ ጉዳይ ወደር ያልተገኘለት የተሰኘውን ምላሽ ደርግ በመሰጠቱ አክራሪ የግራ ክንፍ ተቃዋሚዎችን ሳይቀር ኩምሽሽ ያደረገና የሚቃወሙበትን ነጥብ ያሳጣ ነበር።

አዋጁ የግል የመሬት ይዞታን የሚያስወግድና፤ የገጠር መሬት የማይሸጥ፤ በሊዝ የማይተላለፍ፤ በዋስትና መያዣነት የማይያዝ፤ ገበሬው “በምርት ተግባር ላይ ብቻ” ሊያውለው የሚችል የግል ንብረቱ ሆነ።

አዋጁ የመሬት ይዞታን በአስር ሐክታር ሲወስን፤ ከዚያ የተረፈውንም ቀድሞ በሰው መሬት ላይ በጉልበቱ ያገለግል ለነበረው መሬት አልባ ጭሰኛ በመሰጠት መሬት አልባውን ባለመሬት ያደረገ ሆነ።

የመሬት አዋጅን ደግፈው ሰልፍ የወጡ ዜጎች ለአዋጁ ተግባራዊነትና ስኬታማነት፤ እንዲሁም ዘላቂነት ይረዳ ዘንድም፤ እንደአስፈላጊነቱ የመሬት ድልድል የማድረግ ስልጣን ያላቸውን

የገበሬዎች ማኅበር አቋቋመ። የመሬት ላራሹን ጥያቄ የመለሰው ታሪካዊው አዋጅ የቀድሞዎቹን የመሬት ከበርቴዎች ፍትሐዊ በሆነ መንገድ የሚገባቸውን ጣራ አስተርፎላቸው ሌላውን ወስዶ ለጭሰኞችና ለመሬት አልባዎች ሲሰጥ፤ በተለይ ከአጼ ምኒልክ ጀምሮ እስከ አጼ ኃይለስላሴ ዘመን ድረስ ለሹማምንቱ ይሰጥ የነበረው የመሬት ስጦታ በአገሪቱ ደቡባዊ ክፍል ነበርና፤ በርካታ ጭሰኞችም የነበሩት በዚያ ክልል ስለሆነ በከፍተኛ የደስታ ስሜት ተውጠው፤ እስከመጨረሻው የደርግ ደጋፊዎች ሆነው ሲቀጥሉ፤ በተቃራኒው የመሬት ከበርቴ ሆነው ለዘመናት የቆዩት የሰሜኑ ክፍል ሹማምንት ግን የደርግ ተቃዋሚ ሆነው ዘለቁ። በስተመጨረሻም ፖለቲካዊ ጥያቄ ይዘው ቀድመው የትጥቅ ትግል የጀመሩትን ቡድኖች መቀላቀል ጀመሩ። መዝመት ያልቻሉትም ድጋፍ ማድረጋቸውን ቀጠሉ።

ደርግ እነዚህን አዋጆች በተግባር ላይ ካዋለ ከጥቂት ወራት በኋላ ሐምሌ 19 ቀን 1967 ዓ.ም ደግሞ የከተማ መሬትንና ትርፍ ቤቶችን የመንግስት ያደረገውን አዋጅ አወጀ። ይህ አዋጅም የ“ኅብረተሰባዊነት”ን መርህ መሠረት ያደረገ፤ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ፍትህን ለማስፈን፤ የዜጎችን እኩልነት ለማምጣት የተወሰደ የደርግ ቅን እርምጃ ነበር።

የቀድሞዎቹ ንቅዝ ሹማምንት ከሕግ ውጪም ሆነ በሕጋዊ መንገድ ካገበሰበሰት ከገጠር መሬት ባለፈ በከተማውም ቦታና ቤት ላይ አስፍተው ይዘው ነበር። በዚህ ዘመን አገላለፅ “ኪራይ ሰብሳቢነት” የጃንሆይ ዘመን ሹማምንት አንዱ መገለጫቸው ነበር። ስለዚህ ደርግ ትርፍ ቤቶቹን ወስዶ ለቤት አልባዎች በአዋጁ መሠረት ሰጠ። ትልልቅ የግል ህንፃዎችንም ወርሶ ኪራያቸው ለአገር ጥቅም በመንግስት በኩል የሚውልበትንና አንዳንዶችንም ለአስተዳደር ስራዎች ይገለገልባቸው ጀመር። እነሱተኛ ትርፍ ቤቶችን ወስዶ ለቤት አልባዎች ሲያድልም ለገጠሩ መሬት የገበሬ ማኅበራት እንዳቋቋሙ ሁሉ፤ ለዚህም ቤቶቹን እንዲያስተዳድሩ ስልጣን የተሰጣቸው የከተማ ነዋሪዎች ማኅበራት ማለትም ቀበሌዎችን አደራጅቶ ለቁጥጥር መደባቸው።

እነዚህን የመሳሰሉ የሶሻሊዝም ርዕዮተ አምጦ የሚወልዳቸውና የኅብረተሰቡን ኑሮ የሚያሻሽሉ፤ የሐብትን ልዩነት ሰፋት ገድበው የሚያቀራርቡ በጎ እርምጃዎች ሲወሰዱ፤ እንደማንኛውም ርዕዮተ አፈፃፀማቸው ላይ ልዩ ጥንቃቄ ካልተደረገባቸው ውጤታቸው አጠያያቂ መሆኑ የማይቀር ነው። ርዕዮቱ በራሱ በአንድ አገር ተግባራዊ ሲደረግ የሁሉንም የኅብረተሰብ ክፍል ይሁንታ ካላገኘ የተጠበቀው ለውጥ አይመጣም። በኢትዮጵያም የታየው ይህ ነው። አብዮት በተከናወነባቸው አገራት ሁሉ እኩራፊ ቡድን ጠፍቶ አያውቅም። የሶሻሊስት አራማጅ አብዮተኛ መንግስት እነዚያን እኩራፊ ቡድን አገራዊ ፍቅር

እንዲያደርግባቸውና፤ በገፍ የያዙት ሐብትና ንብረት ለአገራቸው ተቆርሶ ቢሰጥና ማገበራዊ ለውጥ ቢመጣ ተጠቃሚዎች ራሳቸው መሆናቸውን ማሳመን ይጠበቅበታል። ከራስ ጥቅም ይልቅ የሀገርን ጥቅም የማስቀደም ባህል ያላቸው ህዝቦች ያሏት አገር ብቻ ሳያኮርፉ “ይሁን” በማለታቸው በርዕዮቱ ተጠቃሚ ሆነው ያለፉ አገራት ታይተዋል።

በኢትዮጵያ ግን አኩራፊዎችን ማሳመን አልተቻለም። አይቻልምም። ምክንያቱም ኩርፊያው የርዕዮትና ርዕዮቱን ተከትሎ በሚመጣው ጉዳይ ስላልሆነና በሰልጣን ብቻ ስለሆነ ነው። የብዙሃኑ ምናልባትም ከጃንሆይ ዘመን ባለሰልጣናትና ሹማምንት በስተቀር የሁሉም ህዝቦች፣ የተደራጁ የግራ ክንፍ ተቃዋሚ ቡድኖች፣ በአገር ውስጥም በውጭም ያሉ የቀድሞው አገዛዝ ተቃዋሚዎች ዓላማና ርዕዮት ደርግ እየተገበረው ያለው ነው። ከተገንጣይና አስገንጣይ ቡድኖች ውጪ ሁሉም የዚህ መፈክር አራማጅ ነበር።

ስለዚህ “በእንቅርት ላይ ጆሮ ደገፍ” እንደሚባለው ሆነ። ርዕዮቱ በራሱ በአፈፃፀም ችግር የሚፈጥረው ቀውስ አልበቃ ብሎ፤ ጭራሽ የተደራጀ ተቃዋሚ ቡድን በኢትዮጵያ ኖሮ የደርግን የሚደገፍ (ሁሉም ሲመኘው የነበረውን) አዋጅና ተግባር ማጨናጎል ደርግን ለመቃወም ከሚተኩሷቸው መሣሪያዎች ያልተናነሰ የማጥቂያ መሣሪያ አደረጉት ኢህአፓዎች።

የደርግ መንግስት የእድገት በጎብረትን እቅድ ተግባራዊ ሲያደርግና ዘማኞቹም በሙሉ ልብ ችግር ያደቀቀውን አርሶ አደር ያሳተፈ ስልት እየተከተሉ ስራቸውን ሲሰሩ፤ ከዘማኞች ተማሪዎች ውስጥ የተቃዋሚ ኃይሉ ደጋፊዎችም ተካተው ዘምተዋል። ይህም አልበቃ ብሎ ተማሪዎች ገበሬውን በመለወጡ ተግባር ላይ ሲያተኩሩ፤ የደርግ ባለሰልጣናት ደግሞ ቢሮክራሲው ላይ አተኩሩ።

ቀስ በቀስም የዘመቻ ጣቢያዎች ደርግና ደጋፊዎቹ በአንድ ወገን፣ የደርግ ተቃዋሚ የኢህአፓ አባላትና ደጋፊዎቹ በሌላ ወገን ሆነው የሚፋለሙበት ምቹ መድረክ ሆነ። ዘመቻው እየተራዘመ በሄደ ቁጥርም ፍልሚያው አብሮ እየተጋጋሰ ስለሄደ ተቃዋሚዎች የዘመቻ ምድብ ጣቢያቸውን እየለቀቁ የሰልጣን ፍልሚያ ለማድረግ ምቹ ወደሆነችው ወደ አዲስ አበባ መምጣት ጀመሩ። ሙግቱንም ቀጠሉ። ደርግ የሚከተለውን ርዕዮት መሰረት በማድረግ የወሰዳቸው እርምጃዎች የርዕዮቱ አንድ አካል /አሠራር/ ነውና ከገጠር መሬት ስራቱ በኋላ አርሶ አደሩ ምርቱን መንግስት በተመነው ዋጋ ለመንግስት ብቻ እንዲያቀርብ ተብሎ ለተቋቋመው የእርሻ ሰብል ገበያ ድርጅት ማቅረብ ነበረበት።

የከተማ መሬትንና ትርፍ ቤቶችን በሚመለከት ተግባራዊ የሆነው አዋጅም ብዙዎቹን ተጠቃሚ ማድረግ ባይዘነጋም፤ ሰልጣን የተሰጣቸው ቀበሌዎች ከአስተዳደር ስራቸው ይልቅ ቁጥጥሩ ላይ በረኩ።

በአንድና በሌላ አገላለፅ የደርግ መንግስት፤ የአገር ሐብት ሆነው ሳለ በግለሰብ እጅ ገብተው ቀርተው የነበሩትን ሐብቶች ወደ መንግስት እጅ በማዛወሩና ፍትሐዊ ክፍፍል በማድረግ ተጠቃሚ የሆነው ብዙሃኑ ህዝብ በደርግ ቁጥጥር ስር መሆን ነበረበት። ያጠፋውን ቀጩ፤ ታምኖ ያገለገለውን ሸላሚ ደርግ ሆነ። በመንግስት እጅ የገቡት የኢኮኖሚ አውታሮች የደርግን ሰልጣን ለማደላደል ረዱት።

ከገጠሩ ዘመቻ ለቀው የመጡትም ሆኑ በከተማ የነበሩት ተቃዋሚዎች ከርዕዮቱ ጋር ሳይሆን ርዕዮቱን ተከትለው በሚመጡ ችግሮች መነሻነት የጠላትነት ክርክራቸውን ያጧጧፉትም በእነዚህ ክፍተቶች እየሆነ ሄደ።

የመሬት ስራቱን “ምርታማነት ወይስ ፍትሐዊነት?” ሲሉ ተቆት። ገበሬው በመሬቱ ላይ ያለው ሰልጣን በማምረት ብቻ መወሰንም “የባለቤትነት ስሜት ካላደረገበትና በባለቤትነት የተሰጠውን መሬት ያሻውን ካላደረገው ትርጉም የለውም” የሚል ነቀፋ ጀመሩ። ከዚህም ባለፈ ከመሬት አዋጁ ጋር በተያያዘ አዲስ የሰፈራ ፕሮግራም መደረጉ የግድ ነበርና፤ ይህንንም “በሰፋሪው ፈቃደኝነት ላይ ያልተመሠረተ ነው” አሉት። የሚገርመው ይህን ሁሉ የተቃዋሚ ትችት የሚያሻገሩት ተቃዋሚዎች ማርክሳዊ መፈክርን ያነገቡ መሆናቸው ነው። ምንም ቢባል ግን እነዚህ የደርግ ወይም የአብዮቱ ፍሬዎች ብዙሃኑን የኢትዮጵያ ህዝብ ተጠቃሚ ማድረጋቸው አይዘነጋም።

ከእነዚህ አዋጆች ተግባራዊነት ጋር በተያያዘ የተከሰተው አንኳር ችግር ግን የአገሪቱ ኢኮኖሚ በደርግ መንግስት ቁጥጥር ስር ሆኖ ሲቀጥል የግሉ ዘርፍ እየተሸመደመደ መሄዱ ነው። (ይህን ያስተዋሉት የቢዝነስ እድሜንስትሬሽን ትምህርት የተከታተሉት ከመንግስቱ ቀጥሎ ሰልጣን የነበራቸው ሻለቃ አጥናፋ “ቅይጥ ኢኮኖሚ” /mixed economy/ ይሻለናል ብለው ነበር። በዚህች ንግግራቸውም ነበር በደርግ የተገደሉት።)

እንግዲህ ከተማን ማዕከል ያደረገው የደርግ እርምጃ በትርፍ ቦታና ቤት ዙሪያ እንደመሆኑ መጠን አዲስ የቤት ቁጥር የተሰጣቸው ተጠቃሚዎችም እንቅስቃሴያቸው ሁሉ በመንግስት ቁጥጥር ሆኖ፤ ያስተዳደር ሰልጣን በተሰጣቸው የቀበሌ ሹማምንት መዳፍ ስር ገብተዋል። ሲሆን በስለላ አሊያ በጥቆማ ቀበሌውን መርዳት ነበረባቸው። ቀበሌውም ተቃዋሚዎችን ያድናቸው ነበር።

በእነዚህ መሰል መነሻዎችም ነው በቀጣዮቹ ተከታታይ አመታት የኢህአፓ ታጣቂዎች የቀበሌ መሪዎችን፣ የቀበሌ መሪዎች የኢህአፓ

ታጣቂዎችን እያደጉ መግደል ባህላቸው ያደረጉትና ነጭና ቀይ ሽብር ድረስ ያዘለቁት።

ደርግ የጎን ውጋት የሆነበትን ኢህአፓን እርሙን ያወጣ ዘንድ ጥቂት ምሁራንን ከጎኑ አድርጎ በሚያዚያ 12 ቀን 1968 ዓ.ም የብሔራዊ ዲሞክራሲያዊ አብዮትን መመሪያ አድርጎ አወጀ። ይህች ከቻይና አብዮት የተኮረጀች ቀመርም ዓላማና ግዲ በወዘአደሩ፣ በአርሶ አደሩና በንዑስ ከበርቴው አብዮታዊ ጥምረት የሰፊው ህዝብ ጠላቶች ተብለው የተፈረጁትን ፊውዳሊዝምን፣ ኢምፔሪያሊዝምንና ቢሮክራሲያዊ ካፒታሊዝምን ድራሻቸውን ማጥፋትና፣ ህዝባዊ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን መመስረት ነው። ይህም ኢህአዴግ፣ ኢሰፓ፣... ወዘተ... እየተባለ ቀጥሎ ወደፊት እንደምናየው በ1980 ዓ.ም እውን መሆን የቻለ ሲሆን፣ ተጀምሮ እስከጨረሰም ብቸኛው መሪ መንግስቱ ኃይለማርያም ሆነው እንዲቀሩ ሆኗል።

ሶሻሊስታዊ ስርዓትን መመሪያው አድርጎ በመንግስቱ ኃይለማርያም መሪነት ለ17 ዓመታት የዘለቀው የደርግ አገዛዝ፣ በአብዮቱ ማግስት ቀደም ሲል ያየናቸውን ለውጦች አምጥቷል፤ ብዙሃኑ የኢትዮጵያ ህዝብም ከአብዮቱ የድል ፍሬዎች ተቋዳሽ በመሆኑ ተጠቃሚ ሆኗል። ደርግ ስልጣን ላይ በቆየባቸው ከ1967-1983 ድረስም እንደ መንግስት ለአገር መስራት ያለበትን ስራ ሠርቷል። የመሠረተ ልማት አውታሮችን ዘርግቷል፣ የኢንዱስትሪ ተቋማትን ገንብቷል፣ ማሃይምነትን ለማስወገድ ልዩ ጥረት አድርጓል። ጥቂቶቹን ከወዲሁ በዚህ ንዑስ ርዕስ ስር ጠቃቅሶ ለማለፍ ያህል፣ የብሔራዊ ዲሞክራሲያዊ አብዮት ፕሮግራም ቁ.4/ሀ/ “ለሰፊው ህዝብ እድገትና ለተሟላ ኑሮ የሚያገለግል፣ ለህዝብ ልጆች በሙሉ የሚደርስ፣ ለፀረ ፊውዳል፣ ለፀረ ኢምፔሪያሊስት ትግል የሚያግዝ ነፃ ትምህርት ደረጃ በደረጃ እንዲስፋፋና ማሃይምነት ከአገሪቱ እንዲጠፋ የሚደረግ መሆኑን” ስለሚገልፅ ይህን አዋጅ መሠረት አድርጎ በገጠርም በከተማም ተግባራዊ በማድረግ ከፍተኛ ለውጥ አሳይቷል። “የማይጽፉ እጆች፣ የማያነሱ ዓይኖች አይኖሩም” በሚል መፈክር በእንድ ዙር የ3 ወር ዘመቻ ብቻ 1,543,678 ሰዎችን ከመሃይምነት አላቋል። በከፍተኛ የትምህርት ተቋማትና በኮሌጆች በመማር ላይ የነበሩትን ተማሪዎች በ10 ዓመት ውስጥ በ33 በመቶ ከፍ እንዲል አድርጓል።

በሶሻሊስት አገሮች ትምህርት በነፃ ስለሚሰጥም በግል ተይዘው የነበሩትን ሁሉ ወደመንግስት በማዞር የትምህርት ስርጭቱ በነፃ እንዲዳረስ ሆኖ በህዝቡ እንዲተዳደር ሆኗል። የጤና ጣቢያዎችንና የጤና ኮሌጆችን በማስፋፋትም ከ15 በመቶ አይበልጥ የነበረውን የጤና ሽፋን ወደ 38 በመቶ ከፍ አድርጓል።

የንፁህ መጠጥ ውሃ አቅርቦትን ከ10 በታች የነበረውን ሽፋን ወደ 19 በመቶ አሳድጎታል። የአንደኛ ደረጃ አውራ ጎዳና መንገድንም ከነበረው ጨምሮ 18ሺ ኪሎ ሜትር አድርጓል። የአገልግሎት ሽፋኑ በገጠር ባደ፣ በከተማ 30 በመቶ የነበረውን፣ ደርግ በገጠር 15፣ በከተማ 59 እንዲሆን አድርጓል።

የኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫውንም ከነበረበት 50 ሜጋ ዋት 370 ሜጋ ዋት አድርሶታል። የሙገር ስሜንቶ ፋብሪካን አቋቁሟል። የአርባ ምንጩ የውሃ ቴክኖሎጂ ኢንስቲትዩት የደርግ መንግስት ውጤት ነው። የናዝሬት የአርሻ ትራክተር መገጣጠሚያ፣ በአፋር ውስጥ እንፋሎትን ወደ ኃይል የመቀየር (ጅእ ተርማል) ሞካሪው ደርግ ነው። በናዝሬቱ የአርሻ ትራክተር መገጣጠሚያ ድርጅት ውስጥም “እሸት” የሚል ስያሜ ያለው የግብርና አውሮፕላን በአገር ውስጥ ተገጣጥሞ ስራ ላይ ውሏል። የደርግ መንግስት በተለይ የውጭ አገር ምርትን በአገር ውስጥ ለመተካት ሲል ከትንሹ ጨርቃ ጨርቅ እስከ ከፍተኛው የኢንዱስትሪ ዘርፍ ድረስ ጠንክሮ ሰርቷል። የጦር መሣሪያዎችን መገጣጠምና ጥይቶችን እስከማምረትም ደርሷል። እስከ ሚላኤል ደረጃ መሄድም እቅዱ ነበር።

በመቶዎች የሚቆጠሩ ዜጎችንም በውጭ አገር የቴክኒክ ሙያዎችን ተምረው እንዲመለሱ አድርጓል። ቀጥሎም 80 ሺ የሚደርሱ የፋብሪካ ሠራተኞች በስራ አመራር፣ በሂሳብ አያያዝ፣ በምርትና በጥገና የሙያ መስኮች በአገር ውስጥ ተምረው ወደ ስራ እንዲሰማሩ አድርጓል።

እነዚህንና ከዚህም ያለፉ በርካታ አገራዊ ሰራዎችን ሲሰራ ግን ከምስራቅ የሱማሊያው መንግስት ዚያድ ባሬ ለያዥ ለገራዥ አስቸግሮ አጋዴንን ለመንጠቅ ጦር ሰብቆበታል። ከሰሜን ሻዕቢያ (ሻዕቢያ እስኪደመስሰው ድረስ አብሮት ጀብሃ) ሸምቀው የደርግን መንግስት ፋታ ነስተዋል። እንደገና በትግራይ ተሃህት(ተጋድሎ ሃርነት ህዝቢ ትግራይ) በኋላ ህወገት የተሰኘው እየተፈታተኑት ነበር። በከተማ ውስጥ ኢህአፓ አለ።

በዚህ ሁሉ አጣብቂኝ መሀል ያለው የደርግ መንግስት ግን “እየተዋጋን እናመርታለን፣ እያመረትን እንዋጋለን” የሚለውን መፈክር የሙጥኝ ብሎ ቀጥሏል።

ኢትዮጵያን ለመውረር ያሰፈሰፈውን ኃይል ለመቋቋም ይቻል ዘንድም መንግስቱ በሶቭየት እርዳታ ተደግፈው በአፍሪካ ደረጃ ቁጥር እንድ የተባለ ሠራዊት አደራጅተው አስታጠቁ። በ12 ቢሊዮን ዶላር (በዚያን ጊዜው ምንጣሬ 24 ቢሊዮን ብር ነው) ጦሩን ሲገነቡ ግን ኢትዮጵያን ለቆት የማያውቀው ረሀብ በዘመናቸው ተከሰተ። ምንም ለጠርነቱ ቅድሚያ ቢሰጡም፣ እንደ ሁለቱ መንግስታት አይተው ያላዩ አልመሰሉም። ይልቁንም በተቻለ መጠን ረሃብተኞችን (በድርቅ

የተጠቁትን ዜጎች) ከወሎና ካካባቢው በአውሮፕላን እያጋዙ ወደ መሀል አገር በማስመጣትና አንቀርጫን (ከከተቤ በላይ) በመሳሰሉ ጊዜያዊ የመጠለያ ካምፖች እያሰጠት እህል ውሃ በማቅረብ፤ ከዚያም ወደ ለም የኢትዮጵያ ግዛቶች ወስደው በማስፈርና ኑሮአቸውን እንዲመሠርቱ በማድረግ የቻሉትን ፈጽመውላቸዋል። ወላጆቻቸውን በድርቁ ያጡ ህፃናትንም ሰብሰበው የማሳደጊያ ቤቶቻችን /ሀፃናት አምባ/ እየመሠረቱ አሳድገዋል፤ አስተምረዋል።

ደርግ የድርቅ አደጋውን ዘላቂ መፍትሄ ለመስጠትም ሞክሯል። የጣና በለሰ ግድብ ፕሮጀክትን ቀርፀው ከጣሊያንም የገንዘብ ችግር ተደርጎላቸው ወደ ተግባር ተገብቶ ነበር። ይህ ፕሮጀክት የኢትዮጵያን ግብርና ለማስፋፋት የረዳና በመቶሺዎች የሚቆጠሩ አርሶ አደሮች ከቤት ንብረታቸው ተፈናቅለው ለም ወደሆነው የአገሪቱ ደቡባዊ ክፍል እንዲሰፍሩ ያደረገ ነው። ከዚህም አልፎ በጣሊያን እርዳታ በተገነቡ አዳዲስ ግድቦች አማካኝነት 20ሺ ሔክታር መሬት ለማልማት ጭምር ተችሏል።

የደርግ መንግስት ይህን ፕሮጀክት ወደ ተግባር ሲለውጥም ከፍተኛ ገንዘብና ጉልበት አፍሰሶበት ነው። ሆኖም የኤርትራና የትግራይ አማጋቶች ወደ አዲስ አበባ ሲገቡ አውድመዋቸዋል። ሙሉ በሙሉም ከጥቅም ውጪ ሆነዋል።

መንግስቱ ኃይለማርያም ለጣሊያናዊው ጋዜጠኛ ጥያቄ ሐራሬ ሆነው መልስ ሲሰጡ፤ “ለረሃብተኞቹ ትኩረት አልተሰጠም የሚባለው ፈጽሞ ውሸት ነው! ከጣና በለሰ ግድብና የገጠሩን ነዋሪ ወደምቹ ቦታ ከማስፈሩ በስተጀርባ የነበረው ስራ ረሃብ ዳግመኛ የማይከሰት ለመሆኑ ማረጋገጫችን ነበር። እንደገና ልድገመውና በጦርነት ላይ ነበር የምንገኘው። ጦርነቱን ለመዋጋትና ለማሸነፍ ደግሞ ለጦርነቱ ቅድሚያ መስጠት ነበረብን።”

ይቀጥላሉ መንግስቱ፤ “... እንዴታ! በአፍሪካ ውስጥ እጅግ ጠንካራና ኃይለኛ የተባለ ሠራዊት ገነባሁ። በአደረጃጀቱ በመላው ዓለም ከሚገኙ የፖለቲካ ፓርቲዎች ተርታ ይመደብ የነበረ የፖለቲካ ፓርቲ አደራጀቱ። አንዲት እናት ህፃን ልጇን ከአደጋ እንደምትጠብቀው ሁሉ እኔም የሀገሬን አንድነት፣ ዳር ድንበርና ሉዓላዊነት ስካላክል ቆይቻለሁ። ግን ምን ያደርጋል? ድካሜ ሁሉ ከንቱ ሆነ።” ብለዋል።

እናም አብዮቱ ለዘመናት ሲቀነቀን የነበረውን የመሬት ላራሹን የብሶት ጥያቄ በመመለስና የብዙሃኑን ምኞት ዳር በማድረስ ፍሬ ያለው ስራ የሰራ ሲሆን፤ ይህም ደርግንና አባላቱን ዛሬ ድረስ የሚያኮራ ተግባር ሆኖ ተመዝግቧል።

የደርግ ዘመን ፓርቲዎች፣ ውልደትና ሞት

ከቀደምቱ “ኢህአፓ” እና በኋላ ላይ በደርግ ከተመሰረተው “ኢህፓ” ውጪ ሌሎች የተቃዋሚና የደጋፊ ቡድኖች “ፓርቲ” የሚለውን መጠሪያ አልተጠቀሙበትም። “ሊግ” “ድርጅት” “ንቅናቄ” “ጎብረት”... ወዘተ የሚሉትን ነው የመረጡት። የእነዚህን ቡድኖች ስራና ሴራ በአጭሩ ለማየት ከቀደምቱ ኢህአፓ እንጀምር። የኢህአፓ ቁንጮ መሪ ቀደም ሲል ያየነው የ“አዞ” ፍልፍል ነው።

አውሮፕላን ጠልፈው ሱዳን፣ ከዚያም አልጀሪያ መግባታቸውን በጃንሆይ ታሪክ ውስጥ አንብበናል። ዓለም አቀፍ ግንኙነታቸውንም አጠንክረው መቀጠላቸውን አይተናል። ያኔ ስምንት ሆነው በብርሃነመስቀል ረዳ መሪነት አልጀሪያ የገቡት ቡድኖች በአልጀሪያ መንግስት እርዳታ ከፍልስጤም ነፃ አውጪ ድርጅት /PLO/ ጋር ግንኙነት አድርገው ወታደራዊ ስልጠና ተሰጧቸው።

የሻዕቢያን ተልዕኮ ኢትዮጵያ ውስጥ ለማስፈፀም በሻዕቢያ ሸፋን ደቡብ የመን በመድረስ ቁጥራቸውን በእጥፍ አሳድገው ቀይ ባህርን አቋርጠው ሳህል በረሃ ገቡ። ሻምበል ተስፋዬ ርስቱ “ምስክርነት” በሚል ርዕስ በ2001 ዓ.ም በፃፉት መፃሕፍ ስማቸውን እንዲህ ይዘረዝሩታል፤ “ብርሃነመስቀል ረዳ፣ ቢንያም አዳነ፣ አብዲሳ አያና፣ ኃይለኢየሱስ ወልደሰንበት፣ አዳኛ መንግስቱ፣ አብዱራህማን አህመድ፣ ውብሸት ረታ፣ አበበ /ያባቱ ስም ያልታወቀ/ ተፈሪ ብርሃኔ፣ መሐመድ ማህፋዝ፣ መሐሪ ገብረአግዚአብሔር፣ ሰመረአብ ዮሐንስ፣ ሰዩም ከበደ፣ ዘርዓብሩክ አበበ፣ እስክንድር ደምሴና ሌሎች ሆነው ከብርሃነ መስቀል ረዳ በስተቀር ሁሉም በኢህአፓ ስም ሳይሆን በተገንጣዮች ስም ሳህል በረሃ ገቡ።

“ቆይቶም ከተለያዩ አገራት በሶማሊያና በሱዳን ከመጡ ሃያ አምስት የሚሆኑ አባላት አንድ ሐኪም ተጨምሮላቸው ሙሉ ወታደራዊ ትጥቅ ከሻዕቢያ ተሰጥቷቸውና ገንዘብም ታደለው የካቲት 25 ቀን 1967 ዓ.ም የመሬት አዋጅ በታወጀበት እለት ለትግል ትግራይ አሲምባ ገቡ። ብዙ ሳይቆይ 6 ያህሉ አባላት ድርጅታቸውን ከድተው ትግራይ ለነበረው የደርግ መንግስት ባለስልጣን እጅ ሰጡ። እነተስፋዬ መኮንን እጅ ሲሰጡ እነ ዶ/ር ተስፋዬ ደበሳይ፣ ብርሃነመስቀል ረዳ እና እስክንድር ደምሴ በስውር አዲስ አበባ ገብተው ከጀብሃና ከሻዕቢያ፣ ከእነዚህ በስተጀርባ ደግሞ ከአልጀሪያ የተሰጧቸውን የቤት ስራ ለማከናወን ዝግጅት ጀመሩ።...” /ገፅ 143/

ጀብሃንና ሻዕቢያን በዓረባዊ ስሜት የዓረብ አገር መንግስታት ይረዱቸው ነበር። ይህን ስልጠና ወስደው ኤርትራን ለመገንጠል ቀድመው በሸመቁት ቡድኖች ነው ኢህአፓ የሚመራው። እነክፍሉ ታደሰ አዲስ አበባ ውስጥ ሸምቀው ከኤርትራ በመጣው የሻዕቢያ ነብሰገዳይ

ቡድን መሪ በሆነው በጎይቶም ለባሲ አሰልጣኝነትና የተቀናጀ አመራር ደርግንና የደርግን ተባባሪ እያደኑ በመግባት ጎረቤት አባባን በደም ጎርፍ አጥለቀለቋት። ከአዲስ አበባም አልፎ በየክልሉ ተመሳሳይ ተግባራቸውን ቀጥለዋል። ወጣቱን በሐሰት ፕሮፓጋንዳ ተስተሰው ከጎናቸው በማሰለፍም ሰው ሲራቸውን ያላወቁትን ዜጎች ፈጁ፣ አሳፈጁ።

በቅድሚያ የገደሉት ዶ/ር ፍቅሬ መሪደን ነበር። ሻምበል ተሰፋዬ ርሰቱ በመግባታቸው፤ “የዶ/ር ፍቅሬ ገዳይ ዛሬ ስሙን ለውጦ በብዳዴን ውስጥ አለ” ይለናል።

ከአገር ውጪ የነበረው የተማሪ ንቅናቄ አካል አብዮቱ ሲፈነዳ በሁለት አክራሪ ጎራዎች ተሰልፎ ነበር። እነዚህም የኢህአፓ እና የመኢሶን ድርጅቶች ተከታይ ነበሩ። ሁለቱ ቡድኖችም በተማሪ ድርጅቶች ሽፋን ደጋፊዎቻቸውን ማብዛትና ማጠናከሩን ተያይዘውት ነበር። በአብዮቱ ዋዜማ የተማሪዎች ማኅበራት ዱላ ቀረሽ ክርክር ላይ ነበሩ። የኢህአፓ ወገኖች በአዲስ መልክ የተቀረፈውን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ፌዴሬሽንን (ኢተዓአፌ)ን ሲደግፉ፣ (በአዘዎቹ ቁጥጥር ስር የነበረውን) የመኢሶን ተከታዮች ደግሞ አዘዎቹ ያፈረሱትን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ዓለም አቀፍ ማኅበር (ኢተዓአማ) እንዲቀጥል ይገጥሙ ነበር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በሰሜን አሜሪካ (ኢተማሰአ) በጃንሆይ ዘመን ታሪክ ውስጥ እንዳየነው የአዘዎቹ የበላይነት ስለነበረበት የፌዴሬሽኑና የኢህአፓ ደጋፊ ነው። የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በአውሮፓ /ኢተማአ/ ደግሞ ከሁለት ተከፋፍሏል። እነዚህን የውጭ አገር እንቅስቃሴዎች ደርግ ብዙም ትኩረት አልሰጣቸውም ነበር። ከአብዮቱ በኋላ ግን ከርዕዮተኛ ክርክር አልፎ ወደ መተላለቅ አምርተዋል።

የውጪ ቡድን ከአገር ውስጥ ቡድኖቹ በርቀትም ቢሆን እየተገናኘ ማርክሳዊ ሴኒናዊ መፈክሮችን ሲያስተጋባ አመታት ተቆጥረዋል።

በአገር ውስጥ ያሉት አብዮቱ እንደፈነዳ በልሳኖቻቸው በዲሞክራሲያ እና በሰፊው ህዝብ ድምፅ አማካኝነት በሚያሰርጓቸው መልዕክቶች የህዝብ ድጋፍ ሲሰበሰቡ ቆይተዋል። ምሁራኑ ከውጭ አገር ወደ አገር ቤት ከእነ ክፍፍል ቁርጻቸው መጥተው እንደተቀላቀሉም ልሳኖቹ የኢህአፓና የመኢሶን መሆናቸው ገሃድ ወጣ።

ኢህአፓ እነ ብርሃነመስቀል ረዳ እና እነክፍሉ ታደሰን ያካተተ ቀንደኛ ተቃዋሚ ሆኖ ቀረበ። መኢሶን እነ ዶ/ር ወርቁ ፈረደ፤ እነዶ/ር ንግስት አዳነ፤ ዶ/ር መስፍን ካሱ፤ ዶ/ር ነገደ ጎበዜና ዶ/ር ኃይሌ ፊዳ የተካተቱበት ነበር። በደርግ ምስረታ ማግስት ሌሎችም የግራ ክንፍ ኃይሎች ብቅ ብቅ ይሉ ጀመር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማኅበር በሰሜን አሜሪካ የአሮጌው (ኢተማሰአ) መሪ በነበረው በዶ/ር ሠናይ ልኬ የሚመራ “ወዝ ሊግ” የተሰኘ ድርጅት ተከተለ። ይህ ቡድን ከውጭ አገር ጀመሮ ቂም የነበረበት ስለሆነ ከደርግ ጋራ ወዳጅ ለመሆን ጊዜ አልፏቸውም። መኢሶንም በተመሳሳይ ለደርግ እውቅና ሰጥቶ በመለጠፍ ግንባር ቀደም ነበር።

ቀጥሎ “የኢትዮጵያ ጭቁን ህዝቦች አብዮታዊ ትግል” (ኢጭህአት) የተባለ ቡድን በተለይ የደቡብ ኢትዮጵያን ህዝቦች እወክላለሁ በማለት ብቅ አለ። ከዚያም ከኢህአፓ አፈንግጠው እጅ የሰጡት አባላት አገር ውስጥ ካሉ ጥቂት ህቡዕ ድርጅቶች ጋር በመቀናጀት “ማርክሲስት ሴኒኒስት ሪፑብሊካን ድርጅት” (ማሌሪድ) የተባለ ቡድን መሠረቱ።

ደርግ ግር እያለው ሄደ። ወዲያውም ፍልሚያውን መቀላቀል እንዳለበት ለደርግ እውቅናና ቅድመ እውቅና ከሰጡት ከወዘለግ እና መኢሶን አመራር አባላት ባገኘው ምክር፣ እንዲሁም በቀሰሙት ትምህርት በመጓዝ፤ በተለይ በወዝ ሊግ አዋላጅነት “አብዮታዊ ሠደድ” የተሰኘ ድርጅት ተወለደ። ይህም በ1968 ዓ.ም የተደረገ ሲሆን፤ የሰደዱ አባላት የመንግስቱ ወዳጅ የሆኑ መለዮ ለባሾች ናቸው። በሃምሳ አለቃ /በኋላ ሻምበል/ በለገሠ አስፋው የሚመራ ሆነ።

ከዚህ በኋላ በእለታዊው አዲስ ዘመን ጋዜጣ “አብዮታዊ መድረክ” በሚለው ዓምድ ስር የሁሉም ፓርቲና ድርጅት የብዕር ፍልሚያ ጠፈ። በዋናነትም መኢሶንና ኢህአፓ የጽሁፍ ችሎታ ባላቸው ምሁራን አባላት አማካኝነት በማርክሳዊ ቃላቶች አሸብርቀው የሚቀርቡ ሀሳቦችን መሰንዘር ቀጠሉ።

የእነ ለገሠ አስፋው (የእነ መንጌ) የሠደድ አባላት አነጣጥሮ መተኮስ እንጂ አንጥሮ መጻፍ ላይ እምብዛም ነበሩና ወሳኝ ወሳኝ ሀሳቦችን ከሁለቱ ተፋላሚ ወገኖች እየቀዱ፣ እየተማሩ፣ ዳር ላይ ሆነው ምኑንም የማያውቁትን ርዕዮተ በውል ተረዱት። ይህን እስከ 1969 ድረስ የዘለቀ የጋዜጣ ትምህርት ይዘውም የርዕዮቱ ተንታኝ፣ ብሎም ተግባሪ ሆኑ። በእርግጥም የሀሳብ ፍጭቱ ለደርግ ጠቃሚ ነበር። የብዕር ተፋላሚዎቹም በልዩነት ላይ ሳይሆን አንዱ አንዱን ለማንቋሽሽና እርቃኑን ለማስቀረት የነበረ ሲሆን፤ ውሎ አድሮ ብዕሩ ቀርቶ በጥይት መፋለም ይጀምራሉ።

ደርግ በመገል የብሔራዊ ዲሞክራሲ አብዮትን በ1968 ሚያዚያ 12 ካወጀ በኋላም ለአዋጁ አስፈጻሚ አካል የሚሆን “ጊዜያዊ የህዝብ ድርጅት ጉዳይ ጽ/ቤት” ማቋቋም ነበረበት። ዓላማውም በደርግ አገላለፅ “ሰፊውን ህዝብ ማንቃትና ማደራጀት ነው” ጽ/ቤቱን ለመምራትም 15 አባላት ያሉት ኮሚሽን ሲደራጅ ከሊቀመንበርካት ጀምሮ ያለውን ስልጣን መኢሶን ስለያዘው ድርጅቱን ለማጎልበት ተጠቀመበት። ከኢህአፓ

የማይወዳደር አቅም የነበረው መኢሶን በወራት ውስጥ ጥሩ ለውጥ አሳዩ። ከተዋቸን ለመቆጣጠር የሚያስችለውን የከተማ ልማትና ቤት ሚኒስቴርን ደርግ ሆነ ብሎ በመኢሶን ስር እንዲሆን በማድረጉም በ1968 መገባደጃ ላይ በተካሄደው ተራ የቀበሌ ምርጫ ደጋፊዎቹን ለማስመረጥ በመቻሉ መኢሶን ደስ ተሰኘ። ነገር ግን ደርግ ይህን ያደረገው ኢህአፓን “እንቁልልጭ” ለማለትና፤ “ሰልጣን ለህዝብ በተወካዮች አማካኝነት የሚተላለፈው እኔን የአብዮቱን ባለቤት ቀርቦ በመወዳጀት እንጂ በግትርነት አይደለም” በሚል ሾርኒ ለመንካት ነበር። በዚህም ኢህአፓ በግድል። ስለዚህም ወዲያው ሠራተኛውንና ሌሎች ጥቃቅን ተቃዋሚ ቡድኖችን በመቀስቀስና ደጋፊዎቹን በማነሳሳት የኢህአፓን መፈክር አንግቦው ሰልፍ እንዲወጡ አደረገ። ኢህአፓ “የወዛደሩ ብቸኛ ፓርቲ እኔ ነኝ” ሲል በመክረሙና በአማላይ ቃላቶችም ብዙሃኑን መግረክ በመቻሉ የብሔረተኝነት አላማውን የተረዳውም ያልተረዳውም ተሰላፊላት። ደርግና የደርግ አራገራዎች ኢህአፓ መቼም እረፍት እንደማይሰጣቸው ቢረዱትም የወሰዱት የኃይል እርምጃ ግን አልነበረም።

ኢህአፓ በደርግና በአጋሮቹ ላይ የሽምቅ ውጊያን ጨምሮ፤ እያደነ እንደሚገድልም ዛተ። መስከረም 13 ቀን 1969 ዓ.ም ኢህአፓ መንግስቱ ኃይለማርያምን ለመግደል ያደረጉት ሙከራ ለጥቂት ሳይሳካ ቀረ። በዚህ ተኩስ ክፋኛ የቆሰሉት መንግስቱ ድንጋጤያቸውን በውስጣቸው ይዘው ሙከራውን ለፖለቲካዊ ፕሮፓጋንዳ ተጠቀሙበት። “አስቡት እኔን የመሰለ አብዮተኛ” እንደማለት። ጎን ለጎንም የኢህአፓን ፖለቲካዊ ኪሣራ አስገነዝቡበት።

ከጥቂት ቀናት በኋላ ቀደም ሲል ያየነውን የመኢሶን አመራር አባልና የህዝብ ድርጅት ጉዳይ ጽ/ቤት ባለደረባ የነበሩትን ዶ/ር ፍቅሬ መርዕድን ሠንጋተራ አካባቢ መኪና ውስጥ ቁጭ ብለው ባለቤታቸውን ሲጠብቁ አልሞ መግደልን ሰልጥነውበት፤ ተክነውበት የመጡት የኢህአፓ አባላት ተኩሰው ገደሏቸው።

“ነጭ ሽብር” አሉት። የነጭ ሽብር ተግባራቸውንም በተጠቀሱት ኢትዮጵያዊ ዶ/ር ጀመሩት። የመጀመሪያውን ጥይት ያጮኸች ኢህአፓ መሆኗ ግልጽ ነው። ደርግ ከኢህአፓ የሽብር ተግባር በኋላ “የአንድ አብዮታዊ ህይወት በሺ ፀረ-ህዝቦች ህይወት ይመነዘራል” አለ። ከዚህ መግለጫ በኋላ የኢህአፓ አባሎችንና ደጋፊዎችን ደርግ በውል ስለማያውቃቸውና አገር ውስጥ ድንበር ሲጠብቅ ስለነበር፤ የፖለቲካ ዲያስፓራዎች እዚያው ይተዋወቃሉና የመኢሶን አባላት ስም ዝርዝራቸውን ለደርግ አቀረቡ። ደርግም እየለቀመ ማሰር ቀንደኞችንም መረሸን ጀመረ። ሲቪል ታጣቂዎችንም እያደነ ትጥቅ አስፈታ። ቀጥሎ በሰርጎ ገብነት የሚጠረጠሩ የራሱ የደርግ አባላትና ደጋፊዎች ለኢህአፓ

እየሰሩ ነው የሚል ነገር መጣ። የነገሩ እውነትነት ባያጠያይቅም ደርግ “ሠርጎ ገብ” የተባሉትን አባላት በሚመለከት የወሰደው እርምጃ “ከጉግ ጋር የተገኘህ ሰለጥ አብረህ ተወቀጥ” የሚባለውን ብሄል የተከተለ ነበር። ጠቋሚዎቹም የየራሳቸውን የሰልጣን ቦታ ለመያዝ ሲሉም ሆነ ያልተዋጠሳቸውን ሹም የማስወገጃ መድረክ አድርገውታል።

መንግስቱ የደርግን ህልውና አስጠብቀው ለመቀጠል ቀድመው የተዘጋጁ ነበሩና፤ በቤተመንግስቱ ቅልብ ጦር አኑረዋል። በኮሎኔል ዳንኤል አስፋው ይመራል። “መቼ ኃይል” የሚሉትን ቡድንም መስርተዋል፤ በሻለቃ ጌታቸው ሺበሺ ይመራል። የደርግ አባላቱ ተራ ወታደር 10 አለቃ እየተባሉ “አድሃሪ” ተብለው ስለተተቹም ለእያንዳንዱ አባል በውስጥ አሰራር ማዕረግ እንደ ፈንዲሻ እየተዘገነ እንዲሰጥ አድርገዋል። በዚህም የላሳቸው ሌተናል ኮሎኔል መሆን አግባብነት ቢኖረውም፤ እያንዳንዱ አባል ከምክትል መቶ አለቃ በላይ እንዲሆን የተደረገው በፍጥነት ነበር። ከዚህም አልፎ አብዮታዊ ሠደድ አለ። በጥቅሉ ዙሪያውን አጠባብቀው ሲያበቁ፤ ይህ የኢህአፓ ተግባር አገር የማፍረስ ተልዕኮ መሆኑን በመገንዘብ፤ “ውስጡ መጥራት አለበት” የሚል አቋም ወሰዱ። ይሄ ሁሉ የሰልጣን ህልመኛ ፓርቲ የአብዮቱ ፀር እንደሚሆን ጠረጠሩ። ዝግጅቱን ያዩት ጄኔራል ተፈሪ በንቲ “እሣት በእሣት አይጠፋምና ብሔራዊ እርቅ ለማድረግ ጥሪ እናቅርብ” ብለው አረፉ።

ወፉ ዛፉ በኢህአፓነት በሚጠረጠርበት በዚያ ጊዜ ይሄን የመሰለ ቃል ከደርጉ ዋና ሊቀመንበር መሠንዘሩ ለኮሎኔል መንግስቱ (ሲፈጥራቸውም ጠርጣሪ ናቸውና) ምን ማለት እንደሆነ ግልፅ ነው። እርግጥ ነው ከጥር 26 ቀን 1969 ዓ.ም በፊትም ለወራት ያህል መጠነኛ አለመግባባት ነበር በተፈሪና በመንግስቱ መካከል። ሆኖም የዝግጅት ጊዜ አስፈልጓል። በደርግ ውስጥም ጥርጣሬው ጎልቶ በጎሪጥ መተያየት ተፈጥሯል። ስለዚህም የደርግ የፖለቲካና የውጭ ጉደይ ኮሚቴ ሊቀመንበር የነበሩትን የአየር ኃይል አባሉን ሻለቃ ሲሳይ ሀብቱን በአብዮቱ ላይ አሲሯል በሚል ክስ በጦር ፍርድ ቤት ቀርቦው ተረሽነዋል። ቀጥሎም በኤርትራ ያለው 2ኛ ክፍለ ጦር አሣዥ የነበሩት ብርጋደል ጄኔራል ጌታቸው ናደው ላይ ተመሳሳይ እርምጃ ተወስዷል። ጄኔራል ጌታቸው ናደው ላይ እንደ ጄኔራል አማን እጅ አልሰጥም ብለው ቤታቸው ውስጥ ተታኩሰው ነበር የተገደሉት። ከዚያም መቶ አለቃ በወቅቱ ካሣና መቶ አለቃ ስለሺ በየነ የተባሉ ሁለት የደርግ አባላት ሊወሰድባቸው የታሰበውን እርምጃ ቀድመው በማወቃቸው በሽሽት ላይ እንዳሉ በደርግ የተላከው ጦር አሳዶ ይዞ ገድሏቸዋል። በተመሳሳይ

ጥርጣሬም የእድገት በጎብረት ዘመቻ አስተባባሪ የነበሩት ሻለቃ ኪሮስ አለግየሁ ተይዘው ታሰረው ሳለ ራሳቸውን በእስር ላይ እንዳሉ ገድለዋል።

ይህ በእንዲህ እንዳለም በተጠቀሰው አመት የመጀመሪያው ወራት የደርግ አወቃቀር ላይ መሠረታዊ ለውጥ ተደርጎ ነበርና፤ በዚህም ሁሉም የደርግ አባላት የሚሳተፉበት ሸንጎ ዋናው የሰልጣን አካል ሆኖ፤ በተዋረድ ደግሞ የማዕከላዊ ኮሚቴና ቋሚ ኮሚቴ ተቋቋሙ። በዚህም ዋና ሊቀመንበሩ ዋናውን ሸንጎ በበላይነት መምራት ሲችሉ፤ ምክትሉ መንግስቱ ግን ከደርግ ጋር ያልተያያዘውን የሚንስትሮች ምክር ቤትን በሊቀመንበርነት ከመምራት ያለፈ ሰልጣን እንዳይኖራቸው ሆነ።

በተጨማሪም የደርግ ዋና ፀሐፊ የጽ/ቤቱን ስራ ከመምራት ባለፈ ከአዲሱ አወቃቀር በፊት በሌተናል ኮሎኔል መንግስቱ ስር የነበረውን የህዝብ ድርጅት ጉዳይ ጽ/ቤትንም እንዲቆጣጠሩት ተደረገ።

ይህ አወቃቀር ከግራ ቀኝ ሊታይ መንግስቱና ደጋፊዎቻቸውን አስሮ የማስቀመጥ ዘዴ ሆኖ ስለተገኘ ፍጥጫ ቢፈጠር አይገርምም። በዋናነት አዲሱን አወቃቀር አቅደው በተግባር እንዲሰራበት ያደረጉት በአሁኑን የሚጠረጠሩ የተባሉት የደርግ የኢኮኖሚ ኮሚቴ ሊቀመንበር የነበሩት ሻምበል ሞገስ ወ/ሚካኤልና በአዲሱ አወቃቀር የደርግ ዋና ፀሐፊ የሆነው ሻምበል አለግየሁ ኃይሌ መሆናቸው ነው። እንደገናም አወቃቀሩ የአብዮቱ ጠባቂ አለኝታ ተደርገው በብዙሃኑ የሚታዩትን፣ የሚፈሩትን መንግስቱን አግልጧል። ከሁሉም የከፋው ደግሞ በዚህ አሠራር ሠርጎ ገቦች ካሉ እንደልባቸው የመሆን እድል የሚሰጥ መሆኑ ነው። ተጠርጣሪዎች ይህን አድርገው አስጊውን መንግስቱን ቀፍድደው ሰራቸውን ቀጠሉ። የረሱት ነገር ቢኖር ለመንግስቱ ፍፁም ታማኝ የሆነውና ከሆለታ ትምህርት ቤት ጀምሮ ጓደኝነት የነበራቸው፤ ከደርግ ምስረታ ጀምሮ የመንግስቱ ቀኝ እጅ የሆነው፤ ጃንሆይንም አማኝንም ሲጥ ያደረገው ኮሎኔል ዳንኤል አስፋው የደርግን ህልውና ለማስጠበቅ የተደራጀው የቅልብ ጠሩ የበላይ አዘዥ መሆኑን ነው። እናም ጠላታቸውን በፍጥነት በማንበርከክ ወደር የማይገኝላቸው መንግስቱ የረቀቀ የማጥቃት ዘዴያቸውን ከደጋፊዎቻቸው ጋር አቅደው ጨረሱ።

ጥር 26 ቀን 1969 ዓ.ም ሁሉም የደርግ አባላትና ሊቀመንበሩ ጄኔራል ተፈሪ በንቲ በሰብሰባ ላይ እንዳሉ አንድ መልዕክተኛ ይመጣና መንግስቱ አስቸኳይ የሰልክ ጥሪ እንዳላቸው ይገልጻል፤ መንግስቱ አስፈቅደው ይወጣሉ።

ወዲያው ባልተጠበቀ ፍጥነትና ሁኔታ የታጠቁ ወታደሮች በኮሎኔል ዳንኤል አስፋው መሪነት ወደአዳራሹ ገብተው “እጅ ወደ ላይ!” አሉ። ሁሉም በድንጋጤ እጆቻቸውን በጭንቅላታቸው ላይ አጣጥረው አፈጠጡ። በአንድ አዳራሽ ከታጎሩት አባላት ውስጥ ሰባት ሰዎች

ተመርጠው ሰማቸው እየተጠራ ወጡና በአንድ ክፍል ተቆለፉ። ሌሎቹ አባላት “አይዟችሁ እናንተን አይደለም” ተብለው ተተውና ሰባቱ ወዲያው ተረሸኑ። ጄኔራል ተፈሪ በንቲ የደርግ ሊቀመንበር፣ ሻምበል አለግየሁ ኃይሌ በአዲሱ አወቃቀር የደርግ ዋና ፀሐፊ፣ ሻምበል ሞገስ ወልደሚካኤል የኢኮኖሚ ኮሚቴ ሊቀመንበር፣ ሌተናል ኮሎኔል አስራት ደስታ የደርግ የማስታወቂያ ኮሚቴ ሊቀመንበር፣ ሻለቃ ህሩይ ኃይለስላሴ፣ ሻምበል ተፈሪ ደነቀ፣ አስር አለቃ ኃይሉ በላይ የተረሸኑት የጊዜያዊው የደርግ መንግስት ከፍተኛ ባለስልጣናት የነበሩና በኢህአፓ ደጋፊነትና አባልነት ስለተጠረጠሩ ነው።

በቅፅበት መፈንቅለ መንግስቱ በስኬት ቢደመደም፤ ወዲያው በተፈጠረው የተኩስ ልውውጥ ሽብር ቀጠለ። መንግስቱ ከመፈንቅለ መንግስቱ በኋላ ወደ አዳራሹ ሄደው “አማኝን መርጠን ምሩን ብንላቸው አብዮታችን ለመቀልበስ ተነሱ፣ ዛሬ ደግሞ ጄኔራል ተፈሪ በንቲ ለዘብተኛ በመሆናቸው አብዮቱን ለማዳን ርምጃ ተወስዷል። እኔ ለአብዮቱ ያለኝ አቋም ቁርጠኛ ነው። አሁን በእርጋታ ስራችሁን መቀጠል ትችላላሁ...” እያሉ ሲያረጋጉ የመጨረሻዎን ቃል ሳይጨርሱ የቤተመንግስቱ ጊቢ በተኩስ ሲናጥ መንግስቱ ርጠው ወጥተው ታንክ ውስጥ ተደበቁ። ሌላው ባለበት ሆኖ በሽብር ተናጠ። ጉዳዩን ወዲያው የተረዳው ሻለቃ ዮሐንስ ምትኩ ጊቢ ውስጥ ነበርና የኢህአፓ አባልም ስለነበር ሳይቀድሙኝ ልቅደም ብሎ ተኩስ በመክፈት ዶ/ር ሰናይ ልኬንና ኮሎኔል ዳንኤል አስፋውን ቅል ቅልአቸውን ብሎ አስተኛቸው። ቀጥሎም መንግስቱን ለመግደል ነበርና ያሰበው ይገኙበታል ወዳለው ቢሮ ገብቶ አጣቸው። ግድግዳ ላይ የተሰቀለውን የመንግስቱን ፎቶ ግራፍ በጥይት ቦረዳድሶ ከመውጣቱ በፊት አንድ ታንክ ቢሮውን ደርምሶ ገብቶ ሻለቃ ዮሐንስንም ጨፍልቆ ሲያበቃ ሁሉም ነገር ፀጥ አለ።

የመንግስቱ ድል በወዳጆቻቸው በዶ/ር ሠናይ ልኬና በኮሎኔል ዳንኤል አስፋው መገደል ደበዘዘ። ፍንቀላው ግን ተሳካ። ከዚህ በኋላ የመንግስቱ አምባገነንነት የበለጠ እልህ የተሞላበት ሆነ። የዚህ መፈንቅለ መንግስት አደራጆች መንግስቱ ብቻ ሳይሆኑ የመኢሶን እና የወዝ ሊግ አመራር አባላት የሆኑ ምሁራን ሰፊውን ድርሻ ይይዛሉ። በዚህ ጊዜ ነው መንግስቱ “ለምሳ ያሰሱንን ለቁርስ አደረገናቸው” በማለት መግለጫ የሰጡት።

አሁን ደርግ የኢህአፓ ተሟጋች ሆነው “እርቅ” የሚሉትን ሁሉ ደምስሶ ነፃ እርምጃ ለመውሰድ መንገዱን ጠርጓል። ኮሎኔል መንግስቱ የጄኔራሎችን መጋረጃ ገላልጠው ከፊት ሆኑ። ከተቀዳሚ ሊቀመንበርነት የደርግ ዋና ሊቀመንበር ሆኑ፤ የጦር ኃይሎች ጠቅላይ አዘዥነቱንም ደርበው ያዙ። ቀጥሎ አስጊ ያልሆኑት፤ ነገር ግን በየሰብሰባው ያውካሉ

የተሰኙት ምክትል የደርግ ሊቀመንበር ኮሎኔል አጥናፉ አባተ ቀሩ። አዋኪነታቸው እንዴት ነው? ቢባል በአስተዳደር ጉዳይ እንጂ ለአብዮቱ ፍፁም ታማኝ መሆናቸው ይታወቃል።

አንድ ቀን በሰብሰባ ላይ እጃቸውን አውጥተው ሊናገሩ ሲሉ፤ ያ የተለመደ ጭቅጭቃቸው ነው ተብሎ እድል ተነፈጉ። እሳቸው ግን ተሰብሳቢው አዳራሹን ለቆ እየወጣ ሳለ ጮክ ብለው “ተው ግዴላም ስሙኝ! ይቺ አገር የሚበጃት ቅይጥ ኢኮኖሚ ነው...” ማለታቸውን እስር ላይ የሚገኙ አባላት ደጋግመው ገልፀዋል። ሰሚ ግን አላገኙም። ጭራሽ ይሄ አብዮቱን የማወክና የማርክሲዝምን ርዕዮተ የሚቃወም ተደርጎ ተፈረጀና ጣት ተቀሰረባቸው። በዚህም ላይ በተቃዋሚዎች ላይ የሚወሰደው እርምጃ መልክ እንዲኖረው ደጋግመው ያሳስቡ ነበር። እኒህ ሰው የእነ ተፈሪ በንቲን መረሸንም የሰሙት ለስራ ከሄዱበት ክፍለሃገር ሆነው ነበርና እንደሰሙ በጣም ደንግጠው በቁጣ “ትናንት አግንን ገደልን ዛሬ ደግሞ...” በሚል ቁጨት ላይ ነበሩ። ወዲያውም በአስቸኳይ ተጠርተው ከነቁጣቸው ቤተመንግስት እንደደረሱ መንግስቱ አረጋግተውና የተረሸኑት በሴራቸው ምክንያት እንደሆነ ገልፀው፤ አለዝበው ሸጁቸው። የአጥናፉን መናደድ መንግስቱ አልወደዱትም፤ ከ10 ወራት በኋላ በህዳር ወር 1970 ዓ.ም ሆነ ተብሎ በተጠራ የደርግ ሰብሰባ ላይ የአጥናፉ ጉዳይ ተተነተነ። “እርምጃ ሲወሰድ ይቃወማል፤ የሶሻሊዝምን መሠረታዊ መርሆዎች የሚፃረሩ አስተያየቶች እየሰነዘረ ይውካል...” ተባለና የመንግስቱ አጫፋሪዎች የይረሸን ውሣኔውን ለገሱ። ተፈርዶባቸው ተረሸኑ። ፍፁም ስህተት የተሰራው እዚህ ላይ ነው ይላሉ ተፀግቶ አባላቱ። ያለሀጥያቱ ለአገር ጥቅም ሲል በተናገረው የተገደለ ነው ይሉታል። ብቻ የደርግ መሰራች ተቀጨ።

አበቃ። መንግስቱ በእሺ ላይ የበታችቻቸው ብቻ ታጀቡ። አዲሱን የደርግ አወቃቀርም በራሳቸው ታማኞች ሞሉት። ግለሰቦች በዚህ መልኩ ከተመነጠሩ በኋላ ቀጣይ ስራ የሆነው ፓርቲዎችን ወይም የፖለቲካ ድርጅቶችን ማጥራት ሆነ።

የግራ ክንፍ ሆነው ነገር ግን ለደርግ በጎ ምልክታ ያላቸው ድርጅቶች ተባብረው በአንድ በኩል ኢህአፓን ለመደቀስ፤ በሌላ በኩል ከደርግ የሚመነጨውን ስልጣን ለመቀራመት ያመች ዘንድ፤ እንዲሁም ከኢህፓ በልጦ ለመፈርጠም ሲሉ “የኢትዮጵያ ማርክሲስት ሌኒኒስት ድርጅቶች ኅብረት (ኢማሌድጎ)ን መሠረቱ። በየካቲት ወር 1969 ይህን ኅብረት መስርተውም ሰፊውን ህዝብና ተራማጅ ኃይሎችን በማደራጀት ግንባር ቀደም ፓርቲ መመስረት የሚቻለው በዚህ ዘዴ መሆኑን እየገለፁ ተኩራሩ።

ኢማሌድጎ ግን እንደታሰበው ጠንካራ ፓርቲ አምጦ ሊወልድ ቀርቶ ጭራሽ የመበታተኛ መድረክ ሆኖ አረፈው። በአንድ ጥላ ስር የተሰባሰቡት ድርጅቶች የበላይነትን ለማወጅ እርስ በርስ መርካከር ጀመሩ። በተለይ መኢሶን እኔ ነኝ የበላይ የሚል አቋም ይዞ መኩራራት ስራው ሆነ። በዚህ ሳቢያ ሌላ ግብግብ በአዲስ ዘመን ጋዜጣ ተጀመረ። አንኳሩ የመከራከሪያ ጉዳይም “ዲሞክራሲያዊ መብቶች በምን ዓይነት ሁኔታ ይፈቀዱ? ያለገደብ ወይንስ በገደብ? አብዮቱ ሲረጋጋ ወይስ አሁኑኑ?” የሚሉ ነበሩ።

በሰፊው የስልጣን መሠረቱን እንደጣለ የተሰማውና በኅብረቱ ውስጥ ከተሰባሰቡት ድርጅቶች አንዱ የሆነው መኢሶን “አሁኑኑ ያለ ገደብ ይፈቀድ” ሲል፤ ሌሎቹ ደግሞ “ሰፊው ህዝብ ሳይደራጅ ገና በእንጭጨ እንዲህ ያለ ተግባር መፈፀም አብዮቱን ለፀረ አብዮተኞች አላልፎ መስጠት ነው” እያሉ ሞገቱ።

ደርግና ሠደድ የመኢሶን “አሁኑኑ” ባይነትና ሌሎች የእንቡር እንቡር እንቅስቃሴ አላማረውምና “መኢሶን ወዳጅ ብለን ብናስጠጋው እብጠት ተሰማው” በሚል ተወንጅሎ በደርግ ዘንድ የነበረው ተቀባይነት ቀረና ንቀትና ተፅዕኖ ደረሰበት። ይህን የተረዱትና ጥርስ እንደተነከሰባቸው የገባቸው የመኢሶን አባላት ያለአንዳች ዝግጅት በደርግ ላይ የትጥቅ ትግል አውጀናል ብለው አኩርፈው አዲስ አበባን ለቀው በተለያዩ መንገድና በተለያዩ አቅጣጫ ነጎዱ። ግማሹ በጅም የቀረው በሌላ ተበታትነው ሲጓዙ በደርግ የማላደድ ዘመቻ ከፊሎቹ ተይዘው ታሰሩ፤ የቀሩት ተገደሉ። በለስ የቀናቸው አገር ጥለው ሸቹ። የመኢሶን ታሪክ በዚህ ያበቃል።

ጥቂት ዘግየት ብሎም ኢጭአት የመኢሶን ዕጣ ገጠመውና በደርግ ተደመሰሰ። እነዚህን ድርጅቶች በመምታት የደርግ ተባባሪ የነበረው ወዝሊግም በ1971 ዓ.ም ሰደድን ለመቆጣጠር ሠርጎ ገብቷል በሚል ውንጀላ በደርግ ተመታ። ወይም ተበተነ። የቀረው ምንም አቅም ያልነበረው ማሌሪድ ነበርና ደርግ እሱን ለማጥፋት አንድ ቀንም አልፈጀበት ተመታ፤ ተበተነ።

ከዚህ በኋላ ማለትም ከ1971 ዓ.ም ጀምሮ ብቸኛው አውራ ፓርቲ አብዮታዊ ሠደድ ሆነ። ደርግና ሠደድ ያንድ ሃንቲም ሁለት ገጽታዎች ናቸው። በሠደድ ስም ሲቪሉ ይደራጃል፤ ሲቪሉንም ደርግ ያዘዋል ማለት ነው። የደርግ ዘመን ፓርቲዎች በአጭሩ ባየነው መልኩ ተወልደው ባየነው መልኩ ከሰመዋል። የቀሩት ስልጣን የያዘው ደርግ እና፤ ተቃዋሚው ኢህአፓ ነው። እነዚህም የከተማ ጦርነቱን ስራቸው አደረጉት።

የኢህአፓ ነጭ ሽብር

ከአልጀሪያው ቡድን እን ብርሃነመስቀል ረዳ፣ እያሁ አለማየሁ፣ አብዲሣ አያና፣ ዶ/ር ተስፋዬ ደበሳይ፣ ዶ/ር መኮንን ጆቴ እንዲሁም ከሶቭየት፣ ከአሜሪካና ከምዕራብ አውሮፓ እን ክፍሉ ታደሰ፣ መሐመድ ማህተምን የመሳሰሉ ፖለቲከኞች አንድ ድርጅት ማቋቋማቸውን አውሮፓ ሆነው ይፋ ካደረጉ በኋላ፣ ከአገር ውስጥ ሽማቂ ቡድኖችና ከሲቪል ደጋፊዎቻቸው ጋር በተለያዩ ጊዜ፣ ዓይነትና ሁኔታ ግንኙነት እያደረጉ ከአብዮቱ በኋላ ጠንካራ የግራ ክንፍ ሆነው የሰልጣን ትግል አድርገዋል። በአገር ፍቅር ስሜት ልቡ የነደደውን የኢትዮጵያ ወጣት ለሰውር አላማቸው ማስፈጸሚያ ይሆን ዘንድ በፕሮፓጋንዳ ከጎናቸው አሠልፈው የቀይ ሽብር ሰለባ አድርገውታል። በመጨረሻም ለገዳይ አሳልፈው ሰጥተውት ፈርጥጠዋል።

ነጭ ሽብር የኢህአፓ የግድያ መፈክር ነበር፤ ቀይ ሽብር የደርግ የመልስ ምት መፈክር ነው። ኢህአፓ ነጭ ሽብርን ባይጀምር ቀይ ሽብር የሚባል ነገር ኢትዮጵያ ውስጥ ባልኖረ ነበር። የኢህአፓ ዓላማ ምን ነበር? ስንል ምላሹ ሁለት ነው፤ አንደኛ ሰልጣን፣ ሁለተኛ ከበስተጀርባ ያሉትን አጋገሮች የመገንጠል ጥያቄ በኢትዮጵያ ብሔሮች ሽፋን ማስፈጸም።

ኢህአፓና ደርግ ወይም ሌሎች የዚያ ዘመን የፖለቲካ ድርጅቶች ርዕዮተ አንድ ነው። ሁሉም ፊውዳሊዝምንና ኢምፔሪያሊዝምን በጽኑ የሚያወግዙና ሲያወግዙ የኖሩ ማርክሲስቶች ናቸው። ደርግ ሰልጣንን ለሌላ አካል ያስረክብም አያስረክብም አስተዳደራዊ መዋቅሩን የዘረጋው በሳይንሳዊ ሶሻሊዝም ሲሆን፣ ይህም የኢህአፓ የራሱ መሻት የነበረ ነው።

ታዲያ እነዚህ አገር በቀል ቡድኖች ምን አጋጫቸው? ብለን ስንጠይቅ ነው ከላይ የተጠቀሱት ምላሾች ብቸኛ መልስ ሆነው የምናገኛቸው። ለዚህም ነው በርካታ ምሁራን “ገንጣይና አስገንጣይ” በሚል ታሪክ ካለፈ በኋላ በየፕሬስ ውጤቱ ሲሞላለጩ የከረሙት።

ደርግ በወቅቱ ሰልጣንን ለኢህአፓ ሰጠ ማለት ኢትዮጵያን ለገንጣይና አስገንጣዮች አሳልፎ ሰጠ የማለት ያህል ነው። ደርግ የእነዚህን ኃይሎች ተቃውሞ ለማለዘብ ሲል ሲሹት የኖሩትን ርዕዮተና ሀሳባቸውን ሁሉ በተግባር ቢለውጥም ማለዘብ አልቻለም። ኢህአፓ በደርግ አሰላ ከከተማ ከተደመሰሰ በኋላም በርሃ ካሉ ቡድኖች ጋር ተቀላቅሎ ሲታገልና በስተመጨረሻም ደርግ ሲወድቅ ያችኑ ዓላማ ተግባራዊ ማድረግን ነበር የመጀመሪያ ስራው ያደረገው። እንጅማ በዚያ ወቅት ኢህአፓ ዓላማው ስለኢትዮጵያና ስለህዝቦቿ ከልቡ ተቆርቆሮ ቢሆን ኖሮ በተከታይነት በምናየው በሶማሊያ ወረራ ከሶማሊያ ጎን ተሰልፎ ደርግን ባልወጋ ነበር።

በጠንካራ ዲሲፕሊን የተደራጀውና አንድ አባል ለሦስት ተከታታይ ጊዜያት በስብሰባ ላይ ካልተገኘ እንደሚገደል ለአባላቱ ይፋ ያደረገው ኢህአፓ መንግስቱ ኃይለማርያም ላይ የመግደል ሙከራ ካደረገና በዶ/ር ፍቅሬ መርዕድ ላይ ከዚህ በፊት ያየውን ግድያ ከፈጸመ ጀምሮ፣ በጊዜያዊ መንግስቱ ባለሥልጣናትና ደጋፊዎች ላይ “ነጭ ሽብርን” አውጆ ተከታታይ ግድያዎችን ፈጽሟል። ኢህአፓ በወቅቱ የግድያ ኢላማዎቹ ማን ማን እንደሆኑ ጠንቅቆ ያውቃል፤ ደርግ ግን በስተመጨረሻ በመኢሶን አመራር አባላት አማካኝነት የሰም ዝርዝር እስኪቀርብለት ድረስ ምንም መረጃ አልነበረውም። “ቀይ ሽብር” የሚባለውን መፈክርም ደርግ አያውቀውም ነበር። ከነጭ ሽብር በኋላ ሊያውቀውና ሊፈክርበት ተገደደ። ስለቀይ ሽብር ብዙ ተብሏል። የቀይ ሽብር ሰለባዎች ታስበዋል፣ ተዘከረዋል፣ ሐውልትም ታንጸላቸዋል። ይህ ተገቢ ተግባር መሆኑ ለማንም ግልፅ ከመሆኑም በላይ፣ ለምን ተዘከሩ? የሚል ተቃውሞ አያሰነሳም።

ነገር ግን የነጭ ሽብር ሰለባዎችን እንኳን መዘከር ቀርቶ ስማቸውን ያነሳ አካል አለመኖሩ በርካቶችን አሳዘኗል።

ጦርነት ነው። የወንድማማቾች የፖለቲካ ፀብ የፈጠረው ጦርነት። የነጭና የቀይ ሽብር ሰለባዎች ኢትዮጵያዊ ናቸው። በኢህአፓም በደርግም በኩል ተሰልፈው በሁለቱም አይነት ሽብሮች በሽዎች የሚቆጠሩ ዜጎች ተገደለዋል። በኢህአፓ ጎን የተሰለፉት የቀይ ሽብር ሰለባ ሲሆኑ፣ በደርግ በኩል የተሰለፉት የነጭ ሽብር ሰለባ ሆኑና፣ ደርግ ሲወድቅ ቀይ ሽብርን የፈጸሙት ለፍርድ ቀረቡ። ነጭ ሽብርና ሰለባዎቹ ግን ከታሪክ ተፍቀው ወጡ። ፍትህ የአሸናፊዎች ደንገጡር ሆነች።

በነጭ ሽብር ከተገደሉት ዜጎች ይልቅ በቀይ ሽብር የተገደሉት በቁጥር ቢበልጡም፣ በነጭ ሽብር ብቻ ግን 1 ሺ 119 ሰዎች እንደተገደሉ የተረጋገጠ ነው። እንዲያውም ከዚህ በላይ ናቸው የሚሉ በርካታ ምስክሮች አሉ። በቀይ ሽብር ያለቁትን ልዩ ዐቃቤ ሕግ 6 ሺ ነው ብሏል። የደርግ አባላት ግን 2ሺ ነው ብለው ይከራከራሉ። ምንም ቢሆን ቁጥሩ ተቀራራቢ መሆኑ እንዳለ ሆኖ፣ የነጭ ሽብር ሰለባዎችን የሚፋረድላቸው አላገኙም።

እነዚህን ኢትዮጵያውያን ታሪክ ረስቷቸዋል፤ ወይም እንዲረሳቸው ልዩ ጥረት ይደረጋል። የእነሱ ደም ከንቱ ሆኖ የቀረበት ምክንያት ምንድነው ሊባል ነው? ቢባል መልስ የለም። መጠየቅም ያስኮንናል። ኢህአፓ የመጀመሪያውን ጥይት ተኩሷል። ይህ ሰልጣን ላይ ባለ መንግስት እይታ ሽብር ፈጠራ ነው። ሠላማዊ ትግል ግድያ አያካትትምና። ለአገርና ለህዝብ ተቆርቋሪ የሆነ ድርጅት ደግሞ በከተማ

ውስጥ ሆኖ ሠላማዊ ትግል እያደረጉ ነው ብሎ ጎን ለጎን በግድያ ተግባር መሠማራት ምን ማለት መሆኑ ለማንም አይሰወርም።

በእስር ላይ የሚገኙ የደርግ ባለሥልጣናት በአንድ ነገር በጋራ ይፀፀታሉ። በ60ዎቹ የጃንሆይ ባለስልጣናት ግድያ። በቀይ ሽብርስ? ሲባሉ በፍፁም አይፀፀቱም። “ራሳቸው የጫናት እሳት ነው” ሲሉ ይመልሳሉ። አሳማኝ መከራከሪያቸው “ነጭ ሽብርስ?” የሚለው ነው።

ሻ/ል ተስፋዬ ርሰቱ በ“ምስክርነት” መፃሕፍታቸው የኢህአፓን የግድያ ተግባር በሚያትቱበት ገጽ ላይ “... የድርጅቱ የፖለቲካ ቢሮ ተለዋጭ አባል የነበረው ጌታቸው ማሩ የእልቂት ድርጊታቸው ትክክል አለመሆኑን በመግለፅ መሰፍን ሐረር መንገድ በላይ ዘለቀ በሽመቁበት በታ ገድለው ራሱን፣ እጁን፣ እግሩንና ሌላውን አካሉን ለየብቻ ቆራርጠው በጆንያ ከትተው ክፍሉ ታደሰና ተስፋዬ ደበሳይ አውጥተው ሊጥሉት ሲሉ (ለተገንጣይ ስትራቴጂስቶች ሲሉ) ሻለቃ ጌታቸው ሽበሽ የመራው ጦር ደርሰባቸው የተቆራረጠውን እስከሬን ጥለው አምልጠዋል። ...” በማለት የኢህአፓን ኢሰብአዊ ተግባር ይገልጻሉ።

ሲቀጥሉም “... ለነገሩ ጥንቃቄ ተስፋዬ ደበሳይ በንግስት አዳነ ጠቋሚነት ፖስታ ቤት አካባቢ ሊያዝ ሲል አምልጦ ከአምባሳደር የመጨረሻ ፎቅ ተወርወሮ ራሱን የገደለው ለኢህአፓ በነበረው ቁርጠኛ እምነት ሳይሆን በታዋቂው የኢትዮጵያ የመረጃ ድርጅት ምርመራ የሻዕቢያን የአዲስ አበባ ግድያና የመረጃ መዋቅር አወጣው ይሆናል ብሎ ሰግቶ እንደነበር እነክፍሉ ታደሰ ገና ሲጠረጥሩ አልቻሉም...” ይሉናል። (ምስክርነት 2001 ዓ.ም ገፅ 145)

የታችኛው የኢህአፓ አባላት ትግላቸው ኢትዮጵያዊነትን የተላበሰ እንደሆነ አስበውና ተነግሯቸው ይፋለሙ እንጂ፤ ቁንጮ ቁንጮው አመራር የሻዕቢያ እቅድ አስፈፃሚዎች የነበሩ ናቸው። ፀሐፊው የአሠፋ ጫቦን ገለፃም አካተዋል፤ “ዶ/ር ፍቅሬ መርሳድ ባለቤቱን ሊያመጣ ሄዶ ከሚጠብቅበት ሞርጌጅ ባንክ ህንፃ አጠገብ በኢህአፓ ተገደለ። በአገራችን በኋላ ቀይ ሽብር፣ ነጭ ሽብር የተባለውን መንገድ የከፈተው የፍቅሬ መገደል ነበር። ብቻ የመጀመሪያውን ቃታ የሳቦ ኢህአፓ ነበር” ሲሉ ያረጋግጣሉ።

የእነክፍሉ ታደሰ አጋር የነበሩትን በመጥቀስም “... አገሪ ዛሬ ለደረሰባት ንቅዝ የበላው ቤትነት አንድ ደርግ በሚባል ጭራቅ ላይ ብቻ ብንለክክ የሀሊና ንፅህና የምናገኝ አይመስለኝም” በሚል የዚያ ዘመን የነጭ ሽብር” አራማጆች ጥፋታቸውን እያመኑ እንደሆነ ተገልጿል። በሌላ ወገን የመኢሶን አመራር አባላት ደርግ ላይ ብቻ ጥፋቱ ተደፍድፎ እንዲቀር የካዱ ይኑሩ እንጂ፤ ደርግ ቀይ ሽብርን ተግባራዊ ሲያደርግ የእነሱ እገዛ እንደነበረበት ያመኑ አልጠፉም። ከላይ የጠቀስናቸው ፀሐፊ

“... የኢህአፓ አባላትን ስም ዝርዝር መኢሶን ለደርግ ባይሰጥና በጋዜጣ ባይወጣ ደርግ የኢህአፓን ነብሰገጽቶች ከህዝብ ባህር ውስጥ ፈልፍሎ ለማውጣት ጊዜ ይፈጅበት ነበር” ይላሉ። (ገፅ 146)

በጥቅሉ ኢህአፓ ከላይ እስከታች መዋቅር ዘርግቶ በሚሰጥራዊ ኮዶች ከአባላቱ ጋር እየተገናኘ የከተማ ውስጥ ትግሉን አወጠ። ግድያውንም በነጭ ሽብር መፈክር አጠንክሮ ከመቀጠል ባለፈ፣ አዲስ አበባ ውስጥ የሚገኝን ባንክ እስከመዝረፍ ድረስ የዘለቀ ተግባር ፈፀሟል። በአንድ ዙር ዝርፊያ ብቻ ከሾላ ገርጂ ባንክ ግማሽ ሚሊዮን ብር ዘርፏል። ለምሳሌ በሰኔ ወር 1969 ዓ.ም የአዲስ ከተማ ቁጭራ ባንክን የከረፈው የሻዕቢያ አባል የሆነው ጎይቶም ለባሲ የመራው የኢህአፓ ቡድን ነበር። በተጨማሪም በትግራይ በኩል ባሰገቡት ፈንጂ የአዲስ አበባ መዘጋጃ ቤትና በዋቢሸቤ ሆቴል አፈንድተው በርካታ ንፁህን ሲቢሎችን ገድለዋል። (ትዝታዎች ቁ.1 ገጽ 30)

በዚህና በዚህ መሰል ተግባር ኢህአፓ ደርግን መቀመጫ አሳጣው። እንደመንግስትም ሆነ እንደ ጊዜያዊ መንግስት ደርግ መከላከልና እርምጃ መውሰድ ነበረበት። ነጭ ሽብር ተወጠ። በመቀጠሉም “አስታዎቹን አታስጨርሱን!” የሚለው ህዝብ በረከተ።

ደርግና መኢሶን ተባብረው ባሳለፉት ውሳኔ ከላይኛው መቼ ጦር ጀምሮ እስከታችኛው የቀበሌ ተመራጮች ድረስ አስታጠቁ። “ንፃ እርምጃ በኢህአፓ ላይ እንዲወሰድ አወጁ። “ቀይ ሽብር ይፋፋም!” አሉ። ተፋፋሪ። እዚህ ላይ መጠቀስ ያለበት ጉዳይ አለ፤ ይኸውም ከኢህአፓ ጥቃት ራሱን እንዲከላከልና እንዲያጠቃበት የታጠቀውን መሣሪያ በተለይ ዝቅተኛ ደረጃ ላይ የነበሩት የቀበሌ ሹሞች በኢህአፓነት ሽፋን በግል ቂም በቀል እና በድንበር ገፋህኝ ... ወዘተ ሕገ-ወጥ ግድያዎች አከናውነዋል።

ደርግና መኢሶን ከላይ እስከታች ካስታጠቁ በኋላም፤ “አብዮቱ ከተከላካይነት ወደ አጥቂነት ተሸጋግሯል” አሉ። ይህ አዋጅ በ1969 መገባደጃ ይፋ ከሆነ በኋላም ደርግ የነጭ ሽብር አራማጅ የሆኑትን ፀረ ሠላም ኃይሎች እያደነ በመያዝ፣ ከድተው በማመጡ የኢህአፓ አባላት ጠቋሚነት እየታገዘ መዋቅራቸውን ማፈራረስ ጀመረ። የተያዙትንና ምስጢር አላወጣ ያሉትንም በከባድ ግርፊያ እያሰቃዩ ማወጣት፣ መገደል ስራው አደረገ። በ1971 ዓ.ም የኢህአፓን መዋቅር ለማፈራረስ እና የመሳሪያ ግምጃ ቤታቸውን ሳይቀር መማረክ ቢቻልም፤ ከወራት በኋላ እንደገና በልዩና በረቀቀ ዘዴ አባላቱ ለደራጃ ሞክረዋል። በራሱ በደርግ ውስጥ ሠርጎ ለመግባት ጥረዋል፤ በየጦር ክፍሉም ሠርገው ለመግባትና የበላይ እዛዦችን እስከመመልመል ደርሰዋል።

ባየነው መሠረት ኢህአፓ በራሱ ቀስቃሽነት የጀመረው ነጭ ሽብር ተጋግሎ በመቀጠሉ ደርግ እና መኢሶን የመልስ ምት ለመስጠት ቀይ ሽብር ብለው በማወጃቸው በርካታ አገር ወዳድና ወጣት የኢትዮጵያ ልጆች አልቀዋል። የመኢሶን ሚና እስከሸፈተበትና ህቡዕ ገባሁ ብሎ እሰካውጀበት እስከ ሰኔ 10 ቀን 1969 ድረስ የቆየ ሲሆን፤ ቀሪውን እርምጃ ደርግ ራሱ ቀጥሎበታል። ስለሆነም በሁለቱም አይነት ሽብር ሠለባ ስለሆኑት ዜጎች ሲነሳ ተጠያቂው ደርግ፤ ኢህአፓና መኢሶን መሆናቸው መታወቅ አለበት። ከዚህ ጋርም ስለቀይ ሽብር ሰለባዎች ሲነሳ ስለነጭ ሽብር ሰለባዎችም መዘከር አለበት የሚለው የብዙሃኑ ፍትሐዊ ምልክታ በክፉ ሊታይ እንደማይገባ መገንዘብ ያስፈልጋል። “ክብር ለነጭ ሽብር ሰማዕታት” “ክብር ለቀይ ሽብር ሰማዕታት” ብለናል።

ጓድ ቁጥር አስራ አንድ ለገነት አየለ ቀይሽብርን በሚመለከት ከገለፁት ውስጥ ተከታዩ ሐተታ ይገኛል። “በኢህአፓ በትር በነጭ ሽብር የተጨፈጨፉት በይፋ የሚታወቀው 1,319 ይሁን እንጂ ቁጥራቸው ከዚህ በላይ ነው። አሁን እኛን በቀይ ሽብር የሚወነጅሉን ለምን የነጭ ሽብርን ሰለባዎች አይፋረዱላቸውም? እነሱ ኢትዮጵያውያን አይደሉም? ወይስ የእነሱ ደም ደመ ክልብ ነው? የቀይ ሽብር ተፋራጅ ኮሚቴ እንደተቋቋመ ሁሉ፤ የነጭ ሽብርም ቢቋቋም ኖሮ ፍትሐዊ ይሆን ነበር። ቀይ ሽብርን ከመጠሪያው ከቃሉ ጀምሮ ያመጡት እነሱው ራሳቸው ናቸው። ወታደር ይሄንን ከየት ያውቃል? በሰማሊያ ወረራ ወቅት ኢህአፓ የፈፀመው ክህደት መረሳት የለበትም። በኤርትራም ችግር ኢህአፓ በግልፅ የወገነው ከጠላቶቻችን ጋር ነበር። ሻዕቢያን እንደሚደግፍ በይፋ ተናግሯል። በኢትዮጵያ ሕግ ደግሞ በአገር ላይ የሚፈፀም ክህደት እስከሞት ድረስ ያስቀጣል።...” (ገፅ 31) በመጨረሻ ዋናው አቀናባሪ ተስፋዩ ደበሳይ ያለበት ቦታ በጥቆማ ተደርሶበት በደርግ ሲከበብ ራሱን ከፍቅ ወርውሮ ከሞተ በኋላ ግድያው ጋብ እንዳለ የቀድሞው ሊቀመንበር መንግስቱ ይናገራሉ። በ1970ዎቹ የመጀመሪያ አመታት ጀምሮም ኢህአፓ እየተሰነጣጠቀ፤ እየተበታተነ ሄደ። ብርሃነመስቀል ረዳም ከባለቤቱ ጋር ከከተማ ወጥቶ ሲሸሸ ወሎ አካባቢ በገበሬዎች እጅ እንደተገደለ ይነገራል። ባለቤቱ ወ/ሮ ታደላች ኃይለሚካኤል ነብሰጡር ስለነበሩ የተባሉት ገበሬዎች ሳይገድሏቸው እንደተረፉ እና ለረጅም ዓመታት በእስር ላይ ቆይተው ኢህአዴግ አዲስ አበባ ሲገባ ከእስር ተፈትተው፤ በመጀመሪያ የሴቶች ጉዳይ ኃላፊ፤ በአሁኑ ጊዜ ደግሞ በኮትዲቫር የኢትዮጵያ አምባሳደር እንደሆኑ በ“መንግስቱ ትዝታዎች” ቁጥር 1 መጽሐፍ በገፅ 190 ተጠቅሶ ይገኛል።

የቀይ ሽብርን ሕገወጥነት በሚመለከት መንግስቱ ሲጠየቁ፤ “እኚ እኛስ እንዲህ ተባልን። ሌላውስ ምን ሲያደርግ ነበር? ለምን የሌላው ወገን

ሰህተት አይታይም? ኢህአፓ በየትኛው ሕግ ተመርታ ናሯል ሰውን በጠራራ ፀሐይ እየደፋች ስትሄድ የነበረው? በየትኛው ፍርድ ቤት ብይን አግኝታ ነው ሰው ላይ እርምጃ ስትወስድ የነበረው?” በማለት ነው።

ይህ ሁሉ ሲሆን ተደጋግሞ እንደተገለፀው ከስር ያሉ የኢህአፓ ምልክት አባላት አብዛኛዎቹ ለኢትዮጵያ አብዮት እየታገሉ እንደሆነ ነበር የሚያውቁት። ለዚህም ነው ተበትነው ወደ በረሃ ሲገቡ ብዙዎች ያልጠበቁት ጉዳይ የገጠማቸውና የተገረሙት። ይህን ጉዳይ ከመንግስቱ ኃይለማርያም ገለፃ ተረድተን እናብቃ።

“... እዚህ ላይ ሁልጊዜ የማይነሳ ወይም ሆን ተብሎ የሚዘለል ጥያቄ አለ። ኢህአፓ ሠርጎ ገቦችና ከሞላ ጎደል የከተማ ትጥቅ ትግል የሚያካሂዱ፤ ለዚያውም በሚሰጣቸው ሊስትና ጥቆማ ዲላማ የሚመቱ የተወሰኑ ወጣቶችን በከተማ ውስጥ ስታሰማራ ከተከታዮቿ የሚበልጠው ኢትዮጵያን ለማጥለቅለቅና መንግስትን ለመገልበጥ የተሰበሰበው ኃይሏ የሄደው ትግራይ አሲምባ ነው።”

“የት ሄደ ያሁሉ የኢትዮጵያ ወጣት? የት ደረሰ? ማን ፈጀው? ይሄንን የጠየቀ ሰው አለ? የኢህአፓ ዋናው ሠራዊት የነበረው ትግራይ ነበር። አሲምባ የከተተው ያ ሁሉ የት ደረሰ?”

“ልጆቹ የኢህአፓን ዓላማ ለማራመድ ትግራይ ሲሄዱ ያልገባቸው ነገር አለ። እነሱ አብዮት የሚያካሂዱ፤ ለኢትዮጵያ ህዝብ የሚታገሉ ነው የመሰላቸው። ብሔራዊ ሰሜት የነበራቸው ናቸው። እዚያ ሲደርሱ ግን ያጋጠማቸው ጀብሃና ሻዕቢያ ነበር። ኢትዮጵያ ብሎ ነገር በአጀንዳቸው የሌለ ፍፁም ፀረ ኢትዮጵያ አቋም ያላቸው ገንጣዮች። እንዴ? ምንድነው ይህ ነገር? የሚል ጥያቄ ሲያነሱ “አሃ!” ይህኛ ባቄላ ካደረገች አትቆረጠም” ተብሎ በወያኔ ሠራዊት ተጨፍጭፈዋል። እተኙበት ቦታ፤ ለ...ሽ ብለው እንደተኙ ሌሊት በደንብ በተዘጋጀ ሠራዊት ጭፍጭፍ አድርገው ፈጅተዋቸዋል። በዚህ አይነት በግፍ ያለቁት ቁጥር ስንት ነው? ይህን ያነሳ አለ? መለስ ዜናዊ “ኢህአፓ” እያለ ተቆርቋሪ ሆኖ ሲናገር ግርም ነው የሚለኝ። ወደደም ጠላም ህሊና ካለው ዛሬ ለህሊና ፍርድ ነገ ደግሞ ለህዝብ ፍርድ መቅረቡ የማይቀር ነው። የትግራይ ህዝብ ይሄንን ያውቃል። ኢህአፓዎች ሁሉም አላለቁም። ቢጠየቁ ይናገራሉ።”

ገነት፤ “እና እርሰዎ የሚሉት ወያኔ ነው የፈጃቸው ነው?”

መንግስቱ፤ “ታዲያስ! ወያኔና ሻዕቢያ በአንድነት ነው የፈጃቸው። “እኛ አሰልጥንና አስታጥቀን ለዚህ ስናበቃቸው የኢትዮጵያን አንድነት ይጠይቃሉ እንዴ?” ብለው ነው ሙሉጭ አድርገው ያጠፏቸው። እኛ እንደሆነ መጀመሪያ ነገር አሲምባ ሠራዊት የሚባል አልነበረንም። እዚያ ሄደንስ እናውቃለን እንዴ? የእኛ ሠራዊት የዚያን ጊዜ ያለው ምፅዋና ባሬንቱ ነበር።” (ትዝታዎች ቁጥር 1 ገጽ 207)

እናም የሸማቂ ቡድኑን የደገፉት እዚያው ቀርተው ሲታገሉ፡፡ የልደገፉት ወደ ደርግ ተመልሰው ይቅርታ በመጠየቅና ወደ መንግስት ስራዎች ገብተው እስከ ደርግ ፍፃሜ ድረስ ሲቆዩ፣ ጥቂቶቹ ተሰደዋል፡፡ ሌሎቹም ተገድለዋል፡፡

የምስራቁ ጦርነት

አጣሊያና እንግሊዝ ተካፍለው ይዘዋት የነበረችው ሶማሊያ፤ በ1952 ዓ.ም ነፃ ከወጣች በኋላ የራዲዮ ነፃ መንግስት መሰርታ ከ1953 ጀምሮ በጠቅላይ ሚኒስትር ሸርማኬን ዓሊ ስትመራ ከቆየች በኋላ ኢትዮጵያን የመውረር እቅድ እንደነበራት በተደጋጋሚ ባሳየችው ሙከራ አረጋግጣለች፡፡ ነገር ግን በመፈንቅለ መንግስት ስልጣን የያዙትን የዚያድ ባሬን ያህለ የተጠናከረ ዘመቻ አልተደረገም፡፡ የዚያድ ባሬ መንግስት ከ1969-1973 ዓ.ም በተጠናከረ ዘመቻ ኢትዮጵያን ተፈታትኗል፡፡ በ1956 በጃንሆይ ዘመን የወረራ ሙከራ ያደረገችው ሶማሊያ ሙከራዋን የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት በእንጭጨ ማስቀረት ችሏል፡፡

በ1970 ዓ.ም ተመሳሳይ ሙከራ ያደረገው የዚያድ ባሬ መንግስት በድጋሚ ተሸንፎ ተባረረ፡፡ ከዚህ በኋላ የአንድ ዓመት ከፍተኛ ዝግጅት በማድረግ የኢትዮጵያ ጦር ፊቱን ወደ ኤርትራ ማዞሩንና ከምስራቁ ግንባር ጦር ተቀንሶ ወደ ሰሜን መዝሙቱን በመረዳት የዳግም ወረራ እቅዱን ለማሳካት እንቅስቃሴ ማድረግ ጀመረች፡፡ በኢትዮጵያ የበረራ ክልል ውስጥም የሶማሊያ አየር ኃይል ከ100 ጊዜ በላይ ጥሶ መግባቱ በጋሃድ ታየ፡፡

የዚያድ ባሬ እቅድና ፍላጎት ታላቋን ሶማሊያ ለመመስረትና በዚህ ምስረታም አጋዴን መካተት አለበት የሚል ነው፡፡

“አጋዴን በግዛትም፣ በባህልም፣ በቋንቋም፣ በሃይማኖትም ሆነ በዘር ረገድ የሶማሊያ አንድ አካል ነውና ህዝቡም ግዛቱም ወደ ታላቋ ሶማሊያ መጠቅለል አለበት” የሚል አቋም የያዙት ዚያድ ባሬ በተለያዩ አገራት መሪዎች ቢመክሩ፣ ቢዘከሩ እንቢ አሉ፡፡ የተባበሩት መንግስታት የአፍሪካ አገሮችን የግዛት ወሰን ሲከልል አጋዴንን የኢትዮጵያ ማድረግም ሆነ ከዚያ በፊት ከነበሩት ዘመናት ጀምሮ የኢትዮጵያ ግዛት መሆኑን ዚያድ ባሬ ቢያውቁም የወረራ እቅዳቸውን ተግባራዊ ከማድረግ አልተቆጠቡም፡፡

ሶማሊያና ኢትዮጵያ ሶሻሊስት አገሮች የነበሩ በመሆናቸውም የሊቢያው ጋዳፊ፣ የኮባው ፊደል ካስትሮና ሌሎች ሊቀመንበር መንግስቱንና ዚያድ ባሬን ለማግባባት በእጅጉ ጣሩ፡፡ ኢትዮጵያ ያለባትን አጣብቂኝ አገናዝባ ወደ ዲፕሎማሲው ብታጋድልም አልሆነም፡፡ በዚህ መሀል ሶቭየት ማን እንደሚሻላትና ማንን ብትረዳ እንደምትጠቀም ስታወጣ ስታወርድ ቆየች፡፡ በመጨረሻ ዚያድ ባሬ የሶሻሊዝም አራማጅነታቸውን ጥርጣሬ ውስጥ የሚከት እንቅስቃሴዎችን በማሳየታቸው

ሶቭየት ስትረዳቸው ከቆዩችው ከሶማሊያና ከኢትዮጵያ ማንን መምረጥ እንዳለባት ተረዳች፡፡ “በቃል ብቻ ሶሻሊስታዊ አገር ናት ከሚሉት ዚያድ ባሬ ይልቅ በተግባር ያረጋገጡት የሊቀመንበር መንግስቱ አገር ትሻለናለች” በሚል ውሳኔ ሶቭየት ለኢትዮጵያ ያልተቆጠበ የማይረዳ ድጋፍ አደረገች፡፡ (በወቅቱ ኢህአፓ የሶማሊያንና የሻዕቢያን ወረራ ትክክል ነው ብሎ እውቅና የሰጠ ሲሆን፤ ይህንንም ዲሞክራሲያ በተሰኘ ልሳኑ ይፋ አድርጓል፡፡)

የሶማሊያ መንግስት ሠርጎ ገቦችን በአጋዴን ድንበር እያስገባ የኢትዮጵያን እንዳንድ የመሠረተ ልማት እውታሮች በፈንጂ ማውደምና ሌሎች ተመሳሳይ ተግባራትን ሲያከናውን ቆዩ፡፡ ቀጥሎ መደበኛ ሠራዊታቸውን በኢትዮጵያና በጅቡቲ ድንበር በኩል እስከ ሸንጮ፣ በአጋዴን በኩል እስከ ቀላፎ፣ በባሌና በሲዳሞ ክፍለሀገሮች በኩል ሞያሌና ነገሌ ቦረና ድረስ በማስገባት ይፋዊ ወረራ አደረገ፡፡ የኢትዮጵያ መንግስት የኦርትዶዶክስ ጦርነት ፋታ ባይሰጠውም በተቻለ መጠን የሶማሊያን ጦር በፍጥነት ለመደምሰስ ይቻል ዘንድ “ዘመቻ ላሽ” የተባለ የውጊያ እቅድ ነደፈ፡፡ ሊቀመንበር መንግስቱ ዘመቻው ተግባራዊ እንዲሆን በህዳር 1972 ዓ.ም ለመከላከያ ሚኒስትር ትዕዛዝ ሰጡ፡፡

ዘመቻው ተገቢ ዝግጅት ከተደረገበት በኋላ በአራት ምዕራፍ ተከፈለና፤ 1. ነሐሴ 22 ቀን 1972 ዓ.ም ተጀምሮ ከሸነሌ ተነስቶ ጅቡቲንና ሶማሊያን ከኢትዮጵያ ጋር የሚያዋስነውን ድንበር አፅድቶ ህዳር 15 ቀን 1973 እንዲጠናቀቅ፤ 2. ወደ ደጋማው የሐረርጌ ክፍል ሠርገው የገቡ የሶማሊያ ታጣቂዎችን ማዕዳት ስለሆነ ከመጀመሪያው ምዕራፍ እኩል በሆነ የጊዜ ገደብ እንዲጠናቀቅ፤ 3. በሁለቱ ምዕራፎች ድል የሚደረጉት ወራሪዎች በዋርዲር፣ በቀብሪደሐርና በጎዴ አውራጃዎች የሚጠራቀሙትን ኃይሎች መምታትና ማባረር ሲሆን፤ ይህም ጠንካራ ዘመቻ ስለሚሆን ነሐሴ 22 ቀን 1972 ዓ.ም ተጀምሮ በታህሳስ ወር 1973 ዓ.ም እንዲጠናቀቅ፤ የሚል ሆነና በታቀደው መሠረት በጀግናው የኢትዮጵያ ጦር ሠራዊት ድል ከሆነ በኋላ 4ኛው ምዕራፍ ቀጠለ፡፡ ይህም በየቦታው ከተደመሰሱት ሠርጎ ገብ ኃይሎች ተርፈው የሸቡትንና ቁጥራቸውም ከ30 ሺ በላይ የሚሆኑትን የሶማሊያ እግረኛና ሚካናይዝድ ኃይሎች ተጠራቅመው የመሸጉበትን 420 ኪሎ ሜትር ስፋት ያለውን ግዛት ነፃ ማውጣት የሚል ነበር፡፡ ይህም በታህሳስ 15 ቀን 1973 ዓ.ም ተጀምሮ 10 ቀናት የፈጀ የምድርና የአየር ውጊያ ተደርጎ በኢትዮጵያ የበላይነት ታህሳስ 15 ቀን 1973 ዓ.ም በድል ተደመደመ፡፡ (ነበር ቁጥር 2)

በዚህ ጦርነት ከሶማሊያ ብቻ ሳይሆን ከኢትዮጵያም ከፍተኛ የህይወት መስዋዕትነት ተከፍሏል፡፡ የኢህአፓ አባላትም ከሶማሊያ ጎን

ተሰልፈው መዋጋታቸውና መንገድ መሪ ሆነው ሰማሊያን ማገዛቸው በደምብ የሚታወቅ ነው። በተጨማሪም ዚያድ ባሬና የኤርትራ አማኒያን መሪ “እኔ ከዚህ አንተ ከዚያ” በሚል ትስስርም፣ ተብብርም አድርገው ነበር። “ሆኖም ዘመቻ ላሽ” ስኬታማ ሆኖ ወራሪው ጦር እንደ ላሽ ጥርግ ተደርጎ ተወገደ። የዚያድ ባሬ መንግስት ያ ሁሉ ዝግጅት ከንቱ ሲሆንበት ክፉኛ ተበላጭቶ በመጋቢት ወር 1973 ዓ.ም “ኢትዮጵያ በሰማሊያ ላይ ወረራ አውጃ ጦሯ ወደ ሞቃዲሾ እየገሰገሰ ነውና ከሠራዊትህ ጎን ተሰልፈህ ለአገርህና ለሃይማኖትህ ተዋጋ...” በማለት ለህዝቡ ጥሪ አቀረበ። ወዲያውም በግንቦት ወር 1973 ዓ.ም የመልሶ ድርጅታቸውን አጠናቀው ለ3ኛ ጊዜ ኢትዮጵያን ወረሩ። የኢትዮጵያ ሠራዊት በ6 ቀናት ውስጥ የሰማሊያን ጦር ብትንትኑን አወጣው።

ከዚህ በኋላም የሠላም ድርድሮች በየመንና በሌሎች አገራት ቢደረጉም ለውጥ የለም። ዚያድ ባሬ “እጋዴን ካልተሰጠችኝ ሠላም ብሎ ነገር የለም!” የሚል ቁርጥ ያለ አቋም ያዙ። ሊቀመንበር መንግስቱ የሰማሊያ የወረራ እቅድ ለዝንት ዓለም የማይለወጥ መሆኑን በመረዳት “እሾህን በእሾህ” የሚለውን መርህ ለመከተል ወሰኑ። የደርግ መንግስት በአጋዴን አካባቢ የነዳጅ ዘይት ቁፋሮ እቅድም ነበረውና ይህም እውን ይሆን ዘንድ የምስራቁ ጦርነት ዛጋቂ እልባት ማግኘት ስላለበት፤ ለዚህ ደግሞ የዚያድ ባሬ መንግስት መወገድ ብቸኛው መፍትሄ መሆኑን ተረድቶ እሾህን በእሾህ ቢልም፤ ለተግባራዊነቱ ግን የኢኮኖሚ አቅም አልነበረውም። ስለዚህ የሁነኛ ወዳጅ እገዛ ያስፈልግ ነበርና ጋዳፊን መምረጥ መፍትሄው ሆነ።

ንጉስ እድሪስን በኃይል አውርደው ስልጣን የያዙት ጋዳፊ አንድ የተባበረ የዓረብ መንግስት የመመስረት እቅድ የያዙት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ነው። እንቅስቃሴያቸውንም ጀምረው ለዓረብ አገራት የነፃነት ታጋዮች እገዛ ማድረግ የጀመሩት በማለዳ ነበር። የሱዳን ጄኔራል ጃፋር ኑሜሪ እና የሰማሊያው ዚያድ ባሬ ብቻ የጋዳፊን የእስልምና ተከታይ የሆኑ የአፍሪካ አገራትን የማስተባበርና የበላይ የመሆን እቅድ አልተቀበሉትም ነበርና ፀበኞች ነበሩ።

ሊቢያና ኢትዮጵያ ደግሞ በ1970 ደቡብ የመን ውስጥ የጋራ የሠላም ስምምነት ተፈራርመዋል። ስለዚህ የመንግስቱን የ“እሾህን በእሾህ” እቅድ ተግባራዊ ለማድረግ ከጋዳፊ ጋር ከነበረው የበለጠ ግንኙነቶችና ምክክሮች ቀጠሉ። ጋዳፊ የኢትዮጵያን ጥያቄ ወዲያው ተቀበሉት። ጋዳፊ ለሱዳን አማፅያን በጀን ጋራንግ ይመራ ለነበረው ቡድን እገዛ ያደርጉ ነበር። በሰማሊያም ተመሳሳይ ተቃዋሚ ቢኖር ሊረዱ ዝግጁ ናቸው።

ጄኔራል ፋራህ አይዲድ የሰማሊያ ምድር ጦር አዛዥ ነበሩ። ከፕሬዝዳንት ዚያድ ባሬ ጋር ስላልተሰማሙ ታሰረው ቆዩና በ1969 ዓ.ም የሰማሊያ ጦር ኢትዮጵያን ሲወር ያስፈልጉ ስለነበር ተፈቱና አዛዥነታቸውን እንደገና ተረከቡ። አሁንም በድጋሚ ተጣሉ። የጥላቸው መንስኤም ኢትዮጵያን መውረር የለብንም የሚል ነበር። በዚህ ጊዜ ዚያድ ባሬ ከጦር አዛዥነታቸው አንስተው በህንድ የሰማሊያ አምባሳደር አደረጉቸው።

የሁለቱን መቃቃር የሚያውቁት ሊቀመንበር መንግስቱ ኃይለማርያም የሊቢያን ድጋፍ እንደሚያገኙ ካወቁ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ እንዲመጡ ሲነግሯቸው ጄኔራል ፋራህ ወዲያው ወደ አዲስ አበባ መጡ። “ዚያድ ባሬን ከስልጣን አውርድና አንተ ስልጣን ያዝ፤ ኢትዮጵያና ሰማሊያም ወዳጅ አገር ይሁኑ” አሉ መንግስቱ። ጄኔራል ፋራህ አይዲድ “እሺ” አሉና ቡድኖቸውን አደራጅተው በዚያድ ባሬ መንግስት ላይ የትጥቅ ትግል ጀመሩ።

ኮሎኔል አብዱላሂ የሱፍ በሰማሊያው መሪ በዓሊ ሸርማኬን ላይ መፈንቅለ መንግስት ሞክረው ታሰረው የነበረ ሲሆን፤ ዚያድ ባሬ በስልጣን ሲተኩ ከእስር የተለቀቁ ናቸው። ከዚያድ ባሬ ጋርም ወዲያው ተጋጩና ታሰሩ። ከዓመታት በኋላ ከእስር እንደተፈቱ በቀጥታ ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ጥገኝነት ጠይቀው መኖር ጀምረዋል።

መንግስቱ ኃይለማርያም ድጋፍ እንደሚያደርጉላቸው ቃል ስለገቡላቸው የጄኔራል ዚያድ ባሬን መንግስት ለመጣል የትጥቅ ትግል በ1972 ዓ.ም ጀመሩ። ከዚያም ባለፈ በሰማሊያ “የሰማሊያ ብሔራዊ ንቅናቄ” (ኤስ.ኤን.ኤም) የተሰኘ ተቃዋሚ ቡድን ነበረና በጄኔራል ፋራህ አይዲድ የሚመራው “የሰማሊያ ብሔራዊ ቅንጅት” (ኤስ.ኤን.ኤ) በኮሎኔል አብዱላሂ የሱፍ የሚመራው “የሰማሊያ መድሀን ቅንጅት” (ኤስ. ኤን. ኤም) ሲጨመሩ ሦስት የተለያዩ ተቃዋሚ ቡድኖች ሆነው በዚያድ ባሬ ላይ እንዲነሱ ሆኑ።

ለእነዚህ ኃይሎች ኢትዮጵያ ታስፈልጋቸው ነበርና፤ ኢትዮጵያ የመደራጃ መሬት፣ ማረፊያ ቦታ፣ የስልጠናና የህዝምና አገልግሎትን ጨምሮ የሰው ኃይል ድጋፍ ሳይቀር ስታደርግላቸው፤ ሊቢያ የሰንቅ፣ የትጥቅና ሌሎች ከፍተኛ ወጪ የሚጠይቁ ወታደራዊ ቁሳቁሶችን ታሟላ ጀመር። ኢትዮጵያና ሊቢያ ለአማፅያኑ ነፃ ፓስፖርት፣ ነፃ እንቅስቃሴ፣ ለፐርፓጋንዳ የሚውሉ ነፃ የሚዲያ አውታሮችን መፍቀድ እንዳለባቸው ተስማምተዋል።

ከሊቢያ የሚመጣውን መሣሪያ ኢትዮጵያ እየተረከበች ታከፋፍላለች፤ በዚህ መልኩ የሱዳንና የሰማሊያ አማፅያን እየተጠናከሩ ሄዱ።

በጄኔራል ፋራህ እና በኮሎኔል አብዱላሂ የሱፍ የሚመሩ ቡድኖች ጠንካራ ተፋላሚ መሆን ቢችሉም፤ የኮሎኔል አብዱላሂ ሁኔታ ግን ለሊቀመንበር መንግስቱ ኃይለማርያም የሚዋጥ አልሆነም። መንግስቱን ወደ ጎን አድርገው በግላቸው በምስጢር ከጋዳፊ ጋር ብቻ በተደጋጋሚ መገናኘት አዘወተሩ። ከኢትዮጵያ መንግስት ተደጋጋሚ ማስጠንቀቂያ ቢሰጣቸውም ለመሰማት አልቻሉም። “ኢትዮጵያ የወደፊት ጠላቷን በጉያዋ ሸጉጣ አታሳድግም” አሉና መንግስቱ ኃይለማርያም ወደ እስር ቤት ወረወሯቸው። ይመሩት በነበረው ቡድን ላይም ዓሊ መሐዲ መሐመድ የተባሉ ሶማሊያዊ እንዲመሩት ተተኩ። የአብዱላሂ የሱፍን መታሰር ጋዳፊ ተቃዋሚና ከመንግስቱ ጋር ተቃቃሩ። ከዚህ በኋላ ሦስቱ አንጃዎች የጋዳፊንና የመንግስቱን ድጋፍ ተንተርሰው ከግባቸው መድረስ ስለነበረባቸው የሁለቱን አገራት መሪዎች በተናጠል እያባባሉ ቀጠሉ።

ሦስቱ ቡድኖች በሐርጌላና በሞቃዲሾ በኩል እያጠቁ አብዛኛውን የሶማሊያ መሬት በቁጥጥራቸው ስር አደረጉ።

በሐርጌላና በሞቃዲሾ መሀል የሚገኘው ሁሉም የመገናኛ መስመር ተቋረጠ። ስለዚህ የሀርጌላና የሞቃዲሾ ግንኙነት በአየርና በባህር ብቻ መሆን ነበረበት። የሶማሊያ ከሁለት የመሰንጠቅ ታሪክም ከዚህ ጀመረ።

የጋዳፊ ማክረፍ ለመንግስቱ ኃይለማርያም ከባድ ፈተና ቢሆንም፤ ያለረዳት የተጀመረውን የእሾህን በእሾህ እቅድ ብቻቸውን ዳር ለማድረስ አልተሳናቸውም።

የጄኔራል ፋራህ አይዲድና የዓሊ መሐዲ መሐመድ ቡድኖች በመጨረሻ በጥር ወር 1983 ዓ.ም ሞቃዲሾንም በቁጥጥር ስር አውለው ፕሬዝዳንት ዚያድ ባሬን ከስልጣን አስወገዱ። የፕሬዝዳንት መንግስቱ ኃይለማርያም የእሾህን በእሾህ እቅድም በመጨረሻ የስልጣን ጊዜያቸው እውን ሆኖ አዩት። በዚህ ተግባራቸውም ሶማሊያ ኢትዮጵያን የማታሰጋ አገር እንድትሆን አደረጉ።

እነዚያ ሦስት ቡድኖች በጋራ የዚያድ ባሬን መንግስት ያስወግዱ እንጂ ስለቀጣዩ ሂደት ምንም የተወያዩት ነገር አልነበረምና እርስ በርስ ሲናቆሩ ናሩ። ሶማሊያም ከሁለት ተከፈለች፤ መንግስት አልባሆናም ሁለት አስርት አሳለፈች። የሶማሊያ ቀውስ ዛሬም ድረስ የቀጠለ ሆኖ ይታያል። ዚያድ ባሬ ያለሙት ታላቅነት ጭራሽ አገራቱን አሳነሳት ማለት ነው። በዚህ መሠረት የደርግ መንግስት በዘመኑ የተረከባትን አገር ዳር ድንበሯን አስከብሮ የመቆየት ኃላፊነቱን በውጊያም በዘዴም ተወጥቷል።

የሰሜን ጦርነት

በምስራቁ ግንባር ድልን የተጎናፀፈው የደርግ ጦር፤ “የምስራቁ ድል በሰሜን ኢትዮጵያም ይደገማል!” ብሎ ፊቱን ወደ ሰሜን ግንባር አዞረ።

ባለፈው ምዕራፍ እንዳየነው በኤርትራ የትጥቅ ትግል ቀድሞ የጀመረው ጀብሃ፤ እንዲሁም አፈንግጦ የወጣው ሻዕቢያ የአካባቢው ፀረ ሠላም ኃይሎች ሆነው ቆይተዋል።

ከ1967 ጀምሮ ደርግ በሁለቱም ላይ የከፈተባቸው ዘመቻ እንኳ ኅብረት እንዲፈጥሩ አላደረጋቸውም። የደርግ ጥቃት ሲመጣባቸው የተናጠል መከላከል ሲያደርጉ፤ ጥቃቱ ጋብ ሲል እርስ በርስ እየተዋጉ ዓመታት ካሳለፉ በኋላ በ1973 ጅብሃ በሻዕቢያ ሙሉ ለሙሉ ተደምስሶ ሻዕቢያ ብቻውን ተጠናክሮ የወጣ ኃይል ሆኗል።

የመጀመሪያው የደርግ ማጥቃት የተሰነዘረው በ1968 “ዘመቻ ራዛ” በሚል የሰሜን ኢትዮጵያ እርሶ አደሮችን አሰባጥሮ ለማዝመት የተደረገው ሙከራ ሲሆን፤ እቅዱ ሙሉ ለሙሉ ባይሰምርም 10 ሺህ የሚሆኑ የሰሜን ወሎ እርሶ አደሮችን አሰባሰቦ ለማዝመት ተችሎ ነበር። ነገር ግን የሀወገትና የኢህአፓ የታጠቁ ሠራዊቶች “የኢትዮጵያ ህዝባዊ አብዮታዊ ሠራዊት” (ኢሕአዎ) በሰነዘረባቸው ወታደራዊና ፕሮፓጋንዳዊ ጥቃት ተዋክበው እንኳን ኤርትራ ሊደርሱ የትግራይንም ግዛት ማለፍ ሳይችሉ ድለ ሆነው ተበታተኑዋል። ገበሬዎችን ማዝመት ግድ የሆነው ዋናው ጦር ለምስራቁ ግንባር ያስፈልግ ስለነበር ነው። ሁለተኛው ጠንካራ ዘመቻ ደግሞ በ1970 ዓ.ም ክረምት ላይ ስምንት ግብረኃይሎች ተዋቅረው እንዲዘምቱ የተደረገበት እርምጃ ሲሆን፤ በዚህ ዘመቻ የደርግ ሠራዊት ጅብሃና ሻዕቢያ ቀደም ብለው የተቆጣጠሩዋቸውን የኤርትራ ዋና ዋና ግዛቶች ለቀው እንዲሸሹ ያደረጋቸው ሆኖ ነበር።

በዚህ ጥቃት ሻዕቢያ አስተማማኝ ደጅኑ ወደሆነው የተፈጥሮ ምሽጉ ወደ ናቅፋ እንዲያፈገፍግ ተገዷል። ያም ቢሆን የሻዕቢያ አስጊነት ቀጣይ ሆኖ በመገኘቱ ሦስተኛና የመጨረሻ የሆነ መጠነ ሰፊ ዘመቻ በሻዕቢያ ላይ መደረግ ነበረበትና “የቀይ ኮከብ ዘመቻ” ታወጀ። የዚህ ዘመቻ ዓላማ በየእለቱ እየተጠናከረና በመሐልም ጀብሃን አስወግዶ ትጥቅና የሰው ኃይሉን በምርኮም፤ በእርዳታም አገልብቶ፤ ሲችል ፊት ለፊት የሚዋጋውን፤ ሳይችል በየከተሞች ላይ ልዩ ልዩ የመሠረተ ልማት አውታሮችን በፈንጅ እየደረመሰ፤ የመንግስት ተቋማትን እያጋዩ፤ የህዝብ መገልገያዎችን እያወደመ፤ ባለስልጣናትን በሠርጎ ገብ ኃይሎች እያፈነ ወደ በረሃ የሚወስደውን ሻዕቢያን ለመጨረሻ ጊዜ መደምሰስ ነው።

የናቅፋ ተራራ በዓለም አቀፍ መገናኛ ብዙሃን ከፍተኛ ትኩረት የተሰጠው ብዙ የተወራሰትና ታዋቂነትን ያገኘ የጦር አውድማ ነው። ሻዕቢያ በዓለም ማገበረሰብ ዘንድ ስሙ ሲነሳ የናቅፋ ተራራም አብሮ ይነሳል። ሻዕቢያ ይህን ቦታ ለቀቀ ማለት ህልውናው ብቻ ሳይሆን ስሙም አይኖርም። ይህን ቦታ ለመያዝ ደግሞ ያለውን ኃይልና ጉልበት ተጠቅሞ ከፍተኛ መስዋዕትነት ከፍሏል። ናቅፋን ቀድሞ የያዘ ጦር ጠላቱን መዋጋት መከላከል ሳይጠበቅበት ቦታው ራሱ ይዋጋለታል። ለዚህም ነው ደርግ ፍፁም የማይመጥነውን ኢምፕት ኃይል በምድር ጦርም በአየር ኃይልም ድል ለማድረግ የተሳነው።

የኢትዮጵያ ጊዜያዊ መንግስት በወቅቱ የሱዳኑን መሪ በ1973 ዓ.ም ወደአዲስ አበባ ጠርተው ለሻዕቢያ የሚያደርጉትን ወታደራዊ እርዳታ፣ ነፃ እንቅስቃሴ መፍቀድ፣ ለሥልጠና ቦታ መመደብና እንደማንኛውም ዓረብ አገር ለሻዕቢያ የሚያደርጉትን ድጋፍ እንዲያቆሙ መንግስቱ ሊያግባቧቸው ብዙ ጥረዋል።

ኑሜሪ ግን በቃል እሺ ብለው በተግባር እምቢታቸውን ገፉበት። ሻዕቢያም ከናቅፋ ተራሮች ወርዶ የመልሶ ማጥቃት ተግባሩን ጀመረ። በዚህ ጊዜ ነው መንግስቱ ጀን ጋራግግን “በርታ” በማለት የራሳቸውን ችግር ደግሞ በራሳቸው ለመፍታት በሻዕቢያ ላይ የመጨረሻ የማጥቃት እርምጃ ለመውሰድ የሚያስችለውን እቅድ “የቀይ ኮከብ ዘመቻ”ን ተግባራዊ ለማድረግ የተፋጠኑት።

ለአንድ ዓመት ያህል ከፍተኛ ዝግጅት የተካሄደበትና በ1974 ተግባራዊ የሆነው ይህ “የቀይ ኮከብ ሁለገብ አብዮታዊ ዘመቻ” ኢትዮጵያ በታሪኳ በአንድ ጊዜ የጦርነት ዘመቻ ብቻ ከፍተኛ ገንዘብ የመደበችበት የመጀመሪያው አክሳሪ ዘመቻ ነው።

ራሱን የቻለ ጠንካራ ምክር ቤት የተቋቋመለት ይህ ዘመቻ በስራ አስፈጻሚው በኩል የፖለቲካ ስራ በጎብረተሰቡ ውስጥ፣ የወታደራዊ ዘመቻ እቅድ፣ የኢኮኖሚ ዘመቻ እቅድ፣ የኢንስፐክሽን፣ የወታደራዊ ፖለቲካ ስራ፣ የህዝብ ደህንነት ጥበቃ መመሪያዎች ያለው ሆኖ፣ በሁለት ዋና ዋና ጥቅል እቅዶች ላይ ያተኮረ ነው።

1ኛ. ወታደራዊ ግብ፣ ተገንጣዮችን መደምሰስና በኤርትራ ግዛት ዘላቂ ሠላም ማስፈን፣ 2ኛ. ኢኮኖሚያዊ ግብ፣ በጦርነት የፈራረሱ የመሠረተ ልማት አውታሮችን መልሶ ማቋቋምና፣ አዳዲስ የልማት ተቋሞችን መገንባት የሚሉ ናቸው።

የአገሪቱ አጠቃላይ በጀት ከሠራተኞች የወር ደሞዝ በስተቀር ሁሉም ወደዘመቻው ዞረ። በዚያ ወቅት አዲስ አበባ ጭልል ብላ የኢትዮጵያ ዋና ከተማ አስመራ ሆነች። የየሴክተሩ ሙያተኛ ወደ አሥመራ ተጓዘ።

የዘመቻው የአንድ ቀን በጀት ብቻ 1.2 ሚሊዮን ብር ነበር። የዚያ ዘመን የኢትዮጵያ የኢኮኖሚ ቀውስ መነሻ ምንጭ ይህ ዘመቻ ሆነ።

ወደፊት ለምናየው የኢኮኖሚ ቀውስ ምክንያት የሆነው በዋናነት ይህ ዘመቻ መሆኑን ለመገንዘብ ያህል፣ በብርጋዴር ጀኔራል ተሰፋዬ ሐብተማርያም በ1997 ዓ.ም “የጦር ሜዳ ውሎ” በሚል ርዕስ ከተጻፈው መጽሐፍ ውስጥ ለዘመቻው ተብሎ የተከናወነውን ዝግጅት የሚገልፁ ጥቂት ዝርዝሮችን እንይ።

የሰው ኃይል፣ መደበኛ ሠራዊት 120,000፣ የኤርትራ ህዝባዊ ሠራዊት 21,000 ድምር 141,000፣ የአንድ ዓመት ቀለብ ግምቱ ብር 61,874,000 ተመድቦ 404,488 ኩንታል ልዩ ልዩ የምግብ አይነቶች ለጦሩ ታድሏል።

13,309,374 ብር የፈጀ አልባሳት ታድሏል።

ለአንድ ዓመት የነዳጅ ፍጆታ 19,434,982 ብር፣

ለጥርጊያ መንገድ ስራ 613,279 ተመድቦ መንገዱ በፍጥነት ተሰርቷል።

500 ከባድ ተሽከርካሪዎች ተመድበው 100,000 ሠራዊት እና 153,900 ቶን ልዩ ልዩ ቁሳቁሶች በአንድ ዓመት ከአዲስ አበባ ወደ ኤርትራ ተጉዘዋል። የዚህ ወጪም በገንዘብ ሲተመን 36,678,159 ብር ይሆናል።

መሣሪያ፣ 122 ሚሊ ሜትር እና 130 ሚሊ ሜትር መድፍ -621፣

ቢ ኤም 21 - 37

82 ሚሊ ሜትር ሞርታር- 961

ልዩ ካሊበር ያላቸው መትረፍሶች - 5,432

ኤ.ኤ. ኤም 43 ጠመንጃ (ክላሽ) - 90,000

ቲ.55 ታንክ - 159

ብረት ለበሶች - 153

ከባድና ቀላል ተሽከርካሪዎች - 3,000 ሲሆን፤

የ130 ሚሊ ሜትር መድፍ ጥይት - 12,089

የ122 ሚሊ ሜትር መድፍ ጥይት - 43,059

የቢ ኤም 21 ጥይት - 20,729

የኤ ኪ ኤም 47 ጠብመንጃ ጥይት 5 መደባዊ ጭነት፣ ማለትም በድምሩ 54,000,000 ነበር።

የከተማው ጦር ቀለብ፣ አልባሳት፣ ህክምና፣ ነዳጅ፣ ጥይት፣ ደሞዝ ... ወዘተ አገሪቱ ከምትችለው አቅም በላይ እየሆነ ቢሄድም አማራጭ አልነበረም። ለጦሩ ብቻም ሳይሆን በሽብር ተግባር ከአገርነት ተርታ ወጥታ እንቅስቃሴዋ የቆመው ኤርትራ ዳግም እስትንፋስ መዝራት ስለበረባት መልሶ ግንባታ የግድ ነበርና ለዚህም በጀት ተመድቧል።